ADALAR ADALILAR

MAHMUT ESAT GÜVEN

SOKAK KİTAPLARI

MAHMUT ESAT GÜVEN **ADALAR ADALILAR** SOKAK KİTAPLARI

ADALAR ADALILAR

MAHMUT ESAT GÜVEN

SOKAK KİTAPLARI YAYINLARI

ADALAR ADALILAR

MAHMUT ESAT GÜVEN

Yayın Hakları:
Sokak Kitapları Yayıncılık
Yayıncı sertifikası:18268

1.Baskı
Kasım 2012
ISBN: 978-605-4685-68-4

Kapak Tasarımı: DMS Tasarım

Matbaa sertifikası: 13723

Mizanpaj: DMS Editörlük Hizmetleri
Tashih: DMS Editörlük Hizmetleri
Redaksiyon: DMS Editörlük Hizmetleri
Rasim Paşa Mahallesi Siftah Sokak N:19
Kadıköy\İSTANBUL
Telefon: 0 216 405 10 88 Faks: 0 216 540 46 14

info@sokakkitaplariyayincilik.com
www.sokakkitaplariyayincilik.com

5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu gereğince eserin yayın hakları Sokak Kitapları Yayıncılık'a aittir. Yayıncının yazılı izni olmadan eserin tümü veya bir bölümü çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz.

Genç olmanın suç sayıldığı 12 Eylül döneminde, gençliğin toplatıldığı adalardaki (cezaevleri) genç adalılara ve Necdet Adalı'ya ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Özgeçmiş	7
Önsöz	8
Sosyalistliğe İlk Adım...	13
Üniversiteli Yıllar	15
Sbf Yurdu Baskını ve 12 Mart Muhtırası'na Doğru	16
12 Mart Sonrası Devrimci Gençlik	25
Adyöd'ün Kapanışı ve Ayöd	29
1977:Kanlı 1 Mayıs	37
Ecevit'e Çiğli Havaalanı'nda Suikast Girişimi	39
Cezaevine Giriş Süreci	41
Cezaevine Giriş	44
Cezaevi Hamamından Kaçış	46
Cezaevi, Dostlar, Unutulmayanlar...	53
Cezaevinde Bomba Yapımı	57
Çölaşan'la Röportaj	59
Cezaevi Yaşamından Kesitler	60
Kahramanmaraş Olayları ve 13 İlde Sıkıyönetim İlan Edilmesi	64
Mamak Askeri Cezaevi	66
Mamak'ta Satranç Turnuvası	69
Yüzbaşı Şuşut	71
Ülkücülere Bitle Saldırı	73
Mısır Büyükelçiliği Baskını	74
Ülkücülerle Koğuşlarımızın Ayrılması	77
Koğuşlarımız Ayrıldıktan Sonra...	78
Mamak'ta Yılbaşı Kutlaması	80
Ringde Kavga	82
Hücrede Beslenen Yılan	85
Çiçeklere Tahammülü Olmayanlar	86

Ailece Tutuklama 87
Kızlar Komünü 89
Avukatlarla Görüşme 90
Erdal Eren 91
İdama Hazırlık 92
Doğu Perinçek'e İnfaz 93
Mamak'ta İsyan 94
Raci Tetik Mamak'ta 98
12 Eylül'e Doğru Mamak Cezaevi 99
12 Eylül Sabahı Mamak Cezaevi 107
12 Eylül Sonrası Mamak Cezaevi 110
Mamak'ta Nazari ve Ameli Eğitimler 116
İhbarcılar ve İşkenceler 118
İnsanlık Paydasında Birlik 120
Kara Vijdanlı 122
Sigara Dayanışması 123
Nazari Eğitim 124
Mamak Cezaevi'nden Kesitler 127
Mamak'ta İşkence Yokmuş!!! 132
Nöbetleşe Uykuya Son 134
12 Eylül ve İdamlar 135
12 Eylül Adaleti 140
Merkez Kapalı Cezaevi'ne Geri Dönüş 146
Hücrede Farelerle On Gün 150
Racon 156
Fahri Dayı 160
Su Kuşu Raci 162
Cezaevinde Bankerler 165
Ecevit ve Bakanları Merkez Kapalı'da 167
Mahkemenin Neticelenmesi ve Afyon E Tipi Cezaevi'ne Gidiş 168

Makarna Tatlısı 170
5. Koğuş 171
Kıran Kıran 173
Naci Karaaslan 175
Pepe Nuri ve Kumar 178
Kınalı Kuzu 180
Hapçılar 181
Afyon'da Kur'an Kursu 182
Devrimciliğim ve İnanç Dünyam 185
Elma Teorisi 186
Seyyid Kutub ve Fîzılâl-İl-Kur'an 189
Fıtrat Üzerine 195
Bizim Gazete 195
Cezaevinde Ramazan ve Teravih Namazları 197
Cezaevinde Görüş ve Babamın Endişesi 197
Afyon Yarı Açık Cezaevi 199
Özgürlüğe Adım 200

ÖZGEÇMİŞ

Mahmut Esat Güven, Mehmet Nevzat Bey ve Şükriye Hanım'ın üç çocuğunun en büyüğü olarak 1953 yılında Kars'ta dünyaya geldi. Anne tarafından dedesi, Kars'ın ileri gelen eşraflarından Ali Rıza Yazıcı'dır. Baba tarafından dedesi ise İstiklal madalyalı emekli hâkim Ahmet Kadir Bey'dir. Ahmet Kadir Bey, aynı zamanda Kars'ın ilk avukatlarındandır. Babası Nevzat Bey, uzun yıllar Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde banka müdürlüğü yapmış daha sonra Ankara'ya yerleşmiştir. M. Esat Güven'in amcası M. Kemal Güven CHP'den altı dönem Kars milletvekilliği, 1973-1977 yılları arasında da iki dönem TBMM başkanlığı yapmıştır.

İlk, orta, lise öğrenimini Kars'ta tamamlayan M. Esat Güven, 1977 yılında ADMMA (Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi)'den İnşaat Mühendisi olarak mezun oldu. Siyaseten aynı yıl tutuklanarak cezaevine gönderildi ve 20 yıl 10 ay hüküm giydi. 1986 yılında cezaevinden tahliye oldu. Mesleğini serbest olarak icra etmeye başladı. Cezaevinden çıktıktan sonra siyasî hayatına muhafazakâr çizgide devam eden Güven, bu süreç içerisinde Refah Partisi Kars İl Müfettişliği, Fazilet Partisi Kars İl Başkanlığı, Ak-Parti Kars Kurucu İl Başkanlığı ve 2007 seçimlerinde ise 23. dönem Kars Milletvekilliği yaptı. Halen Kars'ta ikamet etmektedir.

ÖNSÖZ

Emperyalist-kapitalist sistemin zaman zaman kendi içinde düştüğü krizin faturası, emperyalizme bağımlı az gelişmiş ülkelerin halklarına ödetilmektedir. Kendi iç dinamikleri ile gelişemeyen cılız kapitalist ülkelerin veya az gelişmiş ülkelerin sık karşılaştığı felaketlerden biri de kısa süreli aralıklarla gündeme gelen darbeler veya darbe girişimleridir. Dolayısıyla ülkelerde az da olsa var olan demokratik haklar ortadan kaldırılarak yerini daha baskıcı iktidarlara bırakmaktadırlar.

Gençlik, yapı itibari ile önceden görebilen, gördüğünü değiştirmek isteyen, fedakâr, cesur ve dinamik bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı da dünyadaki tüm toplumsal dönüşümlerde ilk kıvılcım özellikle üniversite gençliğinden başlamak üzere toplumun diğer kesimlerini kapsar. Gençliğin bu özelliklerinin farkında olan egemen sınıflar karanlık hesaplarını gençlik üzerinden yapmaya çalışırlar. Nitekim darbe dönemleri aslında genç olmanın suç sayıldığı dönemlerdir.

Emperyalist-kapitalist sistemin içine düştüğü bunalımlar, bu sistemin cılız bir halkası olan ülkemizi de haliyle olumsuz etkilemiştir. Bu yüzden ülkemiz sık sık darbelere tanıklık etmektedir. Darbelerin varlığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençlik üzerinden izah edilmeye çalışılmıştır. 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinde gençlik, devrimci/ülkücü adı altında birbirleriyle kavga ettirilirken 28 Şubat'ta ise bazı tarikat ve cemaatlerden yola çıkılarak özellikle gençliğin giyim kuşam ve inançlarından hareketle darbeye kılıf hazırlanmıştır.

12 Mart Askeri Muhtırasını üniversite öğrencisiyken, 12 Eylül Askeri Darbesini Mamak Askeri Cezaevi'nde tutuklu bir halde, 28 Şubat Postmodern Darbesini ise Refah Partisi Kars İl Müfettişi olarak yaşadım. Ayrıca Fazilet Partisi'ne kapatılma davası açıldığında bu partinin Kars İl Başkanı, AK-Parti'ye kapatma davası açıldığında ise yine bu partinin Kars milletvekili görevlerinde bulunuyordum yani Türkiye'de darbe ve darbe girişimlerinin hepsinde (ister solda, ister muhafazakâr kesimlere karşı olsun) sürekli darbe mağdurlarının safında yer almış oldum.

Bu kitabın yazılış gayesi Marksist düşünceden İslami düşünceye geçiş süreci ile birlikte, 1969 yılından itibaren bazı öğrenci hareketleri, zamana göre bazı yorumlar, 12 Eylül öncesi ve sonrası Mamak Askeri ve Sivil Cezaevlerinin durumları, mahkemelerin haksız kararları vb. konularda mümkün olduğunca kimseyi kırıp dökmeden okuyucuyu bilgilendirmektir.

Kitapta emeği geçen Azer YAVUZ'a ve Sokak Yayınları'ndan Sena Hanımefendi'ye teşekkürlerimi sunarım.

Mahmut Esat GÜVEN
Kars-2012

Okuyucu tarafından, yazılanların daha iyi anlaşılması için insanın aile ve sınıfsal yapısının, çocukluk döneminden gelen bazı karakteristik hallerinin bilinmesinin önemli olacağı kanısındayım. 12.02.1953 yılında Kars'ta doğdum. İlk, orta ve lise tahsilimi Kars'ta, üniversite tahsilimi ise 1977 yılında Ankara'da, İnşaat Mühendisi olarak tamamladım. Babam Banka Müdürü, annem ev hanımıydı. Üç kardeştik, en büyükleri bendim. Anne dedem Kars'ın önde gelen esnaflarındandı, baba dedem ise hâkimlik, savcılık, avukatlık görevlerinde bulunmuştu, İstiklâl Madalyasına sahipti. Amcamın altı dönem CHP'den Kars milletvekili seçilmesi ve 1973-1977 yılları arasında da TBMM Başkanlığı görevlerinde bulunması, bizlerin de küçük yaşlardan itibaren politika ile haşır neşir olmamızı sağladı.

Kendime ait bir şeyi başkalarıyla paylaşmak, çocukluğumdan bu yana beni mutlu eden etkenlerden biri olmuştur. Henüz 5-6 yaşlarındayken babamın görev yeri nedeniyle Yozgat'ta bulunuyorduk. Bazen oturduğumuz mahalleye el arabalarında dondurma satanlar gelirdi. Bütün çocuklar annelerinden aldığı paralarla dondurmacının başına üşüşürlerdi. Parası olmayan çocuklar da dondurma alan arkadaşlarını yalnız bırakmaz, onları seyrederlerdi. Bu manzaradan çok rahatsız olurdum. Bundan dolayı annemin bana verdiği 25 kuruştan 5 tane dondurma alır, dondurma alamayan arkadaşlarla birlikte gönül rahatlığıyla dondurmalarımızı yerdik.

Darbecilerin ilk dayağıyla 27 Mayıs 1960'ta Yozgat'ta tanışmış oldum. O gün darbe nedeniyle dışarı çıkma yasağı vardı ve askerler mahalle arasında devriye geziyordu. Ben ise evimizin önünde taşlardan duvar

yaparak oynuyordum. Askerler eve gitmemi söylüyorlar, söylediklerinde eve gidiyor, yanımdan uzaklaştıklarında ise ben tekrar oynamaya devam ediyordum. Neticede duvarımı tekmeyle yıkıp popoma canımı yakan bir cop vurarak beni içeriye gönderdiler. Ben de o günden itibaren eli coplu resmi görevlileri fazlaca sevmez oldum.

Babamın görevi bu defa Sivas'taydı. İlkokula gidiyordum ve yolumun üstünde, kaldırım kenarında, ayağının biri olmayan, beyaz sakallı, temiz giyimli, temiz yüzlü bir adam oturarak sessiz bir şekilde dilenirdi. O zamanlar haftalık harçlığım 1 TL idi. Bu paranın 50 kuruşunu sürekli o amcaya veriyordum. Nihayetinde o amca harçlığımdan keserek kendisine para verdiğimi anlayınca ısrarlarıma rağmen benden para almaz oldu.

1960'h yılların ikinci yarısından itibaren Türkiye İşçi Partisi (TİP)'nin ve üniversitelerde Sosyalist Fikir Kulüplerinin kurulması, sosyalist düşüncenin sınırlı da olsa geçmişle kıyaslandığında kendini daha özgürce ifade edebildiği bir dönemi kapsamaktadır. Elbette bu oluşum sürecinde 1960 Anayasası'nın da büyük etkisi vardır. Kıbrıs olayları ile ilgili ABD Başkanı Johnson'un İnönü'ye gönderdiği ültimatomun gençlik ve halk üzerinde oluşturduğu anti-emperyalist ve anti-Amerikancı tavır, somut ifadesini üniversite gençliğinin Amerikan 6. Filosu'na karşı yaptığı protesto eylemlerinde buluyordu. Ayrıca bu dönem, yine Devrimci Gençliğin emekçilerden yana tutumu, gasp edilmeye çalışılan demokratik haklara karşı tavrı ve Akademik-Demokratik mücadeleleri özellikle gençlik ve emekçi

kesimler arasında hızla taban bulduğu bir dönemi kapsıyor.

Sosyalistliğe İlk Adım...

1969-1970 yıllarında Kars'ta lisede okuyan bir grup arkadaşla birlikte yeni kurulmuş ve küçücük bir barakadan oluşan Dev-Genç binasına sürekli gidip geliyorduk. Derneğin maddi giderlerinin karşılanması ve eğitim çalışmalarımızın sürdürülmesi için bazı esnaflar bize yardımcı oluyorlardı. Bizler o dönemde Kars'taki süt üreticilerinin sorunları üzerinde duruyor, sütlerinin mandıra sahiplerince ucuza alındığını, böylece kendilerinin de sömürüldüğünü belirterek zaman zaman bu doğrultuda bildiriler dağıtıyorduk.

Bahar aylarıydı, gece şehirdeki duvarlara yazı yazmaya karar verdik. "Kahrolsun Faşizm, Kahrolsun ABD Emperyalizmi, ABD Defol" gibi yazılarla şehrin belli merkezlerini donatmış olduk. Sıra eski Ziraat Bankasının duvarlarını yazmaya gelmişti. Bir arkadaş tarafından bankanın tam ön cephesine "Kahrolsun Tüccarlar" diye bir yazı yazılmıştı. Bu yazı Kars esnafını harekete geçirmeye yetmişti. Kars Belediyesi hoparlöründen CHP'li Kars Belediye Başkanı Arif Taşçı adına, "Ey Serhat Karslılar Pazar günü saat 14.00'te Hal Meydanı'nda senin Kızıl Komünistlere cevap vereceğin zamandır. Muhakkak katıl, katılmazlık etme" gibi anonslar yapılıyordu. Bizlere öncülük eden esnaf abilerimiz o gün Kars'ı terk ederek Iğdır'a gitmişlerdi. Bizler ise çeşitli yerlerde kendimizi saklamaya çalışıyorduk. O zamanlar şehir içerisinde çok katlı binalar

bulunmadığı için yüksek bir yere çıkıldığında şehri net olarak seyredebiliyordunuz. Biz, hem şehre hem de Hal Meydanı'na hâkim bir tepe konumunda olan Karadağ Mezarlığı'na çıktık. Bir iki konuşma ve "Kahrolsun Komünistler" sloganının ardından miting dağıldı ve bizler de aşağıya indik.

***

1969-1970 yılları arasında liseyi iyi bir dereceyle bitirerek, üniversite imtihanlarına katılmak üzere yazın birkaç arkadaşla birlikte Ankara'ya gittik. O sıralarda ailem görev icabı Kayseri-Develi'deydi. Babam Develi'de İş Bankası'nın kurucu müdürüydü. Ben ise teyzemlerin yanında, Kars'ta, liseye gidiyordum. Üniversite imtihanlarının dönüşünde Develi'ye, babamların yanına döndüm. Develi'de birçok devrimci arkadaş ve Dev-Genç Derneği vardı. Hemen derneğe giderek onlarla tanıştım ve onların çalışmalarına katıldım. Yaz aylarının ortasıydı, Sarp Koray ile Erhan diye ordu ile ilişkisi kesilmiş iki deniz üsteğmen, Fethi Gürcan'ın[1] oğlu Öner Gürcan, Dev-Genç Merkez Yürütme Kurul üyesi Şaban İba bir ciple Develi'ye gelmişlerdi. Milli Demokratik Devrim'den (MDD) bahsediyorlardı. Daha sonra bize Mihri Belli'nin beyaz kaplı, üzerinde Milli Demokratik Devrim yazılı broşürlerini bırakarak gittiler. Milli Demokratik Devrim'de anlatılanlar Marksizm ile Kemalizm'in karışımı bir şeydi.

Benim devrimcilerle birlikte dolaşmam, onların çalışmalarına katılmam ve derneğe gidip gelmem Develi

[1] Fethi Gürcan, Kara Harp Okulu komutam Albay Talat Aydemir yönetimindeki 22 Şubat 1962 ayaklanmasına katıldığı gerekçesiyle idama mahkûm edildi ve hüküm 27 Haziran 1964 günü yerine getirildi.

esnafını ciddi anlamda rahatsız etmişti. Rahatsızlıklarını sık sık babama ileterek benim "komünistlikten" vazgeçmemi istiyorlardı. Durum böyle olunca haliyle babam da "derneğe gidip gelme, bu adamlarla dolaşma" gibi sözlerle bana baskı yapıyordu. Ancak tavırlarımda ısrarcıydım. Buna misilleme olarak da Develi esnafı, babamın müdürlüğünü yaptığı İş Bankası'ndan parasını çekmeye başladı. Babam iki arada bir derede kalmıştı. Bir yandan benden diğer yandan esnaftan çekiyordu. Babamın çaresizliği beni gerçekten çok üzüyordu. Bu arada Ankara'da üniversiteye kaydımı yaptırmıştım. Neyse ki okullar açıldı ve ben Develi'den ayrıldım, babam da rahat bir nefes almış oldu.

Üniversiteli Yıllar

Ankara'da Yükseliş Öğrenci Yurdu'nda kalıyordum. Siyasal Yurdu ise ODTÜ ile birlikte Ankara'daki Devrimci Hareket'in yönlendirildiği bir karargâh konumundaydı. Bu durum ileriki yıllarda da aynı şekilde devam etti. Bundan dolayı ben sık sık Siyasal Yurdu'na gidiyor, yeni devrimci arkadaşlarla tanışma fırsatı buluyordum. Kendi okulumuzda ise Talebe Cemiyeti'nin çalışmalarına katılıyordum. Talebe Cemiyeti seçimlerini "Özgür" grubu adı altında devrimciler kazanmıştı. Cemiyet başkanımız Siirtli Halil Besen isminde bir arkadaşımızdı. Bizim okuldan tanıştığım Makine Bölümü birinci sınıf öğrencisi Mehmet Yılmaz ile aramızda samimiyet gelişmiş, hafta sonları genelde o memleketi olan Kırşehir'e, ben de Develi'ye giderek oradaki devrimci örgütlenmelere katkı sağlıyorduk.

Daha sonraları Mehmet Yılmaz, Iğdırlı Sefer Şimşek, Aynullah Akça ve Yaşar Aydın ile birlikte 3 Mayıs 1972 tarihinde Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idamlarını engellemek için Türkiye'de uçak kaçırma eylemini gerçekleştirmişlerdi. Sofya'ya kaçırılan bu uçak eylemi, Jandarma Genel Komutanı Kemalettin Eken'in kaçırılma teşebbüsü ve daha önce 30 Mart Kızıldere eylemleri Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının infazlarını çabuklaştıran eylemler olmuşlardır.

***

Dev-Genç'in üniversite gençliği içinde yaygınlaşarak alt tabanını genişletmesi ve her gün daha fazla gelişerek büyüyen halk muhalefeti karşısında, komando kamplarında eğitilen ülkücüler de boş durmuyorlardı. 24 Aralık 1970'te Nail Karaçam ve İlker Mansuroğlu isimli Dev-Genç üyesi iki kişi ülkücülerce Fen Fakültesi önünde silahla vurularak öldürüldüler. Bu olayı protesto etmek amacıyla Dev-Genç tarafından Cemal Gürsel Meydanı'nda büyük bir miting gerçekleştirildi. Meydanda bulunan Atatürk resminin altındaki "Komünizm Türk âleminin en büyük düşmanıdır. Her görüldüğü yerde ezilmelidir" yazılı pano taşlanarak kırıldı.

SBF Yurdu Baskını ve 12 Mart Muhtırası'na Doğru

23 Ocak 1971'de bu kez Niğde Yurdu'ndaki olaylar sebep gösterilerek polis Siyasal Bilgiler Fakültesi (SBF) Yurdu'nu bastı. O gün öğleden sonra Develi'den yeni gelmiş, Develili bir arkadaşla görüşmek üzere SBF

Yurdu'na gitmiştim. Niğde Yurdu'nda olaylar çıktığı, devrimci öğrencilerin SBF Yurdu'na sığındıkları, polisin SBF Yurdu'nun etrafını sardığı ve yurdun polis tarafından basılacağı söylendi. Bunun üzerine bizler katlara çıkarak merdivenler üzerine yatak, dolap, ranzalar yığarak barikatlar oluşturduk. Çoğunluk üst katlardaydı, biz birinci katta 8-10 kişiydik. Polis barikatları temizleyerek yukarıya çıkmaya çalışıyor, biz de yukarıya çıkmalarını engellemek için onların üstüne başta şişe olmak üzere elimize ne geçiriyorsa fırlatıyorduk. Yaklaşık yarım saat sonra barikatın polislerce aşılmaya başlandığını görünce bizler üst merdivenlerdeki barikatları aşarak üst katlara çıkmaya başladık. Polis, kız öğrencilerin olduğu bölümü daha çabuk ele geçiriyor ve aradaki kapıyı kırıp gaz bombası kullanarak katlara çıkmış oluyordu. Yurdun elektrikleri ve suları kesilmiş durumdaydı. Akşam karanlığı çökmek üzereyken biz dördüncü katta direnmeye devam ediyorduk. Gaz bombasının etkisiyle gözümüzden sürekli yaş geliyor, yırttığımız çarşafları maske yaparak gazdan korunmaya çalışıyorduk. Gazın etkisinden dolayı bazı arkadaşlar polise eşya, şişe fırlatırken, diğerleri son odalarda gözünü dinlendiriyor, daha sonra onlar şişe, eşya atarlarken de öncekiler gözlerini dinlendirmeye çalışıyorlardı. Gözlerimizi dinlendirmek amacıyla 5-6 kişi 416 numaralı son odadaydık. Merdiven başında arkadaşlar direnmeye devam ediyorlardı. Büyük bir gürültü ve bağırıştan sonra kısa bir süre sessizlik oldu, daha sonra koridordan tekrar gürültüler ve polis sesleri gelmeye başladı. Polis katı ele geçirmişti. Kısa bir müddet sonra bizim bulunduğumuz odanın kapısı açıldı, polisler fe-

nerleri yüzümüze tuttular. Coplanarak dışarıya çıkarıldık. Koridor ve merdiven başları polis doluydu. Koridora çıkar çıkmaz polisler bize cop, yumruk ve tekmelerle vurmaya başladılar. Merdiven başındaki polisler tarafından dövülerek tam dört kat aşağıya indirildik. Yağışlı bir gündü, akşam hava soğumuştu. Daha sonraları Eğitim Fakültesi'nin yapıldığı bir yamaçta polis arabaları bekliyordu. O sıralarda toplum polisine başındaki kasklardan dolayı "Fruko", arabalarına ise "Kasa" diyorduk. "Kaç kasa Fruko" demek "Kaç araba polis" demekti. Polis arabalarının durduğu yamaca kadar polisler karşılıklı dizilmiş, bir koridor oluşturmuşlardı. Yukarıdaki katlardan arkadaşlar bizi götürmelerine engel olmak için camlardan aşağıya şişe atıyorlardı. Yukarıdan atılan şişelerden korunmak için aşağıda bir kenara çekilip biraz bekletildikten sonra polis koridorundan geçirilerek polis arabalarına bindirildik. Polislerin arasından geçerken yaklaşık 100–150 metrelik yolu dayak yiyerek tamamlıyorduk. Polis arabasının etrafında ise ülkücüler yığılmıştı. Polisler bizi arabaya koymadan önce ülkücülerin önüne atıyorlardı, üzerimizden linç edercesine bir fasılda ülkücüler geçtikten sonra bizi polis arabalarına koyuyorlardı. Polis arabalarının içi tıklım tıklımdı. Yere eğilir vaziyette oturtulmuştuk. Bacaklarım yan tarafa uzanmış ve dizlerimin üzerine biri oturmuştu. Belime ise iri yarı, sonradan Artvinli olduğunu öğrendiğim bir polis oturmuş, copla hem beni hem uzanabildiği herkesi copluyordu. Yan vaziyetteki dizlerimin üzerinde de biri oturduğundan özellikle dizlerimle kalçam ve belim arasında çok büyük bir acı hissediyordum. Bundan dolayı belimde arıza oluştu.

Çoğu zaman belim ağrır, çoğu zaman da eğildiğimde kalkamaz olurdum. Bu durum 12 Eylül dönemine kadar sürdü. Bu dönemde askerler belime binip beni dövdükten sonra belimdeki tutukluluk geçmiş oldu.

Daha sonra Emniyet Müdürlüğü'ne getirildik ve bizi zemin kata doldurdular. Yaklaşık 300 kişilik bir öğrenci grubuyduk. Bir süre sonra polisler aramızda dolaşarak bizimle sohbet etmeye başladılar. Nereli olduğumuzu, hangi okulda okuduğumuzu soruyorlardı. Nereli olduğumuzu öğrendikten sonra hemşerimiz olan polisi çağırıyorlardı. Onlar da bizi gördüklerinde ahlayıp vahlayıp üzüldüklerini dile getiriyorlardı. "Gel hem biraz uzan dinlen, hem de çay iç" diyerek bizi bir odaya götürüyorlardı. Odaya girdiğimizde adamlar bir anda değişiveriyor. "Ulan memleketin adını batırdın!" diyerek bizi iyice bir dövüyorlardı. Bazı aileler Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün önüne gelerek o kış soğuğunda ertesi gün akşamüzeri biz serbest bırakılıncaya kadar oradan ayrılmadılar. Biz onları camlardan görüyorduk. Olay kamuoyunda çok büyük tepki yaratmıştı. SBF Dekanı Cahit Talas Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'la görüşmek istemiş, Sunay da Ayşecik ve yedi cüceleri o anda Köşk'e davet ettiğinden kendisiyle görüşülememişti. Talas, Hükümeti kamuoyuna şikâyet etti. Daha sonra bir bildiri yayınlayan SBF Yönetim Kurulu polisin öğrencilere insanlık dışı bir tutumla saldırıda bulunduğunu, kız öğrencileri vahşice hırpaladığını belirtti ve Hükümetin olay karşısında takındığı tavrı kınadı.

Ertesi akşam serbest bırakıldığımızda bizim okulun Talebe Cemiyeti başkanı Halil Besen ile birlikte Kızılay'a gitmek üzere belediye otobüsüne bindik. Otobüs

kalabalık olduğundan ikimiz de ayakta duruyorduk. Ayaktaki diğer yolcular ister istemez bize dokunduklarında çok acı duyuyorduk. Halil, bazen Siirt şivesiyle "Vay, vay, vay" dediğinde ben kendi acımı unutup Halil'e gülüyorum. Kızılay'da indikten sonra Halil'le ayrıldık. Ben başka bir otobüse binerek Yükseliş Yurdu'nun bulunduğu Maltepe'ye geldim. Yurtta kaldığım odaya çıktım. Bir gün önce Develi'den geldiğimde eşyalarımı yurda bırakıp daha sonra yurda uğramadığım için birlikte kaldığımız arkadaşlar beni merak etmişlerdi. Odaya girdiğimde halime bakınca onlar da üzülmüşlerdi. Aslında üst ranzada yatmış olmama rağmen arkadaşlar yatağımı alt ranzalardan birine aldılar ve beni yatağa uzattılar. Belim çok şiddetli ağrıyordu. Haliyle ertesi gün okula gidemedim. Öğleden sonra aynı odada kaldığımız bir arkadaş elbise dolabını düzeltiyor, ben ise ağrılar içinde yatıyordum. O sırada içeriye yurt müdürü Saim Bey girdi. Saim Bey, emekli bir albaydı ve sürekli süs köpeğiyle dolaşan ince sesli biriydi ve odaya girer girmez "Mahmut Esat Güven hanginizsiniz?" diye sordu. Cılız bir sesle ben olduğumu söyledim. Kendilerine Emniyetten SBF Yurdu'ndaki olaya benim de katıldığıma dair bir yazı geldiğini ve benim bundan böyle yurtta kalamayacağımı, yarın öğlene kadar yurttan ayrılmam gerektiğini söyledi.

Birinci sınıf öğrencisiydim, fazla tanıdığım yoktu. Siyasal Yurdu'nda kalmayı düşündüm ancak yurtta yurt hali kalmamıştı. Bu halimle Develi'ye eve gidemezdim çünkü ailemi üzmek istemiyordum. En iyisi bir otelde kalmaktı. Develi'den eczacılıkta okuyan bir arkadaşım vardı. Ulus'ta bir otelde kalıyordu. Zaman zaman "Sen

de gel, bu otelde kal, daha rahat edersin, yer var" diyordu. Akşama doğru arkadaşların yardımıyla bir taksiye binerek otele vardım. Arkadaşımı gördüm, otelci ile birlikte görüştük ve arkadaşımın şartları ne ise ben de o şartlarda otelde kalacaktım. Ertesi gün sabahleyin otele taşındım. Daha sonra aileme yurtta ders çalışamadığımı söyleyerek otele çıktığımı belirttim.

***

Ülkücü baskılar okullarda tüm hızıyla devam ediyordu. Birçok üniversite senatosu can ve mal güvenliği kalmadığı gerekçesiyle okulları kapatmıştı. Bunlardan biri de 19 Şubat'ta Hacettepe Üniversitesi Senatosu'nun aldığı karardı. Öğrenciler karara karşı çıktılar ve polis Hacettepe yurtlarını da basarak öğrencileri ölesiye dövüyordu. Saatlerce süren bu vahşet sonrasında birçok öğrenci yaralanmıştı. Bu olayı protesto eden binlerce ODTÜ öğrencisi Eskişehir yolunu trafiğe kapattılar. Bu kez de 5 Mart günü SBF ve Hacettepe yurtlarında tezgâhlanan oyunlar ODTÜ yurtlarında tezgâhlanmak istendi. Deniz Gezmiş ve arkadaşlarını aramak bahanesiyle ODTÜ yurtları polis ve jandarma birliklerince sarıldı. Burada çıkan çatışmalarda Şener Erdal isimli öğrenci kurşunlanarak öldürüldü.

Bizim okulda ise özel okulların devletleştirilmesiyle ilgili çalışmalar başlatılmıştı. Bununla ilgili Dev-Genç ve Özel Okullar Öğrenci Federasyonu büyük bir miting düzenlediler. Daha sonra Hacı Ali Demirel'in adamları okulun kalorifer dairesinde fazla etkisi olmayan bir bomba patlattılar. İdarece pasifize edilmeye çalışılan, içerisinde benim de bulunduğum 8–10 kişilik devrimci

öğrenci grubu okulda patlatılan bombadan dolayı suçlanır oldu. Çankaya Karakol amiri "Süleyman Baba" lakaplı biri tarafından 10–15 gün devamlı gündüz karakolda nezarete alındık, akşam serbest bırakıldık. Ertesi gün yine nezarete alındık. Nihayetinde son gün Süleyman amirin babacan konuşmalarıyla serbest bırakıldık ve bir daha da karakola çağrılmadık.

1970 yılında dünya emperyalist-kapitalist sisteminin içine düştüğü bunalım Türkiye'ye de yansımış, IMF önerileri doğrultusunda anti-enflasyonist kriz önlemleri alınmıştı. Bunalımın yükünü halkın sırtına yıkarak bunalımdan çıkmanın yolları aranıyordu. Ayrıca egemen güçler kendi aralarında da ciddi bir çelişki yaşıyorlardı. Emperyalizm ve işbirlikçilerinin bunalımın yükünü üzerine yıkmaya çalıştıkları halk ise böyle bir duruma muhalefet ediyordu. Yaygınlaşan grevler, köylülerin, memurların, öğretmenlerin ekonomik demokratik hak talepleri ve bu haklar için Dev-Genç ile omuz omuza yürüttükleri mücadeleler haliyle sermaye sınıflarını rahatsız ediyordu. Sermaye sınıfları içine düştükleri bunalım nedeniyle ekonomik gelişmeyi sağlayamıyor ve geriye tek yol kalıyordu. Sosyal uyanışı bastırmak... Bu görevi 12 Martçılar üstlendiler. Sosyal uyanışı bastırmak için kan dökmekten, devrimcileri asmaktan, halkın bütün devrimci örgütlerini dağıtmaktan ve sindirmekten çekinmediler.

12 Mart Muhtırası'nda ABD'nin de büyük rolü olmuştur. Bu konudaki tanıklardan biri de dönemin AP'li Dış İşleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'dir. Çağlayangil, Muhtıra'dan önce İran Şahı'nın CIA kaynaklı bir ordu darbesini kendisine haber verdiğini belir-

terek "CIA bizim altımızı oyar, haberimiz olmaz" diyecekti.

12 Mart Muhtırası Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi eski tüfek sosyalistlerce "Ordu kılıcını attı" sözleriyle desteklenirken, Dev-Genç içerisinde darbeci 9 Martçılarla[2] ilişkileri olanlar da vardı. 12 Mart Muhtırası'ndan sonra Devrimci Güç Birliği toplantısı yapıldı. Bu toplantı sonunda 12 Mart Muhtırası'nı destekler mahiyette bir bildiri yayınlandı. Dev-Genç'in de bu bildiride imzası vardı. Ertesi gün Dev-Genç adına bir bildiri daha yayınlandı. Bu bildiride bazı talepler sıralanmış, devrimcilerin ancak bu doğrultuda 12 Martçılara destek verebileceği belirtilmişti. Bu talepler yurtlarda da duvarlara asılmıştı.

***

Polis baskınından sonra SBF Yurdu yurt olmaktan çıkmış, her taraf harap olmuştu. Şubat ayı içerisinde soğuk bir akşamüstü Siyasal Yurdu'nun kantininde oturuyorduk. Zayıf, yaşlı bir kadın üstünde siyah mantosu ve başörtüsüyle kantinin giriş kapısına yakın bir masada tek başına oturuyordu. Üzgün ve çaresizdi. Hüdai Arıkan'ın annesi olduğunu söylediler. Hava iyice kararmıştı, saat de geç olmaya başlamıştı. Bu yaşlı kadınla kimse ilgilenmiyordu. Nihayet yanına giderek oturdum. Halini hatırını sorduğumda karamsar ve üzgün bir şekilde "Canım yavrum Hüdaimi görmeye geldim ama göstermiyorlar. Hüdai artık bizim çocuğumuz, onu artık görmeye gelme diyorlar" diye dert yanıyordu. O anda önümüzden Sinan Kazım Özüdoğru geçti. Yüzünde

[2] 9 Mart 1971'de Korgeneral Cemal Madanoğlu tarafından planlanan ancak başarılı olamayan darbe girişimi.

yanık izleri olan Kazım'da genelde sert bir ifade hâkimdi. Kadıncağız Kazım'ı gördüğünde siner gibi olmuş, hemen peşi sıra "Hüdai bizim oğlumuz diyen işte bu Kazım. Ulan Hüdai nereden senin oğlun oluyor, onu sen mi doğurdun, altını sen mi değiştirdin höllük adam" diye de sessiz bir şekilde söylenip hemen peşinden "zaten asker iktidara gelip hepinizi idam edecek, bırakın bu işleri yavrum" diyordu. O dönem Denizler ve Mahirlerle birlikte gerilla savaşının başladığına inanılıyor, gerilla savaşına katılacağından dolayı hemen herkes ailesiyle ilişkilerini soğutmaya çalışıyordu, çünkü aileler çocuklarının gerilla olmasında birer ayak bağıydılar. Bunun için SBF Yurdu'na çocuklarını görmeye gelen ailelere soğuk davranılır veya yalan söylenirdi.

Akşam sekize yaklaşıyor, kadıncağız hâlâ Hüdai'den haber bekliyordu. Bu arada bana Hüdai'nin işine devam edip etmediğini, burada ona ne tür işler yaptırıldığına ilişkin sorular soruyordu. Bildiğim kadarıyla Hüdai Filistin'e eğitim için giderken yakalanmış ve işine son verilmişti. Ben kadıncağızın üzülmemesi için Hüdai'nin işine gidip geldiğini, burada da kendisine sadece daktilo yazdırıldığını söyledim. Hüdai'nin bir gece evvel Dil Tarih'te nöbet tutup, yukarıda 1. katta "Panço"[3] yazılı 110 numaralı odada uyuduğunu öğrendim. Kapıyı çalıp annesinin aşağıda beklediğini söyledim, kendisi pek memnun olmadı ama 10-15 dakika sonra aşağıya indiğinde annesiyle kucaklaştı. Biraz işleri olduğunu, işleri bitirdikten sonra da eve döneceğini söyleyerek annesini uğurladı. Daha sonra 30 Mart 1972'de Kızıldere'de

[3]Panço, 24 Aralık 1970'te İlker Mansuroğlu ile öldürülen Nail Karaçam'ın lakabı ve kaldığı 110 numaralı oda.

Hüdai Arıkan, Sinan Kazım Özüdoğru 10 kişiyle birlikte öldürülmüşlerdi.

***

Üniversitelerdeki yoğun kargaşa içerisinde birkaç arkadaşımın ve benim okuldan kaydımız silinmişti. Bir müddet sonra mecburen Develi'ye dönmek zorunda kaldım. Ailem üzgündü ancak her gün öğrencilerin öldürülüp, yaralanmaları karşısında başıma bir şey gelmediği için memnundular, üzerime fazla varmadılar.

Develi polisince sıkı takip altındaydık. Yolda yürürken hemen arkamızda polis arabalarıyla takip ediliyorduk. Halktan insanlar ve diğer tanıdığımız gençlerin bizimle konuşmalarını bırakın, selam vermeye dahi çekindikleri bir ortamdaydık. Sık sık karakola çağrılarak tehdit ediliyorduk. Bu şartlarda Develi'de daha fazla kalamazdım. Develi'den ayrılarak yeniden Kars'a, teyzemlerin yanına gittim.

12 Mart Sonrası Devrimci Gençlik

1973 yılında üniversite imtihanlarına hazırlanmak üzere tekrar Ankara'ya geldim. Bu defa amcamlarda kalıyor, üniversiteye hazırlık dershanesine gidip geliyordum. Bazen Cebeci'ye giderek eskiden takıldığımız kahvelerde oturuyor, ancak tanıdık kimselere rastlamıyordum. Bazı şartlarda üniversitelerden ayrılanların tekrar üniversitelerine geri dönmelerini sağlayan bir yasanın yürürlüğe girmesiyle dershaneden ayrılarak kendi okuluma yeniden kaydımı yaptırmış oldum. Ülkedeki siyasi ortam da nispeten yumuşamıştı.

Okuluma döndükten sonra, önceki yıllardan tanıdığım ülkücüler tarafından sürekli gözetim altında tutuluyordum. Kiminle konuşursam, konuştuğum kişiler bir daha benimle konuşmamaları için tehdit ediliyorlardı. En iyi arkadaşım Erganili Sedat Savaş idi. Sedat benden yaşça epeyce büyüktü. Hatta saçlarında kırlar vardı. Önceleri Diyarbakır'da bir otobüs firmasına ait yazıhane işletiyormuş. Takım elbise giyer, ayakkabılarının arkasına basar ve yaylana yaylana yürürdü. Eskiden de benden bir üst sınıfta okuyordu, şimdi son sınıf öğrencisiydi. Birbirimizden hiç ayrılmazdık. Sedat'ın fazla bir siyasi yanı da yoktu.

Sayıları oldukça fazla olmalarına rağmen ikimizin de ülkücülerden korkusu yoktu. Aksine biz onların üstüne üstüne varıyorduk. Daha çok da okuldaki başkanlarını kenara çekip tehdit ediyorduk. Başkanlarını korkutmamız diğerlerinin de etkisizleşmesini sağlıyordu.

Ben yine SBF'nin civarında öğrencilerin takıldıkları mekânlara gidip geliyordum. Eskiden tanıdığım bir arkadaş vasıtasıyla yeni yeni insanlarla tanışıyordum. Onlarla da siyasi tartışmalarda bulunuyorduk. Bir süre sonra bazı öğretim üyeleriyle birlikte, bu arkadaşların bir kısmını da "Birleşik Cephe" denilen bir örgütlenmeden dolayı tutukladılar. Örgüt yöneticileri polisin adamıydılar. Bu operasyon süresince ben Cebeci bölgesine uğramaz oldum. Yeniden bu bölgeye gelmeye başladığımda ise Doğu ve Güneydoğulu bazı arkadaşlarla aramızda bir grup oluşturduk. Arkadaşlarımızın hepsi de cesur, gözünü budaktan esirgemeyen tiplerdi. 12 Mart'la sindirilen ve sesi çıkmayan devrimci kesime karşı ülkücüler gerek örgütlenmede, gerekse kitle taba-

m oluşturmada büyük mesafe kat etmişlerdi. Bu dönemde devlet de boş durmamış, gençliği politikadan uzaklaştırmak amacıyla onları futbol, müzik, uyuşturucu vb. şeylerle oyalamaya başlamıştı.

***

O zamanlar Hukuk Fakültesi Yurdu'nun (Cebeci Yurdu) bir kısmında erkekler, bir kısmında kızlar kalıyordu. Akşamları özel arabalar gelir, bazı kızları alıp götürürlerdi. Hiç tanımadığımız tip tip adamlarla karşılaşırdık. Normal şartlarda bu bölgeye ne bu arabalar ne de bu tipler bırakınız gelmeyi, semtinden bile geçemezlerdi. Site Yurdu'ndan[4] dahi gelip Hukuk Yurdu'nda oturup çay içen ülkücülere rastlamak mümkündü. Haliyle bizim böyle bir durumu hazmedebilmemiz mümkün değildi. Bölge temizliğine önce ülkücülerden başladık. Ülkücülerden gelen olursa takip edip iyice dövüyorduk. Gelen arabalardaki kişileri dövüp arabalarına zarar verirken hangi kız için gelmişlerse yurttaki devrimci kızlar da onları dövüyordu. ODTÜ'deki arkadaşlar yurtlarda esrar araması yapıyorlardı.

***

1973 genel seçimlerinden CHP'nin birinci parti olarak çıkmasından ve daha sonraki CHP-MSP koalisyonu döneminde Devrimci gençlik, öğrenci tabanında hızlı bir gelişme gösterdi. Örgütsüz, bu gelişimi fırsat bilen TİP (Türkiye İşçi Partisi), TSİP (Türkiye sosyalist İşçi Partisi) gibi partiler gençliğin bu hızlı gelişimini kendi

[4]Ülkücülerin bir hayli etkin olduğu ve karargâh olarak kullandıkları Ankara Site Yurdu.

potalarında toplamak amacıyla Ankara Demokratik Yüksek Öğrenim Derneği (ADYÖD) adında bir dernek kurdular. Bizler, yani silahlı mücadele ile devrimin gerçekleşeceğine inanan gruplar ise gençliğin revizyonist gruplarca pasifize edilmesine karşı çıkıyorduk. O sıralarda ben THKO'ya (Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu) sempati duyuyordum. 12 Mart sonrası sadece Sedat'la benim ülkücülere karşı koymamız, devrimcilerde bize karşı bir sempati yaratmıştı. Bizim okuldaki devrimcilerin büyük bir çoğunluğu bundan dolayı THKO sempatizanıydı.

Silahlı devrimi savunan gençler olarak THKO, THKP-C (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi), PDA'cı[5] kimler varsa 1976 yılında Gaziantep'te bir çatışmada öldürülen İlhan Emre ve arkadaşlarının Bahçelievler'de kaldıkları evde bir araya geliyorduk. Hatırladığım kadarıyla bu toplantılara benim dışımda Apo, Dil Tarih'ten Müfit ve daha sonra Haki Karaer'i öldürmekle itham edilen ve PKK'ca infaz edilen Alaaddin Kapan gibi isimler katılıyordu. Ancak dışarıdan bazıları da ayrı bir dernek kurmaktan ziyade ADYÖD içerisinde mücadele edilmesi gerektiğini savunuyordu. Neticede yanımızda pek kimse kalmamıştı. ADYÖD yönetimine yeni eklemeler yapılarak ADYÖD'ün devrimci gençliğin tek merkezi örgütü olmasına çalışılıyordu. ADYÖD'ün genişletilmiş yönetimi içerisinde Taner Akçam, Apo ve Haki Karaer de bulunuyordu. Haki, şu anda PKK'nın ileri kadrolarından biri olan Duran Kalkan'la birlikte Fen Fakültesinde okuyordu. Ayrıca Apo

[5] Doğu Perinçek'in öncülüğünü yaptığı Proleter Devrimci Aydınlıkçılar.

ile PKK'yı oluşturarak, Apo'dan sonra örgütte ikinci adam konumunda olan fakat Kürt olmayan bir isimdi.

***

ADYÖD dışında bir dernek kurulması çalışmaları sırasında bize yanlış yapılıp ADYÖD'le birleşildi gerekçesiyle bizim okulu ADYÖD çalışmalarının dışında tutuyorduk. ADYÖD yönetimi bizim dışımızda kaçamak şeklinde bizim okuldan adam kazanmaya çalışıyordu. Bizim okulun derneği de bizim çizgimizdeydi. Bizim okul derneğinin yeri ise TMGT (Türkiye Milli Gençlik Teşkilatı kısaca TIMGIT derdik) içerisindeydi. Bir gün ODTÜ-DER'e gittiğimde panoda bizim okulun öğrencileriyle ADYÖD'ün toplantı yapacağı yazıyordu. Bu, bizlerin ve okul derneğinin bilgisi dışında bir toplantıydı. Bunun üzerine ben Taner Akçam'ın üzerine yürüdüm, araya Apo girdi. İlan kâğıdını yırtarak ODTÜ-DER'den ayrıldım. Daha sonra Apo bizim okul derneğine gelerek bu şekilde tavır koymanın gereksizliğinden bahsetti.

ADYÖD'ün Kapanışı ve AYÖD

Dil-Tarih Fakültesi'nde olaylar çıkmış ve öğrenciler gelip ADYÖD'e sığınmışlardı. Daha sonra ADYÖD'ü polisler bastı ve dernek de kapatılmış oldu. Devrimci gençlik, tekrar merkezi örgütünden yoksun kalmıştı. Gençlik, yeni bir merkezi derneğin oluşturulması zaruretiyle karşı karşıyaydı. Geniş öğrenci kitlesini karşılayabilmesi için kuruluşunun da demokratik olması gerekiyordu. Bu doğrultudaki çalışmalar ADYÖD'ün kapatılmasından hemen sonra Ankara'daki bütün üniversite

ve yüksekokullarda başlatıldı. Okullarda anti-emperyalist ve anti-faşist her gencin katılabileceği forumlar düzenlendi. Gençliğin örgütlenmesi ve sorunları üzerine geniş tartışmaların yapıldığı toplantılarda yeni derneğin kurucularını ve kuruluş ilkelerini saptamak için her fakülteden üçer temsilcinin seçilmesine karar verildi. Bu fakülte forumlarında seçilen temsilciler bu kez kendi aralarında bir üst forum oluşturdular. Üst forum günlerce süren tartışmalar sonucunda kurulacak olan derneğin kuruluş ilkelerini ve mücadele programını saptadı. Üst forumun saptadığı ilkeler doğrultusunda derneğin kuruluş çalışmalarını yürütmek için bir kurucular heyeti seçildi. Bu kurulda gençliğin en küçük birimlerine kadar örgütlenme düşüncesinden hareketle her üniversitede temsilcilerin yer almasına da özen gösterildi. Ve böylece THKP-C sempatizanlarının ağırlıkta olduğu Ankara Yüksek Öğrenim Derneği (AYÖD) kurulmuş oldu. AYÖD'ün kurucular kurulunda hatırladığım kadarıyla Ali Alfatlı (SBF AYÖD Başkanı), Mehmet Ali Yılmaz (ODTÜ, AYÖD Sekreteri), Mehmet Karabay (Fen Fakültesi AYÖD Saymanı), Atanur Yıldırım (Ticari İlimler), Abdurrahman Atalay (Hacettepe), ADMMA-YO'dan (Ankara Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi) ben ve ismini hatırlayamadığım başka üniversite bölgesinden bir arkadaş daha vardı. THKO'lularca Sovyetler Birliği'nin Sosyal Emperyalist ilan edilme aşamasından itibaren THKP-C'lilerle daha yakındım. Bütün bu çalışmalar herkesin gözleri önünde en geniş gençlik kitlesinin katılımıyla ve en ince noktalarına kadar varan tartışmalar temelinde yürütüldü.

AYÖD'ün kuruluşunda demokratik merkeziyetçilik ilkesine çok önem veriyorduk. AYÖD yönetimi en geniş demokrasi temelinde alınan kararların uygulanması konusunda da duyarlı davranarak kitlelere önderlik etmeye çalıştı. Bu demokratik merkeziyetçi yapı, AYÖD'ün Ankara gençliği içinde giderek güçlenmesini sağlıyordu.

AYÖD'le birlikte okulların kendi dernekleri de vardı. 12 Mart döneminde çıkarılan bir yasayla her fakülte ve yüksekokulda ancak bir dernek kurulabileceği hükmü getirilmişti. 12 Mart döneminin sol üzerindeki baskı ve terörü, sol kesimi örgütsüzleştirip sindirirken, okullardaki derneklerin ülkücüler tarafından kurulmasını da sağlamıştı. Ülkücüler ellerine geçirdikleri derneklere kendi adamlarından başkalarını üye yapmıyorlar, dernek binası olarak kasap, bakkal vb. yerleri gösteriyorlar, genel kurulları kapalı kapılar ardında yaparak gençliğin örgütlenmesini engellemeye çalışıyorlardı. Ancak giderek bu naylon derneklerin yönetiminde yer alacak öğrencilikle ilgili yedi kişi bulamayınca, dernekler mahkeme kararıyla feshedilmeye ve devrimci öğrencilerin eline geçmeye başladı. Bunu giderek öğrenci derneklerinin kitleselleşmesi izledi. AYÖD olarak okullarda ülkücü işgallerin kırılmasının yanında, akademik demokratik mücadelelerde öğrencilere büyük destek veriyorduk. Ayrıca birçok afişleme; Kissenger'in gelişiyle ilgili protestolar, birçok korsan miting, Amerikan TUSLOG binasının taşlanması gibi eylemler de AYÖD insiyatifinde gerçekleştirilen eylemlerdi. Bazı olaylarda ise insiyatif bizden çıkıyor, birileri tarafından provoke ediliyorduk.

AYÖD kurucuları genelde THKP-C sempatizanı olmasına rağmen aralarında bir homojenlik yoktu. Abdurrahman Atalay ve Mehmet Karabay isimli kurucu arkadaşlar AYÖD'ün kuruluşundan kısa bir süre sonra istifa etmişler, yerlerine yedekler gelmişti. 1974 affı da çıkmış, özellikle bu aftan yararlanan THKP-C'liler AYÖD'ü rahat bırakmıyor, kafalarından geçen örgütlenmeyi buralarda gerçekleştirmek istiyorlardı.

***

Maltepe'de Ülkü Ocakları Ankara İl Başkanlığı binasının açılmasından kısa bir süre sonra 1976 Ocak ayında polislerle ülkücüler ortaklaşa bizim okulu işgal ettiler. Yine aynı güçlerce okula açılan yollar da işgal altındaydı. Artık devrimciler okula alınmıyor, devrimci öğrencilerin okumaları engelleniyordu. İdare ise öğrencilerin yılsonu imtihanlarına girebilmesi için yönetmelikler yönünden bazı kolaylıklar sağlıyordu. Diğer okullarda olduğu gibi bizim okuldaki devrimci öğrenciler de imtihanlara toplu olarak gitme kararı aldılar. Ülkücüler işi iyice azıtmıştı. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB)'nden öğrencileri dahi okula almıyorlardı. Bunun üzerine MTTB'nin okul sorumlusu olduğunu söyleyen bir kişi bizimle görüştü ve bizimle birlikte gruba katılarak imtihana girmek istediklerini söylediler. Ben de kendisine anti-faşist temelde bizimle gelmelerinin bir sakıncası olmadığını söyledim ve imtihanlara birlikte gidip geldik. Okula geliş gidişte MTTB'nin sorumlusu olduğunu söyleyen kişi gelip yanıma takılıyordu ve başlıyordu anlatmaya... Sanıyorum kendini bizim yanımızda çok emin görmüş olmalıydı ki ülkücülerle bir-

likte bize de çatmadan edemiyordu. Hatırladığım kadarıyla bir keresinde şöyle diyordu: "Komünistler ve faşistler her ikisi de bâtıldır ve yok olmaya da mahkûmdurlar. Asıl olan Allah'a iman edip, Kur'an yolunda yürümektir. İnsan fıtratı da bunu gerektiriyor. Mesela bir meydana halkı toplayıp, faşistlere sövüp sayalım, biraz sonra da komünistlere sövüp sayalım. Tepki olarak belki de birkaç cılız ses yükselebilir ama aynı kalabalığın inancına en ufak bir hakarette bulunursanız vay başınıza geleceklere."

***

Birinci MC (Milliyetçi Cephe) Hükümeti döneminde ülkücüler güçlerinin olmadığı yerde devletin kolluk güçleri ile birlikte saldırıyorlar ve birçok arkadaşımızı öldürüyorlardı. Her gün daha da gelişen halk muhalefetinin devrimcilerle buluşmasını önlemek için de yaptıkları saldırılarla devrimci hareketin üniversite sınırları içerisinde kalmasını sağlıyorlardı. Kanlı saldırılar yanında okuldan ve görevden haksız yere uzaklaştırmalar, haksız yere tutuklamalar da sık rastlanan olaylardandı. Tüm bu haksızlıklar ve ülkücü saldırılar karşısında CHP suskunluğunu bozmuyordu. AYÖD yönetimindeyken bir arkadaşla birlikte CHP yetkilisi Mustafa Üstündağ[6] ile görüştük. Üstündağ, CHP'nin beceriksizliğini; "Arkadaşlar, geçenlerde Tayland'a gitmiştim. Tayland ile bizim bir farkımız yok. Bir el, onları da bizi de kukla gibi oynatıyor. Bu işin çözümü kökten olmalı" sözleriyle örtmeye çalışıyor, yanından ayrılırken de

[6] Milli Eğitim Eski Bakanı ve CHP Genel Sekreteri.

"Devrimci arkadaşlara devrimci selamlar!" demeyi unutmuyordu.

***

12 Mart sonrası halkta tabanı olmayan tüm fraksiyonlar hesaplarını gençlik üzerinde yapıyorlardı. Gençliğin sempatisi ise başta THKP-C olmak üzere THKO gibi silahlı mücadeleyi savunan fraksiyonlardan yanaydı. Gençliğin gerek okullardaki ülkücü saldırılar karşısında kavganın içinde bulunması, gerekse yapısı itibariyle de silahlı örgütlere yakınlık duyması normaldi. TİP-TSİP-TKP gibi örgütlenmeler ise daha fazla sendika, meslek kuruluşu vb. kuruluşlarda taban buluyordu.

12 Mart döneminde Mahir Çayan, Deniz Gezmiş, İbrahim Kaypakkaya vb. devrimci gençliğin asıl lider kadrosu THKP-C, THKO, TİKKO (Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu) gibi örgütlenmeler adı altında eylemlerde bulunmuşlar ve hepsi de öldürülmüşlerdi. Bu örgütlenmelerin kıyısındaki köşesindeki birçok isim 12 Mart sonrası hiç de hakları olmadığı halde onların mirasına sahip çıkmaya çalıştılar. Gençliğin geçmiş liderlere olan sempatilerini görmüşlerdi. Uydurdukları hikâyelerle kendilerini onların en yakın mücadele arkadaşlarıymış gibi gösterip siyasi rant elde etmeye çalıştılar ve devrimci gençliği bölüp parçalara ayırdılar. "Abilik" adı altında devrimci gençleri birbirleriyle çatıştırdılar, bu çatışmalarda zaman zaman gençlerin ölmesine sebep oldular. Fraksiyonlar arasında siyasi rant çatışması, bazı hallerde yerini maddi rant çatışmasına da bırakabiliyordu. Antalya'daki liman hamaliyesinin ihalesi üzerine Dev-Yol ve Kurtuluş arasında çıkan silahlı çatışmada bir kişi ölmüştü.

Devrimciler arasındaki kavgalarda barış ortamını ise genellikle o zamanki TMMOB Başkanı Teoman Öztürk sağlıyordu. Bu barış görüşmeleriyle ilgili toplantıların ikisine ben de katılmıştım. Türkiye'deki solun gelişip taban bulması amipsel bir çoğalma şeklinde tanımlanabilinir. Yani sol kendi içinde bölünerek çoğalan bir yapıya sahiptir. Türkiye'de sol içindeki ayrılıklar hiçbir zaman ideolojik temelde olmamıştır. Liderlik hesabıyla önce ayrılıklar olmuş, daha sonra da bu ayrılıklara ideolojik bir kılıf uydurulmaya çalışılmıştır.

***

Bahar aylarıydı sanıyorum, Zafer Çarşısı'na kitap almak için gittim. Merdivenlerden inerken Apo ile karşılaştık. Halini hatırını sorduğumda sitem etti ve bizim arkadaşımız Ali Demir'in Kürt tarihini anlatmak üzere kendisine yer bulacağına dair söz verdiğini, ancak şimdiye kadar bir ses seda çıkmadığını söyledi. Bunun üzerine birlikte TMMOB'ye giderek benim gösterdiğim bir öğrenci derneği adına hafta sonu için toplantı salonunu kiraladık. Toplantıda her okuldan epey katılımcı vardı. Apo, Kürt tarihini anlatarak daha sonra sorular kısmına geçti. Bir kız öğrenci Apo'ya "Roma İmparatorluğundan bahsederken Roma Emperyalizmi olarak adlandırdınız. Oysa Roma İmparatorluğu köleci bir toplumu içeriyordu. Bu bir çelişki değil midir?" diye sordu, Apo ise sert bir yanıtla, "Emperyalizmi sadece Türk devrimciler okumuyor, bizler de okuyoruz. Ben Roma Emperyalizmini kastederken, onun yayılmacılığı ve işgalleri üzerine bir benzetme yapmış bulundum." dedi. Bir başkasının şu anda hatırlayamadığım bir sorusu üzerine

Apo yine sinirlenerek, "Bizim Türk devrimcilerinden bir tek isteğimiz var, gidin kendi işinize bakın, bizi rahat bırakın" şeklinde oldu ve toplantı böylece bitti.

***

Türk devrimci hareketinin yanında, Kürt devrimci hareketi içerisinde de UKO (Ulusal Kurtuluş Ordusu kısaca Ulusalcılar ki daha sonra PKK), Rızgari, Ala Rızgari, Kawa, Özgürlük Yolu gibi örgütlenmeler vardı. Kürt devrimci hareketi de tıpkı Türk devrimci hareketi gibi bölük pörçüktü ve hemen hepsi Türk devrimcilerinin dışında bağımsız örgütlenmeden yanaydılar.

Türkiye devrimci hareketinin parçalanmışlığı devrimci hareketi olumsuz yönde etkileyen en büyük etkendi. Bu bölünmüşlük devlet güçleri tarafından da teşvik ediliyor ve çeşitli provakatif eylemlere de kaynak gösteriliyordu. Mesela kanlı 1 Mayıs'ı Leninci-Maocu çatışması olarak gösteriyorlardı. Bu tür eylemler oldukça darbecilerin de iştahları kabarıyordu. Herhangi bir fraksiyonca gerçekleştirilen bir üst düzey eylem, aynı düzeyde, zaman zaman da daha üst düzeyde devlet güçleri veya ülkücüler tarafından karşılık buluyordu. Ancak solun genelde örgütlülüğü üst seviyede bir silahlı mücadeleyi kaldıracak durumda değildi. Hâlâ bir devrimci partiden dahi söz edilemiyordu. Kendiliğinden geliştirilen silahlı mücadele, aynı zamanda partileşmeyi de engellemiş oluyordu.

1977:Kanlı 1 Mayıs

1976 yılında tüm saldırı ve engellemelere rağmen İstanbul Taksim Meydam'nda toplanan on binlerce işçi, memur, öğretmen, öğrenci ve halk 1 Mayıs'ta bir araya gelerek coşkuyla işçi bayramını kutlamış olduk. Ancak mitingin hemen sonrasında Ankara SBF'de okuyan ve aktif bir devrimci olan Ali Fuat Okan, Fındıkzade'de Sakarya Yurdu'ndan çıkan ülkücülerce vurularak öldürüldü.

1977 1 Mayıs'ta DİSK'in İstanbul Taksim Meydanı'nda düzenleyeceği mitinge katılmak üzere otobüslerle Ankara'dan İstanbul'a hareket ettik. Saraçhane'de bazı sol gruplarla bir aradaydık. Taksim Meydanı'na gitmeyi bekliyorduk. O sıralarda sol grupların birbirleriyle iyi geçindikleri söylenemezdi. Egemen güçler bu kavgaları propaganda olarak kullanıp, çeşitli provokasyonlar yaratıyorlardı. Yürüyüş başladığında biz kavga etmesinler diye DİSK'in arkasından, Halkın Kurtuluşu'nun önünden yani ikisinin arasında yürümeye başladık. Tarlabaşı'nda uzunca bir bekleyişten sonra da alana girdik. Intercontinental Oteli'nin önüne daha yeni gelmiştik ki silah sesleriyle birlikte kalabalıkta bir dalgalanma oldu. Yanımda SBF'de öğrenci Mehmet Kaplan isimli arkadaş ve 15–20 kişilik bir grupla otelin zemin katına girdik. Otelin dış cephesi cam kaplamaydı. Otelin zemin katında ellerinde Sten tabancalar bulunan 8-10 kişi kadar polis memuru da vardı. Biraz sonra dışarıdan otelin içine, bizim de bulunduğumuz zemin kata ateş edilmeye başlandı. Toplum polisleri ile birlikte oteldeki yuvarlak sütunların arkasına sığındık. Polis-

lerde silah olmasına rağmen dışarıya ateş etmediler. Bir süre sonra silahlar sustu ve sükûnet oldu. Sükûnetin ardı sıra üst katlardan otel merdivenlerinden aşağıya uzun boylu, çelik yelekli, ellerinde uzun namlulu silahları olan birileri iniyordu. Merdivenlerin orta yerinde durarak bize, "İşte bu teröristler sizleri kandırıp buraya getirdiler. Şimdi de size silah sıkıp, sizi öldürmeye çalışıyorlar." deyip aşağıya doğru indiler. Daha sonra Otel'in bodrum katındaki arka kapısından dışarı çıkmamızı sağladılar. Olaylar sonrası öğrendiğimize göre de, halkın üzerine Otel'in üst katlarından ateş ediliyormuş. Bizim arkadaşlar da Otel'den ateş edildiği için bizim içeride olduğumuzu bilmeden Otel'e ateş etmişler. 34 kişinin öldürüldüğü bu olay egemenlerce daha sonra Maocu-Leninci çatışması olarak lanse edilmeye çalışıldı. Bu olayın 12 Eylül darbecilerine zemin hazırlanmasında büyük bir katkısı olmuştur.

***

AK-parti hakkında kapatılma davası açıldığında, Başbakanımız elli kişilik gruplar halinde milletvekillerini Ak-Parti Genel Merkezinde toplayarak partinin kapatılmasıyla ilgili olarak nasıl bir yol izlememiz hususunda istişarelerde bulunuyordu. Benimde içerisinde bulunduğum grubun toplantı tarihi gün olarak 1 Mayıs gününü gösteriyordu.

Bazı sol kuruluşlar ve sendikalar 1 Mayıs'ı izinsiz olarak Taksim Meydanı'nda kutlamak istiyorlar ve bu konuda sert açıklamalarda bulunuyorlardı. Toplantı esnasında Başbakanımıza İstanbul'daki 1 Mayıs kutlamalarıyla ilgili bilgi notları iletiliyordu. Başbakanımız

da bu notları okuduktan sonra bazı semtler sakin, bazı semtlerde ise küçük topluluklar halinde yığılmalar varmış gibi bilgileri gündem dışı olarak bizlerle paylaşıyordu.

O anda aklıma 1977 tarihindeki yani otuz yıl önceki 1 Mayıs olayları geldi. Taksim'deki can pazarından, otuz yıl sonra Başbakanın yanından Taksimdeki 1 Mayıs kutlamalarını izlemek. Nereden nereye dedikleri bu olsa gerek...

1 Mayıs kutlamalarının Taksim Meydam'nda yasallaşmasından sonra 2010 yılı 1 Mayıs'ında Taksim Meydam'ndaki kutlamalara Ak Partili on kişilik bir milletvekili grubu ile birlikte katıldık. Ben, sanki polisle eski günlerdeki gibi kovalamaca oynayacakmışız düşüncesiyle kendime spor ayakkabısı satın aldım. Oysaki meydanda emniyet güçleri bizi sıkı bir güvenlik çemberine almıştı. Polisle kovalamaca oynayacağımıza, polis tarafından korumaya alınmıştık. Bu durum açıkçası pek de hoşuma gitmemişti.

Ecevit'e Çiğli Havaalanı'nda Suikast Girişimi

5 Haziran 1977'de erken genel seçimler yapılacaktı. Egemen güçler bu süre içerisinde sadece 1 Mayıs katliamıyla yetinmediler. Mayıs ayı içerisinde birçok devrimci daha öldürülmüştü. Özellikle halk kitlelerini hedef alan eylemlerle insanların "huzur ve güveni" sağlayabilecek bir askeri darbe psikolojisine sürüklenmeleri sağlanmak istendi. Bu doğrultuda kitlelerin kalabalık olarak bulundukları İstanbul Sirkeci Garı'nda ve Yeşilköy Havalimam'nda patlatılan bombalar sonucu 5 kişi

hayatını kaybetti. Aynı gün Ecevit'e Çiğli Havaalanı'nda başarısız bir suikast girişiminde bulunuldu. Seçimlere üç gün kala, 2 Haziran günü Türkiye yeni bir haberle sarsıldı. AP Genel Başkanı Demirel, Ecevit'e gönderdiği gizli bir mektupla 3 Haziran günü Taksim'de düzenlemiş olduğu mitingde kendisine bir suikast yapılacağını aktarmıştı. Demirel mektubunda, suikastçıların memleketimizi iç meselelerle uğraştırmak isteyen yabancı kuruluşlar" olabileceği ihtimali üzerinde duruyordu. Bu "yabancı kuruluşlar" dünyanın hemen bütün azgelişmiş ülkelerinde benzer olaylar çıkartan ve benzeri saldırı yöntemlerine başvuran CIA'dan başkası değildi. CIA ve onun devlet içindeki gizli uzantıları kontrgerilla gibi kuruluşlar Türkiye'deki birçok kanlı eylemin sorumlusuydular. Suikast haberinin Demirel'e ve onun kanadıyla Ecevit'e sızdırılması, ardından Ecevit'in "gizli mektubu" kamuoyuna açıklaması ordu içindeki faşist tertipçilerin tasfiyesine yol açtı. Darbe yapacağı söylenen Orgeneral Namık Kemal Ersun emekliye ayrıldı, birçok kontrgerillacı subay basına sızan haberlerde gözaltına alınmış oldu. Yine Ankara Tandoğan'da Ecevit'in mitinginden sonra kalabalık bir grubun Maltepe üzerinden Kızılay'a çıkmak istemesi üzerine polisle kalabalık arasında çatışma çıkmıştı.

Darbe girişimleri, faşist terör, cinayetler ve baskınların gün geçtikçe yaygınlaştığı bir ortamda 5 Haziran genel seçimleri yapıldı, 21 Haziran'da kurulan Ecevit Hükümeti güvenoyu alamadı. Bunun yerine II. Milliyetçi Cephe Hükümeti kurularak Aralık 1977 yılına kadar devam etti, yerine Ocak 1978'de Ecevit Hüküme-

ti kuruldu. Ayrıca 1977 yılında epey gecikmeli de olsa okulumu bitirip Kars'a gittim ve kısa bir süre sonra tekrar Ankara'ya döndüm.

Cezaevine Giriş Süreci

Türkiye'de gençliğin birbiriyle barışık olması, bazı karanlık güçlerin rahatsızlık kaynağı olmuştur çünkü onlar gençlerin kanıyla beslenerek iktidarlarını sürdüren çevrelerdir. Bundan dolayıdır ki kutuplar yaratıp, gençleri birbirleriyle çatıştırdılar. Yaratılan bu çatışma hiçbir ilkesi olmayan, ölesiye bir çatışmadır. Aynı toprağın çocukları, düşmanın dahi onlara yapmayacağı eziyeti birbirlerine reva gördüler. Bilip bilmeden biri komünizmi, biri faşizmi ezme adı altında, her ikisi de darbecilere hizmet ederek, asıl canavarlarını kendileri yarattılar çünkü darbe dönemleri genç olmanın suç sayıldığı dönemler olarak hatırlanır.

Ülke sorunlarına duyarlılığımdan dolayı politize olmuş bir genç olarak ben de bu zulümden nasibimi almış oldum. Yaşadığım haksızlıklardan bahsederken amacım günah çıkarmak değil, dönemin adaletsizliğini ve tüm vahşetini sergilemek, bu konuda okuyucuyu aydınlatarak gençliğin içine düşürüldüğü kumpasların anlaşılmasını sağlamaktır. Darbe dönemi sağ-sol demeden gençlik üzerindeki eziyetlerin doruğa çıktığı, anne ve babaların, eşlerin, çocukların, kardeşlerin feryatlarının hâlâ dinmediği bir dönemi kapsıyor çünkü yapılan haksızlıkları, zulmü, işkenceyi ve kırılan gururları zaman da geçse kabullenmek mümkün olmuyor.

Ben hiç suçum olmadığı halde faili meçhul bir cinayetle ilgili olayın asıl failiymişim gibi tutuklandım ve cezalandırıldım. Netice olarak cezamı yattım ve çıktım. Bu saatten sonra olayı ben yaptım da desem, yapmadım da desem değişecek bir şey yoktur. Ancak işin gerçeği ben de sağ ve sol görüşlerden suçsuz yere idam edilen, ağır cezalar verilen birçok kişiden biri olarak cezalandırılmış oldum.

***

1977 yılının son aylarında yeni mezun bir İnşaat Mühendisi olarak öğlen saat 13.00-13.30 sıralarında İnşaat Mühendisleri Odası (İMO)'nda oturmuş, arkadaşlarla sohbet ediyorduk. Bu ara ne olduğunu anlayamadığımız bir şekilde yakınlardan bir yerden birkaç el silah sesi geldi. Bir müddet sonra ben İMO'dan ayrılarak Türk Mühendis Mimarlar Odası Birliği (TMMOB)'ne gittim. TMMOB'nin önünde polislerle beraber kalabalık bir insan topluluğu vardı. Ben oradakilere ne olduğunu sordum. Birinin silahla vurulduğunu ama kim olduğunu da bilmediklerini söylediler. Bunun üzerine TMMOB'da Genel Sekreter Kaya Güvenç'in odasına girdim. Aşağıda, toplantı salonunda bazı CHP'li milletvekillerinin de katıldığı Emek'teki faşist saldırılar üzerine bir toplantı vardı. Hatırladığım kadarıyla Kaya Güvenç'in odasında avukat Niyazi Ağırnaslı ve Tabi Senatör Ahmet Yıldız da bulunuyordu. Hatta Emniyette bana "Suçu Ahmet Yıldız'la birlikte işlemişsiniz" denerek yaşını bayağı almış bir senatöre de iftira atılmak isteniyordu. Daha sonra CHP'li milletvekillerinin itirazlarına rağmen silah kullanan kişinin TMMOB'ye kaçtığı gerekçesiyle polis içeride kimlik

tespiti ve arama yaptı, bazı kişiler gözaltına alındı. Vurulan kişiyi hastaneye götüren polislerin ifadesine göre vurulan kişi "Beni Mahmut vurdu" diye bir açıklamada bulunuyor. Bunun üzerine emniyet ismi "Mahmut" olan bütün devrimcileri gözden geçiriyor ve nihayet vuran kişi olarak benim üzerimde karar kılınıyor.

İşlenen cinayetin benim üzerime atılması günün siyasi gelişmeleri ile yakın ilişkili gözüküyor çünkü ölen genç AP'ye bağlı bir gençlik kuruluşu olan Hür-Genç üyesidir ve söylentilere göre de aynı zamanda gayri resmi olarak Demirel'e korumalık yapmaktadır. Bu olayın Demirel'i son derece üzdüğü de o günün basınında yer alıyordu. II. Milliyetçi Cephe Hükümeti'nin yerine Ecevit Hükümeti kurulmak üzereydi. AP ile CHP ise uzlaşmaz bir tavırla gelişen sağ-sol çatışmasından ve ekonomi ile ilgili konulardan dolayı birbirlerini suçlayıp duruyorlardı.

Bu konuyla ilgili gazete haberlerine de bakıldığında amcamın CHP milletvekili olması ve TBMM Başkanlığı yapması da suçun üzerime isnat edilmesindeki en önemli nedenlerdendir. Nitekim gözaltına alınmamla birlikte AP olayları çıkaranların CHP'liler olduğu yönünde açıklamalarda bulundu. Basında çıkan haberler üzerine Ecevit, amcama "konunun aslını" sorduğunda amcam aşırı solcu olduğum gerekçesiyle "bizim dışımızda bir olay" diyerek cevap veriyor. Tanık ifadelerinde ateş eden kişinin siyah saçlı, siyah bıyıklı, esmer ve uzun boylu biri olduğu belirtiliyor. Oysaki ben orta boylu, sarışına yakın, kumral biriydim. Buna rağmen Mülkiyeliler Birliği binasının köşesinde simit satan biriyle iki Hür-Gençli'nin ifadeleri neticesinde tutuk-

lanmış oldum. İçlerinde polis memurlarının da olduğu görgü tanıklarına, Kaya Güvenç, Fikret Başkaya gibi mekân tanıklarıma rağmen tutuklanarak cezaevine gönderildim.

12 Eylül'den sonra Dev-Yol Ankara sorumlusu Yasin Ketenoğlu tarafından mahkeme huzurunda asıl failin açıklanmasına rağmen bu açıklama asıl failin de öldürüldüğü gerekçesiyle reddedildi çünkü benim yok edilmem gerekiyordu. Neticede tipimin suç işlemeye elverişli olduğu gerekçesiyle cezalandırıldım.

Cezaevine Giriş

Emniyetten sonra çıkarıldığım mahkemece tutuklanarak akşam karanlığında Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne getirildim. Merkez Kapalı Cezaevi 1. ve 2. olmak üzere iki kısımdan oluşuyordu. 1. kısım ülkücülerin, 2. kısım ise devrimcilerin hâkimiyetindeydi. 2. kısma gelen tutuklular önce tecrit denilen yerde kalıyorlardı. 1. kısma gelen tutukluların dağıtımı ise direk koğuşlara oluyordu. Kapı altında gelen mahkûmlara sağcı mı, solcu mu oldukları soruluyordu. Bazen sağ görüşlü mahkûmlar veya aslında ülkücü olup da adli suçtan gelenler idareden çekinerek tarafsız olduklarını söylüyor ve onlar da tecride konularak 2. kısma dağıtımları yapılıyordu. Devrimciler tecridin önüne gelerek demir parmaklıklı, camı olmayan pencereden bazen içeride devrimci olup olmadığını, bazen de ülküdaş olup olmadığını soruyordu. Bazen tanıdık ülkücülere bazen de ülkücü olduğunu söyleyenlere rastlanıyordu. Dağıtım esnasında bu kişiler kısma, bazen de yanlışlık-

la da olsa siyasi koğuşa veriliyorlardı. Daha sonra devrimciler tarafından dayak çekilerek 1. kısma gönderiliyorlardı.

Tecrit denilen yer, altlı üstlü ranzaların bulunduğu, bakımsız, pis kokan bir yerdi. Akşam biraz geç saatlerde tecride geldiğimde içeride 10–15 kişi vardı. 2–3 tanesi birkaç kez cezaevine girip çıkmış, bitirim geçinen ve birbirlerini tanıyan tiplerdi. Cezaevinden ve dışarıdan lümpen ağzıyla bir şeyler anlatıp diğer tutukluları etki altına almaya çalışıyorlardı. Akşamın ileri saatlerinde Kemal Ergin, Necdet ve bazı arkadaşlar tecritte beni ziyarete geldiler. Cezaevine geldiğimi yeni öğrenmişlerdi. Bana battaniye ve yastık getirmişlerdi. Biraz sohbet ettikten sonra yarın görüşmek üzere ayrıldık. Arkadaşlar yanımdan ayrıldıktan sonra tecritteki bitirim tutuklular yanıma gelip, "Abi sen siyasi misin, kusura bakma biraz laf ettik, seni de rahatsız ettik" gibi şeyler söylediler. Ben de "Rahatsız olmadım, devam edin" dedim ancak yine de aralarındaki bitirim muhabbetine son verdiler.

Ertesi gün koğuşlara dağıtımımız oldu ve ben devrimcilerin kaldığı 4. koğuşa verildim. Koğuşta her siyasetin kendi komünü bulunuyordu. Komünlerde kolektif bir yaşam tarzı sürdürülürdü. Yatış kalkışlar, eğitim, harcamalar, spor vb. işler komün disipliniyle yapılan işlerdi. Kolektif yaşam içerisinde kişinin sivrilen bireyselliği törpülenerek kişinin komünsel anlayışı ve tavırları daha da ileriye taşınmış olacaktı. Şartlar çok kısıtlı olsa da cezaevindeki yaşam, dışarıdaki yaşamın bir parçasıydı. Burada da insanlar insan olmanın gereği

birbirlerine takılıyorlar, şakalaşıyorlar, türküler şarkılar söylüyorlar ve de kaçınılmaz olarak hüzünleniyorlar.

Bu arada mahkemelerimiz de devam ediyor, avukatlarımızın görüşüne göre benim büyük bir ihtimalle tahliye olmam gerekiyordu. Duruşmalarıma avukat olarak hem aynı siyaseti paylaştığımız arkadaşlar, hem de ailemin tuttuğu Ömer Lütfi Tarım isminde bir avukat katılıyordu. Ömer Lütfi Tarım benim dışımda Muhsin Yazıcıoğlu ve bazı ülkücülerin de avukatlığını yapıyordu.

Cezaevi Hamamından Kaçış

Kemal ve Necdet'in davalarında ise durum karışıktı ve tahliyeleri de zordu. Büyük ihtimalle büyük bir ceza alabilirlerdi. Ayrıca Karlos diye hitap ettiğimiz bir arkadaşımız da 20 yıl ağır hapis cezası almıştı. Bu üç arkadaşın dışarıya çıkmaları gerekiyordu. Benim ise tahliye olmamı bekliyorduk. Dışarıdaki arkadaşların bilgisi dâhilinde bir kaçış planı düzenlemeye karar verdik. Önce dışarıdaki arkadaşlar cezaevinin dış krokisini çizerek bize gönderdiler. İçeriyi zaten biliyorduk veya bazı yerleri öğrenmek zor değildi. Bizim kısımdaki bazı eski mahkûmlarla da konuşarak kaçılabilecek noktalar için onların ağzını yokluyorduk. Erkek ve kadın tutukluların görüş yerleri, 9. koğuş ve hamam üzerinde planlamalar yapıyorduk. Neticede hamamdan kaçışın daha makul olacağı üzerinde karara vardık ve kararımızı dışarıdaki arkadaşlarımıza bildirdik.

O sıralarda Kemal, diğer siyasetlerin de rızasıyla ekip başı seçilmişti. Yani 4. koğuşu cezaevinde idareye

karşı Kemal temsil ediyordu. Bu arada cezaevi savcısı da değişmişti. Kemal, yeni gelen savcıyla görüşerek 4. koğuş olarak her gün spor yapabilmemiz ve spordan sonra da hamamda duş alabilmemiz için izin aldı. Koğuşlarda su ısıtıcısı olarak gaz ocakları ve elektrikli ısıtıcılar kullanılıyordu. Gaz ocağının ayaklarının şiş yapılmasını önlemek için de gaz ocakları ekip başına idarece zimmetlenmiş olunuyordu. Banyo yeri olarak da tuvaletlerden birini kullanıyorduk. Ancak toplu spordan sonra her gün gaz ocağıyla veya ısıtıcıyla su ısıtıp banyo yapmamız imkânsızdı. Bu anlamda da cezaevi savcısı toplu spordan sonra hamamda banyo yapmamıza ikna olmuştu.

Cezaevinden kaçış planından ben ve kaçacak üç arkadaşımızın haberi vardı. İhbar olabilir düşüncesiyle bu konuda kimseyle bir şey paylaşmıyorduk. Biz artık her sabah komünce spor yapmaya başladık. Spordan sonra ise hamama, duş almaya gidiyorduk. Bir çuval içine günlük giyeceğimiz elbiselerimizi koyuyor, banyodan sonra çuvaldaki elbiselerimizi giyip çuvalın içine de terli eşofmanlarımızı koyarak koğuşumuza dönüyorduk. Bu durum yaklaşık bir ay kadar devam etti.

Hamam, 1. kısma ve revire yakın bir yerdeydi. Mazgalı olan bir demir kapıdan üstü açık yaklaşık 10 metrelik bir koridora giriyordunuz. Koridorun girişteki sol duvarı üzerinde yarı açık cezaevinin atölyesine açılan üstü tel örgülerle kaplı üç pencere, koridorun bitiminde sağda ise hamamın giriş kapısı, hamamın kapısından içeriye girdiğinizde ise içeride bir gardiyanın beklediği soyunma odası vardı. Soyunma odasından da kırık dökük bir kapıyla küçük bir koridora çıkıyordunuz. Kori-

dorun hemen girişinde soldan hamama gidiliyordu. Koridorun karşısında ise bakımsız bir tuvalet bulunuyordu. Diğer siyasetlerden de ağır cezalık bazı arkadaşlar vardı. Biz kaçış öncesi onlarla da görüşerek bir kaçış planımız olduğunu, isterlerse kendilerinin de bu plana dâhil olabileceklerini söyledik, ancak bu arkadaşlarca davetimiz kabul edilmedi.

Biz kaçışın olacağı gün eşyalarımızı koyduğumuz çuvalların içine günlük giyeceklerimizin yanında, bu üç arkadaşımızın da takım elbiselerini koyduk, çünkü dışarı çıkacakları için takım elbise giymeleri uygun olurdu. Ayrıca Kemal, "Müşahede'nin girişindeki gardiyan odasındaki gardiyan şapkalarından alayım mı?" diye sordu, ben de "Al" dedim. Gardiyanlar odasında kimse yokken Kemal gardiyanların şapkasını alıyor ve giysilerimizin olduğu çuvala atıyordu. Hatta bana "Dört şapka vardı dördünü de aldım" dedi. Şapkalar atölyeden çıkışta lazım olabilirdi. Bu üç arkadaşın üzerinde yedek şarjörüyle birlikte bir Lama marka tabanca, iki bıçak ve bir tel makası bulunuyordu.

Önceden kararlaştırdığımız şekilde toplu olarak hamama girdikten sonra bu arkadaşlar soyunma yerindeki gardiyanın ellerini, ayaklarını ve ağzını bağlayarak etkisiz hale getirecekler, daha sonra çuvaldan çıkardıkları elbiselerini giyerek koridora çıkacaklardı. Ben de o anda arkadaşların hamamın içinden dışarıya çıkmalarına izin vermeyecektim. Silah ve yedek şarjör Necdet'te olacaktı ve Necdet kapı mazgalından hamama doğru gelen olup olmadığına bakacaktı. Eğer gelen olursa silahı çekerek onu da bağlayacaktı. Kemal ve Karlos'ta ise birer bıçak ve tel örgü makası olacak, onlar da atöl-

yeye bakan pencerelerden birinin tellerini keseceklerdi. Daha sonra kapısında kilit olmayan atölyeye atlanacak ve kapı açılarak yarı açık cezaevinin bahçesine çıkılacaktı ve biraz ötede alçak bir duvardan inilerek dışarıdan arkadaşların getirdiği arabaya binilecekti. Tabii bu arabayı silahla koruyan başka arabalarda vardı. Kısacası planımız böyleydi.

Hamama geldiğimizde soyunma yerinde gardiyan yoktu. Bu iyi bir gelişmeydi. Daha sonra biraz da aceleyle arkadaşları hamamın içine aldık. Ben arkadaşlarla vedalaşarak hamama en son girdim ve hamamdaki arkadaşlarıma kimsenin hamamdan dışarı çıkmamasını söyledim. Kaçacak olan arkadaşlar elbiselerini giydikten sonra silahın Necdet'te olması gerekirken silahı Kemal alıyor, aynı zamanda tel makası da ondadır. Daha sonra gardiyanın oturduğu sandalyeyi de alıp koridora çıkıyorlar. Kemal sandalyenin üzerine çıkarak koridor girişindeki pencerenin tellerini kesmeye başlıyor, Necdet mazgalı aralamış, dışarıyı kolluyor, Karlos da Kemal'e yardımcı oluyordu.

Odalarına gelen gardiyanlar şapkalarının olmadığını görünce koğuşa gelip önce Dev-Yolculara, daha sonra Acilcilere şapkalarını vermelerini, savcı gelip de kendilerini şapkasız görürse kendilerine kızacağını, bu konuda şaka yapmamalarını söylerler. Onlar da "Biz almadık, belki Kemal almıştır, Kemal'e sorun" dediklerinde gardiyanlardan biri işi anlıyor ve "Kemaller hamama gittiler, kaçıyorlar, kaçıyorlar" diye feryat ediyor ve kalabalık bir gardiyan topluluğu hamama doğru koşmaya başlıyor. Necdet gardiyanların geldiklerini görüyor ve Kemal'e silahı kendisine vermesini söylüyor, Kemal

ise o anda yarıdan biraz fazla kestiği tel örgüden yarı açığın atölyesine atlıyor. Biz ise hamamda şarkı, türkü bağırtısı içinde banyo yapmaya devam ediyorduk. Aniden Karlos ve Necdet'in takım elbiseli bir şekilde hamama girdiklerini gördük. Necdet bana "Kemal kaçtı, gardiyanlar buraya geliyorlar" dedi.

Soldan Kemal Ergin, Karlos ve Necdet Adalı,
Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1978)

Kemal Ergin'le (sağda) kaçıştan bir gün önce, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1978)

Elinde bıçak, makas ve yedek şarjör vardı. Ben hemen soyunmalarını söyledim. Makas, yedek şarjör ve bıçakları ise hamamın mazgalından attık. Elbiseleri de sakladık ve banyo yapmaya, bağırıp çağırmaya yeni başlamıştık ki gardiyanlar içeriye girdiler. Başlarında ser gardiyan Sadık Dayı vardı. Sadık Dayı bana baktı "Mahmut burada", Necdet'e baktı "Necdet burada", Karlos'a baktı "Karlos burada" dedi ve feryadı bastı "Kemal, Kemal, Kemâl yok, Kemal yok, Kemal kaçtı" diye kendinden geçmişçesine bağırıyordu. Biz de "Bize ne bağırıyorsun, kaçtıysa kaçtı, mahkûmdan kaçması, senden yakalaması, git yakala." diye Sadık Dayı'ya çıkışıyorduk.

Kemal yarı açık atölyesine atladığı zaman eline bir demir çubuk alıyor ve başında gardiyan şapkası, atölyenin kapısını açarak dışarıya çıkıyor. O anda yarı açıktan bir gardiyanla karşılaşıyor. Gardiyan Kemal'e "Sen kapalının mahkûmu değil misin?" diye soruyor, o da elini belindeki silaha atarak sesini çıkarmamasını söylüyor ve yarı açığın çevresindeki alçak duvardan atlayarak kendilerini bekleyen arabanın birine biniyor. Arabanın hareketinden sonra Kemal'in karşılaştığı gardiyan, "Kapalıdan mahkûm kaçıyor, mahkûm kaçıyor!" diye bağırır. Bunun üzerine cezaevinin girişindeki kuledeki jandarma da havaya bir el ateş eder.

Kemal'in kaçışından sonra hamamdan çıkarılarak koğuşa götürüldük. İfadeler alındı, koğuşta arama yapıldı. Sanıyorum belli bir müddet görüş yasağı gibi yasaklarla koğuş cezalandırıldı, bir müddet sonra da olay kapandı. Kemal'in firarından kısa bir süre sonra Karlos'un sevki Kırşehir Cezaevi'ne çıktı. Önceden

planlanan dışında Kemal'in Necdet'ten silahı alması da Necdet'in silahı vermesi de hataydı, çünkü her türlü ihtimal tartışılmış ve böyle bir karar alınmıştı. Kemal daha sonraki yıllarda Filistin'e gidiyor. Bir çatışma sonrasında suda boğularak ölüyor. Mezarının şu anda Beyrut'ta olduğu söyleniyor.

Cezaevi, Dostlar, Unutulmayanlar...

Necdet'in gidemeyip içeride kalması elbette bizleri çok üzdü. Karlos'un da sevkinin çıkmasıyla Necdet'le ben kader arkadaşı olarak baş başa kaldık. Diğer tutuklular genelde boykot, kavga, silah yakalatma vb. ufak tefek suçlardan gelip kısa bir süre sonrada tahliye olan arkadaşlardı.

Necdet'le baş başa kalmamız dostluğumuzun ve kardeşliğimizin de daha fazla gelişmesini sağladı. Birbirimizin üzerine titrer olmuştuk. Tabii ki her şeye rağmen bizler de gençtik ve günümüzün sevilen şarkılarını cezaevinde de olsak mırıldanmadan geri kalmıyorduk. Ses tonlarımız birbirine çok benziyordu. Sanki birbirimize dua ediyormuşçasına birlikte en fazla okuduğumuz şarkının ismi "Dua" idi. Necdet'in ölümünden sonra üzüntülerimi tekrarlamamak adına bu şarkıyı pek fazla anmak istemedim. Hatırladığım kadarıyla bu şarkının bazı sözleri şöyleydi:

"Gitmesin gözlerinden pırıl pırıl arzular
Eksilmesin yüzünden o tebessüm o bahar
Seni tanrı korusun, kem gözlerden saklasın
Kader hep gülsün sana mutluluk gölgen olsun..."

Diğer siyasetlerden birçok arkadaşla da samimi dostluklarımız gelişti. Bunlardan birisi de dışarıdayken Türkiye Sosyalist İşçi Parti (TSİP)'li olarak tanıdığım, daha sonraları PKK'nın kurucuları arasında yer alan Dilaver Yıldırım'dı. Sevdiğimizden dolayı kısaca "Dilo" olarak seslenirdik. Hatta el yazısıyla yazılmış PKK'nın kuruluş programını bana vererek okumamı ve değerlendirmemi istemişti. Programı okuduktan sonra da "Vietnam İşçi Partisi'nin programını kopya etmişsiniz" dediğimde de itiraz etmişti. Dilo ve suç ortağı olarak ismi geçen kişilerle uzun yıllar cezaevinde kalıp birlikte mücadele ederek daha ileriki yıllarda başka cezaevlerinden de mektuplaşmalarımız oldu. Dilo benden önce tahliye edildi, tahliye olduktan sonra da mektuplaşmalarımız devam etti. Dilo sonraları askere gitti. Kırklareli'nde askerliğini yaparken Bulgaristan'a geçiş yaptığı, daha sonra da Beka Vadisi'nde intihar ettiği veya öldürüldüğü söyleniyor.

Necdet Adalı ile... Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1978)

Özgürlük Yolundan Bir Arkadaş ve Necdet Adalı ile...
Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1978)

Cezaevinde Bomba Yapımı

THKP-C Acilciler(H.D.Ö[7]) grubunun Ege Bölgesi sorumlusu konumundaki Recep Eraslan'la da aramızda bir samimiyet vardı. Recep Manisa'da 12 Mart döneminin sıkıyönetim komutanı Faik Türün'e suikast düzenlemek ve banka soymaktan tutukluydu. Geceleri yanımıza gelerek geç saatlere kadar bizimle sohbet ederdi. Acilciler 8–10 kişilik bir komündü, gece hepsi ayakta, gündüz ise uyurlardı. Biz ise aksine kalabalık bir gruptuk. Akşam erken yatar, erken de kalkardık. Spor, eğitim çalışması, yemek, yatış, kalkış hepsi ciddi bir disiplin altındaydı. Çoğu zaman ertesi gün bizim erken kalkmamız gerektiği için Recep'e uyuyacağımızı söyleyip Recep'i gönderirdik. Recep'in tüm meseleleri çözmedeki önerisi zora dayanıyordu. Yanımızdan ayrıldıktan sonra Marx'm "Tarihte Zorun Rolü" isimli kitabını alarak, koğuşun ortasındaki masada okurdu. Recep bu kitabı hiç bitiremedi, onu sürekli okuyup durdu.

Bir gece Recep'le baş başa sohbet ederken "Sana bir bomba yapmayı öğreteyim mi?" dedi, ben de "Öğret" dedim. Bana bombanın nasıl yapılacağını anlattı. Ben de "Malzeme mi var, nasıl yapayım?" dedim, o da malzemeyi kendisinin vereceğini söyledi. Daha sonra da bana gazete parçaları içerisinde malzemeler verdi. Ben Necdet'e genelde "Sarı" derdim, o da bana "Şefim" veya "Moruk" olarak hitap ederdi. Necdet'e "Sarı, Recep bana bir bomba yapımı gösterdi, malzeme verdi, gel yapalım" dedim, o da "Tamam" dedi. Necdet'in eli

[7]Halkın Devrimci Öncüleri.

bu tür teknik işlere yatkındı. Bir sandoz kutusunun içerisine Recep'in tarif ettiği şekilde bombayı yaptık. Şimdi sıra bombayı denemeye gelmişti. Yer olarak da müşahede odalarından birini kullanacaktık. O sıralarda müşahedelerde kimse kalmıyordu ve odaların kapıları da açıktı. Odalardan birinde deneme yaptık, ancak yaptığımız bomba patlamadı. Birkaç kez denediğimiz halde yine bir netice alamadık. Daha sonra değişik bir yerde denemeye karar verdik. "Neresi olsun?" dedik, ben "Recep'in yatağının altında deneyelim" dedim ve Recep'in yatağının altına sandoz kutusunu yerleştirip fitilini ateşledik, yine patlama olmadı. Bunun üzerine Recep'e "Ne biçim bomba yapımı öğrettin, bomba bir türlü patlamıyor" dedim. Nasıl yaptığımızı sordu, ben de anlattım, "Tamam" dedi. Nerede denediğimizi sordu, ben de önce müşahede odasında, daha sonra da kendisinin yatağının altında denediğimizi söyleyince Recep sinirlenerek küplere bindi "Ne yapıyorsunuz, koğuşu havaya mı kaldıracaksınız, gelin bakın bizim araya" diyerek beni kendi yattıkları yere götürdü ve bazı köşelerden birçok bomba çıkararak gösterdi. Meğer sabahlara kadar uyumayıp bu tür işlerle uğraşıyorlarmış. Gerçekten de Recep'in yatağına koyduğumuz bomba patlamış olsaydı diğer bombaların da patlamasına sebep olup, bir facia gerçekleşebilirdi. Bu kez bana dönerek, "Yatağımın altına bomba koymak neymiş, ben sana gösteririm, kendine dikkat et," dedi. Ne olur ne olmaz büyük bir ihtimalle de bana bir bubi tuzağı hazırlar düşüncesiyle bizden çok daha genç, iri yarı bir arkadaşa "Recep'i takip edin, bizim yattığımız ranzalara yanaştırma" dedim. O da Recep'i takip altına almış,

nereye giderse takip etmeye başlamış. Oysaki ben "Bizim ranzalara yanaştırma" demiştim. Bunun üzerine Recep, "Çek Allah'ını seversen kardeşim şu adamı üstümden, adam beni yiyecek gibi, vazgeçtim, daha sana bir şey yapmayacağım" demesi üzerine bu arkadaşa "Boş ver, Recep'le uğraşma" diyerek takipten vazgeçirdim.

Çölaşan'la Röportaj

Aralık ayında devrimci ve ülkücü tutuklularla röportaj yapmak üzere cezaevine Milliyet gazetesi adına Emin Çölaşan geldi. Birkaç gün üst üste yapılan bir röportajdı. Bu görüşmeye bizim adımıza Necdet katılmıştı. Biz kamuoyunda kendimizi daha iyi anlatabilmek ve yanlış anlaşılmayı önlemek için soruların bize yazılı olarak verilmesini ve cevapları da yazılı olarak sunacağımızı söyledik. Emin Çölaşan bu talebimizi kabul etti ve yazılı olarak bize 10 soru sorulmuştu. Aklımda kalanlardan bazıları, "Bir otobüs yolculuğunda yanınıza tanıdığınız bir ülkücü oturmuşsa ne yaparsınız?" "Dışarıda bazı sinemalarda filmler yarıda kesilerek arkadaşlarınız konuşmalar yapıyor. Bu filmlerin yarıda kesilmesinin filmlerin erotik filmler olmasıyla bir ilgisi var mı?" gibi sorulardı. Bu defa sorulan soruların yazılı cevaplarını Çölaşan'a ben götürdüm ve hakkımızda yazılı yanıtlar dışında bir şey yazmamasını söyledim. Ancak Çölaşan, Necdetlerle yaptığı söyleşide bazı şeyleri çarpıtarak okuyucuya yansıtmıştı. Cezaevinde yapılan çarpıtılmış röportaj üzerine Milliyet gazetesine tekzip yazısı gönderdik ancak bu yazı yayınlanmadı.

Komünlerde her gün iki kişiyi nöbetçi yazıyorduk. Nöbetçiler genel olarak o günkü yemeğin hazırlanması, ısıtılması veya dağıtılması, bulaşık ve dolapların temizlenip yıkanması gibi işlerden sorumluydular. Kemal ve ben birlikte nöbete yazılır, örnek bir nöbetçilik göstermek için iyice yorulurduk. Mutlak eşitlik diye bir şey olamaz ama biz komünde mutlak eşitliğe yakın bir uygulama gösteriyorduk. O zamanlar kalabalık olduğu için yemeklerimiz büyük naylon kovalarla ODTÜ'den gelirdi. Ayrıca ailelerden gelen yemekler de vardı. Elbette aileler 60-70 kişilik yemek getiremezdi. Birkaç kişilik yemeği dahi herkese yarım kaşık şeklinde eşitçe dağıtırdık. Bazen de gelen yemeği komündekilere yarım kaşık dahi düşmeyecekse çöpe döktüğümüz de olmuştur. Herkese her gün belli sayıda sigara veriyor, çayları ise büyük tencerelerde veya karavana kazanlarında yapıyorduk. Necdet çayı çok severdi, bazen geç saatlerde "Şefim şöyle bir iki bardak demli çay olsa da içsek" diye bana duyururdu. Ben de "Yarın sabaha kadar sabret, yarın sabah sana demli bir karavana çayı içiririz," diyerek kendisine takılırdım.

ODTÜ'den gelen yemekler bize fazlasıyla yetiyordu. Geriye kalan yemeği, kısımda sayıları oldukça kalabalık olan Karslı hemşerilerime gönderiyordum. Kısımdaki tutukluların yaşamıyla bizim yaşamımız arasında çok büyük bir fark vardı. Kısımda kumar, esrar, haraç gibi her türlü yasadışı faaliyetlere rastlamak mümkündü. Tabii bu tür işlerin içinde olanlara gardiyan desteği de vardı. Aksi takdirde bu işler yürütülemezdi.

M. Esat Güven ve Necdet Adalı, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1978)

Mesela çay ocağını çalıştırmak için Ankara Başsavcısı'na torpil yapmak gerekirdi. İnsanlar dışarıda bu tür suçları işledikleri için cezaevine düşmüşlerdi ama aynı suçları burada devlet görevlilerinin himayesinde devam ettiriyorlardı. Bizler kurulan bu gayrimeşru düzenin karşısındaydık. Bize karşı gelemiyorlardı, menfaatleri bozulduğundan dolayı da bu yoldaki mahkûmlar bizleri sevmezdi. Ayrıca bunlarda racon vardı, bizde öyle bir şey yoktu.

***

Bir gün 5. koğuşta Bent Deresi'nin ileri gelenlerinden sayılan birisi gariban bir tutukluya tokat atıyor. O da kendisine haksız yere vurduğunu, yarın kendisini 4. koğuşa şikâyet edeceğini söylüyor. (4. koğuş, sol siyasilerin kaldığı koğuştu) Tokat vuran kişi koğuşun ortasında 4. koğuşa da küfür ederek "Kime söylersen söyle" diyor, sabahleyin kapıların açılmasıyla birlikte akşam olan olaylardan şikâyetler gelmeye başladı. Bu kişi aynı zamanda 5. koğuşun ekip başıydı. Biz de bu kişiyle birlikte 2. kısımdaki koğuşların bütün ekip başlarını konuşmak üzere bizim koğuşa çaya davet ettik. Dışarıda ise ekip başları çıkarken 5. koğuşun ekip başını dövmeleri için birkaç kişiyi hazırladık. Çay içilirken kendisince devrimcilere küfür edildiği gibi duyumlar aldığımızı söyledik. O da "Olur böyle şeyler, ağzımızdan kaçmıştır" diye bir cevap verdi. Daha sonra ekip başlarını koğuşun dış kapısına kadar yolcu ettik. Ekip başları koğuştan çıktıklarında 5. koğuşun ekip başı hazırladığımız kişiler tarafından dövüldü. Racon gereği ya bizi öldürmesi gerekiyormuş ya da cezaevinden gitmesi... 2–3 saat gibi kısa bir süre sonra dışarıdaki adamla-

rını da faaliyete geçirerek Merkez Kapalı Cezaevi'nden başka bir cezaevine sevk edildi.

***

Bazen ismimiz anons edilerek kapı altına çağrılırdık. Bize 1 kamyon karpuz, kavun vb. geldiği söylenirdi. Bizim kısımdaki diğer koğuşları da çağırarak gelenleri onlarla birlikte paylaşıyorduk. Dışarıdaki arkadaşlar sebze komisyoncularını tehdit ediyorlar, onlar da kamyonlarla bize kavun, karpuz, meyve vb. gönderiyorlardı. Arkadaşlar daha sonra haber gönderip alıp almadığımızı soruyorlardı. Ben de "Bize haram yedire yedire bizi dışarıya da çıkarttırmayacaksınız, komisyoncuların ahı bizi tutacak" diye takılıyordum. Bir keresinde bazı arkadaşların elbiselerinin olmadığını, elbise fazlası olan arkadaşların içeriye elbise göndermelerini istemiştim. Birkaç gün sonra çuvallarda hiç kullanılmamış elbiseler getirdiler. Dışarıdaki arkadaşla büyük bir mağazanın deposuna girmişler ve buradan elde ettikleri elbiseleri cezaevinde bizlere göndermişlerdi.

***

O günkü siyasi ortama göre gardiyanlar da kendi aralarında politize olmuşlardı. Cezaevi idaresi sağcı gardiyanları 1. kısımda, solcu gardiyanları 2. kısımda görevlendiriyordu. Akşam sayımından sonra gardiyanların usulen "Allah kurtarsın!" demeleri gerekiyordu. Bizim koğuşta ise kapılar kapanırken gardiyanlar sol ellerini havaya kaldırarak, "4. Koğuş Tek Yol Devrim, Kahrolsun ABD Emperyalizmi!" gibi sloganlarla kapıları kapatırlar, biz de alkışlardık. Bazen de nöbetçi gar-

diyanları Maocu gruplar kandırarak "4. Koğuş Kahrolsun Emperyalizm, Sosyal Emperyalizm, Kahrolsun Faşizm, Sosyal Faşizm" gibi sloganlar attırırlardı. O zaman da üstlerine doğru ayakkabılar fırlatılırdı. O da "Ben ne anlarım bu işlerden, böyle slogan at dediler, ben de attım," derdi.

Kahramanmaraş Olayları ve 13 İlde Sıkıyönetim İlan Edilmesi

Cezaevi dışında ise çatışmalar halkın hemen her kesiminde, mahallesinde, okulunda, iş yerinde hatta polis ve asker içinde dahi yayılmış durumdaydı. Cezaevleri dolup taşıyordu. Her gün üst üste cinayetler işleniyor, yaralamalar ve kitlesel gösteri eylemleri yapılıyordu. Aralık ayının 24'ünde Kahramanmaraş'ta çoluk çocuk demeden 100'den fazla kişinin öldürüldüğü ve 200'e yakın yaralının olduğu bir iç savaşın neticesiyle karşı karşıya kaldık. Olanlar insanlık dışı ve oldukça vahimdi. Bunun üzerine 26 Aralık 1978 saat 07.00'den itibaren 13 ilde sıkıyönetim ilan edildi.

Maraş olayları ile ilgili Sıkıyönetim mahkemelerinde açılan davalar 1991 yılına kadar sürmüş, çoğunlukla sağ görüşlü 804 kişi hakkında dava açılarak sanıklardan 29'u idam, 7'si müebbet hapis, 321'i 1–24 yıl arasında hapis cezası ile cezalandırılmışlardır. Sıkıyönetim mahkemelerinin kararı Yargıtay tarafından bozulmuş, yeniden yapılan yargılama sonucunda idam cezaları uygulanmamıştır. Ceza alanlar 1991 yılında çıkarılan Terörle Mücadele Yasası'yla serbest bırakılmışlardır.

Sıkıyönetimin ilanı ile birlikte mahkemelere çıktığımızda dava dosyalarımız sıkıyönetim mahkemelerine devrediliyordu. Bu arada Merkez Kapalı Cezaevi'nin savcısı da değişmişti. Gelen savcının sıkı önlemler alması, tutuklular arasında rahatsızlık yaratmıştı. Sivil mahkûmlar bizim koğuştaki bazı arkadaşlarla da konuşarak cezaevinde isyan yapılması gerektiğini söylüyorlardı. Necdet konuyu birkaç kez bana açtı ama ben her defasında karşı çıktım. Sıkıyönetimin daha yeni ilan edildiğini, baştan bazı tedbirler almalarının normal olduğunu, daha sonraları bir şeyler yapmazlarsa gidip kendileriyle görüşebileceğimizi, o zaman da birtakım düzenlemeler yapılmazsa bir isyanın düşünülebileceğini, zaten dosyalarımızın sıkıyönetim mahkemelerine devredildiğini, enerjimizi Mamak Askeri Cezaevi'ne saklamamız gerektiğini anlatarak gerekçelerimi sıralıyor, isyana karşı çıkıyordum.

***

Mamak Cezaevi'ne gitmeden önce bazı hazırlıklar yapmalıydık. Koğuştaki köşemizde, ranzanın dayandığı duvarı oyarak içine naylona sararak yerleştirdiğimiz bir silah vardı. Silahı yerleştirdikten sonra duvarda oyulan yerin üzerini alçıyla kapatmış, koğuş badana olurken gizlice sakladığımız boyayla da alçının üzerini badanalayıp üzerini de duvar halısı ile kamufle etmiştik. Öncelikle bu silahı dışarı çıkarıp Mamak Cezaevi'ne götürmek üzere bıçak getirtmemiz gerekiyordu. Nihayet silahı gönderip iki adet bıçak getirttik. Şimdi de bıçakları Mamak Cezaevi'nden içeriye almanın yollarını bulmalıydık. Bunun çözümünü de bulduk. İki adet diş macu-

nu aldık, macun tüplerini arkadan açarak zaten ince olan bıçakları tüplerin içerisine yerleştirdik ve elimizle de hiç kullanılmamış macun tüpüymüş gibi düzelttik.

Mamak Cezaevi'ne önce ben gittim. Necdet "Nasıl olsa bir ay sonra da ben geleceğim, o zaman diş macunlarını ben getirir, ayrı koğuşlarda da olsak bir şekilde macunu sana iletirim. İkimiz birden riske girmeyelim," dedi. Ancak Necdet'in Mamak Cezaevi yerine Bitlis Cezaevi'ne gitmesiyle bıçakların da Mamak Cezaevi'ne girmesi mümkün olmadı. Necdet'in Bitlis Cezaevi'ne gitmesindeki sebep, ben Mamak'tan ayrıldıktan birkaç gün sonra Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki arkadaşların başlattıkları isyan hareketiydi.

Mamak Askeri Cezaevi

1979 yılının Mart ayında Mamak Cezaevi, A Blok'a nakledildim. Burada önce üstümüzü ve çantalarımızı aradılar, saçlarımızı sıfır numara tıraş ettiler ve resimlerimizi çekerek koğuşlara dağıttılar. Önce Zemin 1 diye adlandırılan koğuşa verdiler. Zeminler pencereleri dış zemin hizasında bulunan bodrum katlarıydı. Zemin 1'in hemen yanında Zemin 2 vardı ve Zemin 2'nin içinden bir kapıyla Zemin 3'e çıkılıyordu. Bir de karşı tarafta 11. koğuş veya Zemin 4 denilen bir koğuş daha vardı. Zemin 1, zemindeki koğuşlar içerisinde hem en büyüğü, hem de en sıhhatlisiydi. Koğuşlarda sağcı ve solcular birlikte kalıyorlardı. Koğuşlara kitap alınmıyordu. Sadece Teksas, Tommiks, Red Kit gibi resimli romanları okuyabiliyorduk.

Sabahleyin saat 06.00'da kapıdaki nöbetçi asker "Koğuş kalk!" diye birkaç kez bağırır ve peşinden de eli coplu bir manga asker içeriye dalar, yatan, yatmayan herkese copla vurmaya başlarlardı. Yerlerimizi düzeltip üstümüzü giydikten sonra sayım için hazır olunurdu. Sayımda tek sıra halinde dizilir ve sırayla 1, 2, 3, 4... ve en sondaki kişi de örneğin, "57 sondur" diyerek sayım bitirilirdi. İdarenin nezdinde cezaevinde özel yetiştirilmiş Alman kurt köpekleri biz tutuklulardan daha değerliydi. Bu köpekler de sayım için sıraya geçerdi. Onların sayımını çavuşlar yaparken bizim sayımımızı onbaşılar yapıyordu. Askerlerin bizi uyandırmaları ve sayımlar, haliyle bazen mizah konusu olabiliyordu. Sabahları yatakta koğuşa kalk komutu veren askerin sesinden nöbetçinin hangi asker olduğunu anlıyorduk. Sert tavırlı bir asker olduğunda yataklardan hemen kalkıyor, aksi halde biraz iyi niyetli bir askerin nöbetine denk gelmişsek yatma işini biraz daha uzatabiliyorduk. Sanıyorum 4. koğuşta kaldığım zamanlardaydı. İyi niyetli, Doğulu bir asker yataktan kalkma vakti geldiğinde kapı mazgalını açarak bize ince bir ses tonuyla adeta mahcup bir vaziyette "Koyuş kalk, koyuş kalk!" diye seslenirdi. Aradan biraz geçtikten sonra "Koyuş kalk, koyuş kalk!" Tabii sesin sahibini tanıdığımız için kimsede kıpırdanma yok. Biraz daha geçtikten sonra biraz sinirli, biraz da isyana dönüşmüş ama yine de ince ve sessiz bir tonla "Koyuş kalk, bak yüzbaşı geliyi!" derdi. Yine tınlama yok. Aradan biraz daha geçtikten sonra ise siniri ve isyanı artmış ama yalvarır bir tarzda, daha yüksek tonda "Koyuş kalk diyim bak, koyuş kalk. Bak yüzbaşı geliyi, yüzbaşı beni s...yi, ben sizi s....yim,

koğuş kalk!" Yani "Yüzbaşı beni sıkıyor, ben sizi sıkmıyorum" Kısa bir süre sonra elinde coplarla içeriye bir manga asker girip "Koğuş kalk!" bağırtıları ve inen kalkan coplardan sonra yatakta yatan kimse kalmıyordu.

Mamak Cezaevi'ne gittiğimiz ilk günlerde mutfağa götürülerek bulaşık yıkatılıyor, günde 5-10 dakikalığına havalandırmaya çıkarılıyorduk. Yine esmer, iri kıyımlı, Doğulu bir asker bize dönerek "Burası Mamak, burada adam öldürmek yassah," diyerek dönüp tekrar bize sorardı, "Neymiş?" biz de sağcısıyla solcusuyla hep bir ağızdan "Adam öldürmek yassahmış," diye gülerek bağırırdık.

***

Bir müddet sonra Zemin 2. koğuşa verildim. Bu koğuştan bir kapı ile içeriye Zemin 3. koğuşa geçiliyordu. Bizim koğuş küçük bir oda büyüklüğünde, oldukça rutubetli bir koğuştu. Koğuşun duvarları ve tavanı rutubetten yeşillenmişti ve tavan üzerinde ayrıca köpükler vardı. Koğuşun girişinde Mustafa Pehlivanoğlu, İbrahim Çiftçi gibi ülkücüler kalıyordu. İsa Armağan ise iç odada Zemin 3'te kalıyor, yerinden pek kalkmıyordu. Devrimciler ise karşıda, pencerenin olduğu yerdeydiler. Pencere duvarına bitişik ranzanın altında ben, üstünde ise Haydar Gözlü yatıyordu. Koğuşta bizimle birlikte hatırlayabildiğim kadarıyla Haydar'ın suç ortağı Ekrem vardı. Yukarıdaki 6. koğuşun tuvalet boruları tam bizim yattığımız ranzanın bitişiğindeki duvardan geçiyordu. Sabahları tıkalı tuvaletlerini açmak için 6. koğuşun aniden döktüğü tazyikli suyun yarısı, boruların kırık olma-

sından dolayı yüzümüze gelirdi. İdareye kaç kere bildirmemize rağmen borular yapılmadı. Gündüzleri ise üst ranzaya çıkmak yasaktı.

***

Mamak'ta cezaevi Hüseyin Gazi Dağı'nın eteklerindeydi. Yazın koğuşlarda güneşin altında yakıcı bir sıcak oluyordu. Cezaevi tek katlıydı. Çatının bütün sıcaklığı koğuşlara yansıyordu. Koğuşun kapılarını ve pencerelerini açmak yasaktı. Günde 5-10 dakika havalandırmaya çıkarılıyorduk, zaten zemini ve duvarları beton olan havalandırmada da cehennem sıcaklığı vardı. Kısacası tam bir ıstırap çekiyorduk. Sıcaktan sinir krizi geçirenler ve düşüp bayılanlar oluyordu. Bazen ılımlı bir askerin nöbetine denk gelirsek koğuşa giren veya çıkan olursa kapının 1-2 dakika daha açık kalmasına müsaade ediyordu. Yatarken üzerimize çarşafları almamızı söylüyorlardı. Sessizliği ve görünümüyle, kefen giyilmiş gibi çarşaflarıyla koğuş sanki büyük bir tabutun içini andırıyordu.

Mamak'ta Satranç Turnuvası

Mamak Cezaevi'ne gelişimizden birkaç ay sonra Necdet de Bitlis Cezaevi'nden Mamak Cezaevi'ne gelmiş oldu. Anlattığına göre Bitlis Cezaevi'nde şartları ağırmış. İsyan nedeniyle Bitlis'e gittikleri için ilk gittiklerinde kapı altında epey dövmüşler ve ondan sonra da sıkı denetim altında bulundurmuşlar. Necdet'le Bitlis'te bulunduğu süre içerisinde de birkaç kez mektuplaşmıştık.

1. veya 2. koğuştaydım, sabun ya da ekmek içinden yaptığımız satranç taşlarıyla bol bol satranç oynuyorduk. İdarenin biraz ılımlı bir dönemiydi. Hemen her koğuşta devrimciler satranca önemli vakit ayırıyorlardı. İdarenin de bu ılımlı halinden faydalanarak diğer koğuşların satranç şampiyonlarıyla bir turnuva düzenleme istediğimiz konusunda idareden talepte bulunduk. İdare de sadece şampiyonların, asker nezaretinde diğer koğuşlara giderek satranç turnuvası için maç yapmalarına müsaade etti. Satrançtan fazla anlamamama rağmen bizim koğuşun şampiyonlarından biri olarak ben de koğuşlara gidiyordum. Daha sonra idarenin tutumunu ve koğuşların sağcı ve solcu olarak ayrılmasını talep ederek devrimciler olarak tüm koğuşlarda 3 günlük açlık grevine gittik. İdarenin ve askerlerin söylediği, ne olduysa her şeyin satranç şampiyonasından sonra olduğuydu.

***

Zemin katta kalıyorduk, saat akşamın 20.00 veya 21.00'iydi. Üst koğuştaki devrimci arkadaşlar tuvaletin penceresinden alt katta bizim bulunduğumuz koğuşun tuvaletine iple bir pusula kâğıt sarkıtıyorlar ve pusulaya da "Fazla sigaranız varsa bize de gönderin" diye bir not yazıyorlar. Pusulada ise isim yazılı değildi. Ancak bu pusulayı yukarıdan iple sarkıtırken askerler ele geçirmiş ve gece geç vakitlerde her iki koğuş havalandırmaya çıkarılmıştı. Havalandırmanın dört bir tarafında duvarların önüne tek sıra halinde dizildik. Çatılarda silahlı askerler, havalandırmada ise yine kalabalık bir asker grubu vardı. Bir yaz akşamıydı, gökte yıldızlar ve dolunay... O andaki manzaraya bakarak kendimi Pinojeli

Şili'de zannettim. Zaten atılan nutuklarla Pinoje'nin nutukları pek farklı değildi. Bizi asıyorlardı, kesiyorlardı, kurşuna diziyorlardı. Amaç psikolojik baskıyla bizi korkutup yıldırmaktı. Peki ama ne için? "Fazla sigaranız varsa bize de gönderin" yazılı bir pusula için...

Yüzbaşı Şuşut

Mamak'ta İç Emniyet Amiri görevinde bulunan Sırrı Şuşut isimli, sert uygulamalarıyla meşhur bir yüzbaşı vardı. İnsanları dövmekten, falakaya yatırmaktan ve özellikle de bağırtmaktan zevk alan birisiydi. Zemin koğuşlarında kaldığımız kış aylarındaydık. Yine sağcı ve solcu aynı koğuşlarda kalıyorduk. Havalandırmanın orta yerinde bir voleybol çizgisi vardı. Voleybol çizgisinin havalandırma girişine yakın olan tarafında bizler, çizginin karşı tarafında ise ülkücüler volta atıyordu. Yani voleybol çizgisi bir sınırdı. Bir kış günü yine öğleden sonra hep birlikte havalandırmaya çıkarılmıştık. Voleybol çizgisini ortalayacak şekilde bizim tarafta Ali Kıy isimli güreşçi ve spor akademisi öğrencisi bir arkadaş ve tam karşısında İbrahim Çiftçi isimli ülkücü, 2 kişi ile birlikte karşılıklı volta atıyorlardı. İbrahim'in üzerinde uzun, kürklü deri bir kaban vardı. İbrahim dönüşlerde havalı bir dönüş yaparak paltosu bizim çizginin bu tarafına geçiyordu. Yine bir dönüşünde paltosunun ucu Ali Kıy'a çarpıyor. Herkes voleybol çizgisinde toplanıp birbirine vuracakken düdük sesleri ve askerler araya girerek kavga önlenmiş oldu. Birazdan Şuşut havalandırmaya geldi ve "Komünistler buraya, faşistler de buraya dizilsin!" diye bizi karşı iki duvarın

dibine yığmış oldu. Daha sonra eli belinde, voleybol çizgisinin ortasında durarak "Siz anası belli, babası kırk dokuz elli olan vatan hainleri, sizler ne yaparsanız yapın, isterseniz birbirinizi öldürün, isterseniz g...nüzü yırtın, bu bir devlet politikasıdır. Sizler bir arada kalacaksınız, aksi takdirde asarız, keseriz," diyerek bizlere bir nutuk attı. Daha sonra durduğumuz yerde çömelmemizi istedi. Sağdan bir kişinin gelip kavgayı çıkaran üç kişiyi göstermesini, soldan bir kişinin de gelip kavgayı çıkaran üç kişiyi göstermesini istedi. Ali Kıy ve Çiftçi'nin dışında her iki tarafın da seçtiği diğer iki kişinin kavgalarla ilgisi yoktu. Şuşut falakaya yatırmadan önce külot hariç tamamen soyunduruyordu. İnce bir sopayla da genel olarak bacakların iç kısmına vururdu. Dövdüğünü bağırtana kadar dövmekten zevk alırdı. Tabii bu zevki ona tattırmayan birçok tutuklu da vardı.

Koğuşlardaki kavgalardan sonra koğuşun hepsini Şuşut'un kendi döverdi. Genelde falaka yerleri havalandırmaların giriş koridorlarıydı. Biz falakaları koğuş kapısına kulağımızı dayayarak dinlerdik. Devrimcilerde dövülürken bağırmak ayıp sayılırdı. Eğer falaka esnasında bağırtı veya çığlık sesi geliyorsa o devrimciydi. Allah Allah sesi geliyorsa o da ülkücüydü. Bizden kaç kişi, onlardan kaç kişi bağırdı diye çetele tutardık.

Ülkücülere Bitle Saldırı

Zemin 4. koğuşta girişte küçük bir oda ve bu odadan açılan bir kapıyla çok daha geniş bir koğuşa giriyordunuz. Girişteki küçük odada ülkücüler, içeride ise yani geniş koğuşta da bizler kalıyorduk. Koğuşun suları akmıyor, koğuş bit kaynıyordu. Bitler yüzümüzde dolaşıyordu. Dışarıdan bit şampuanları getirtmiştik ama nafileydi. Yıkanması için dışarıya verdiğimiz çamaşırları bile ziyaretçilerimiz hemen alıp eve götürmeden çöpe atıyorlarmış. Sürekli yeni alınmış çamaşırların babam tarafından getirilmesi benim de dikkatimi çekmişti, çünkü çöpe atmaktan giyebileceğim eski çamaşırım kalmamıştı. Ama babam beni utandırmamak için söylemiyordu.

Her sayımda gelen yetkili kişiye ve idareye verdiğimiz dilekçelerde bit sorununu dile getiriyor, ancak bir netice alamıyorduk. Ülkücülerde de bit olmasına rağmen seslerini çıkarmıyorlardı. Nasıl olsa bizdeki bitler temizlendiği zaman onların bitleri de temizlenmiş olacaktı. Bunun üzerine bitleri kibrit kutusu içerisine topluyor, havalandırmaya çıktığımızda onların odalarından geçtiğimiz için bu bitleri onların koğuşuna döküyorduk. Birkaç gün sayımda bit konusunu mahsus gündeme getirmedik. Ülkücülerin birkaç gün sonra sayımda "Yüzbaşım bizim tarafta da bit var," demeleri çok hoşumuza gitmişti.

***

Bizim okulun Elektrik bölümünden kısa boylu, kambur bir arkadaş hemen her sayımda "Eli kalem tutan devrimcilerle eli silah tutan faşistleri bir arada tuta-

mazsımz," diye gelen yetkiliye çıkışırdı. Bu duruma ülkücüler de çok öfkelenir, ancak kavga çıkmasın diye bir şey söylemezlerdi. Sigarayı da bol içerdi. Daha sonraları idarenin "Sigara içenlerle içmeyenlerin koğuşunun ayrılacağını" belirtmeleri üzerine sayımlarda koğuşlardan liste almaya başladılar. Bizim koğuştan liste alındığı zaman bu arkadaş kendisinin de sigara içmeyenlerin koğuşuna yazılmasını istedi. Askerin "Sen sigara içmiyor musun, ben seni kaç kere sigara içerken gördüm" demesi üzerine ülkücüler "Hayır, hayır, bu kesinlikle sigara içmez, bırakın kendisini, babası bile içmez," diyerek bu arkadaşa destek çıktılar ve bu arkadaş sigara içmeyenlerin koğuşuna gitti, ancak birkaç gün sonra sigara içerken yakalanıp tekrar bizim koğuşa getirildi.

***

Tutuklular tarafından idareye verilen dilekçelerin cevabı haftanın belirli bir gününde anons edilerek tutuklulara duyurulurdu. Bir gün Haydar Gözlü'nün dilekçesine yanıt olarak şöyle deniyordu: "Haydar Gözlü'nün eli kanlı faşistlere karşı can güvenliğini koruması için istediği silah talebi reddedilmiştir,"

Mısır Büyükelçiliği Baskını

1979 yılının yaz aylarından biriydi. İsrail ile Mısır arasındaki barış anlaşmasını protesto etmek amacıyla 4 Filistinli gerilla, Filistin Devriminin Kartalları adı altında Ankara'daki Mısır Büyükelçiliği'ni bastı. Bu baskın sırasında elçiliği korumakla görevli iki güvenlik görevlisi hayatını kaybetti. Bu gerillaların ismi Mervan,

Mustafa, Hüseyin ve Muhammed idi. Mervan, bu dört kişilik grubun lideri konumundaydı. Ayrıca Mervan Münih Olimpiyatları baskınında da yakalanmış ve Almanya'da iki yıl hücrede kalmıştı. Mervan'ın yanına hücrede bir mahkûm daha yerleştirmişler, ancak Mervan onun MOSSAD ajanı olduğunu anlayınca iki yıl boyunca kendisiyle tek kelime dahi konuşmamıştı. Anlattığına göre hücreler kameralarla sürekli izleniyormuş.

Elçilik baskınından sonra gerek FKÖ'nün araya girmesi, gerekse o zamanki İçişleri Bakanı Hasan Fehmi Güneş'in gerillalarla görüşmesi neticesinde gerillalar teslim oldular. Bakan bunlara yatacakları cezaevi koşullarıyla ilgili olarak pembe bir tablo çiziyor. Onlar da tutuklanarak getirildikleri Mamak Cezaevinde Yüzbaşı Sırrı Şuşut'tan kadın ve içki istiyorlar. Şuşut da bunları falakaya yatırıp hücrelere atıyor. O esnada hücrelerde yine devrimciler var. Filistinliler sürekli bağırıp ellerindeki metal tabakları hücrenin kapı demirlerine sürterek yüksek sesle şarkılar söylüyorlar. Türkçe bildikleri tek kelime ise" or...pu" dur. Bizim arkadaşlar gürültüyü kesmeleri için kendilerini ikaz ettiklerinde aldıkları tek cevap ise "or....pii" kelimesidir. Bizim arkadaşlar da onlara "Filistin Devriminin Kartalları" yerine "Filistin Devriminin Kargaları" diye hitap etmeye başlarlar.

***

Devrimciler, Filistinli gerillalara gerek cezaevinde gerekse dışarıda yardımcı oluyorlardı. Hücrelerde kalıyorlar, havalandırmaya ise yoğun güvenlik tedbirleri içerisinde diğer koğuşlardan ayrı olarak çıkarılıyorlardı.

Bizimle aynı havalandırmaya çıktıkları için koğuş penceresinden görüşme yapabiliyorduk. Mahkemeleri neticelenmiş Filistinliler suç ortakları Ömer Faruk Erden hariç hepsi ikişer kez idama mahkûm edilmişlerdi. (Ömer Faruk Erden de ağır bir ceza almıştı.) Ceza aldıkları gün öğleden sonra yine havalandırmaya çıkarılmışlardı. Mervan her zamanki gibi bizim pencerenin önüne gelerek, "Mahmut gardaş, Mahmut gardaş!" diye bağırarak pencerenin önüne çıkmamı istiyordu. Üst ranzaya çıkarak pencereye yanaştım "Hayırdır Mervan, ne oldu mahkemenizin neticesi?" diye sorduğumda, Mervan gayet ciddi bir şekilde: "Mahmut gardaş adama iki idam" Boğazını göstererek "Bir idam pıh!" daha sonra da pipisini göstererek "İki idam pıh!" diyordu. Yani, "Birinci idamı boğazımdan, ikinci idamı pipimden mi yapacaklar?" demek istiyordu.

***

Mamak Cezaevi'nden bahsedildiği zaman kendilerini "Kara gömlekliler" diye tanımladığımız asker mahkûmları da unutmamak gerekiyor. Asker pantolonunun üzerine siyah uzun kollu gömlekler giydikleri için kendilerine "Kara gömlekliler" derdik. Cezaevinin bulaşık, temizlik vb. işlerine bakıp ağır dayak ve hakaretlere maruz kalırlardı. İşin tuhafı onlara böyle davrananlar da kendi asker arkadaşlarıydı.

Ülkücülerle Koğuşlarımızın Ayrılması

Koğuşlarda devrimcilerin ve ülkücülerin birbirlerinden ayrılmasını sağlamak için özellikle akşam sayımlarında ülkücülerle kavgaya tutuşurduk. Sayım mangası ise daha sonra yetişen takviye güçlerle birlikte kavgayı bastırırlardı. Ondan sonra iş özellikle de Şuşut'a düşüyordu. Şuşut, sağcı-solcu hepimizi sırayla falakadan geçiriyordu. Tek tek koğuşlarda kavga çıkarmak pek etkili olmuyordu. Bunun üzerine 2-3 koğuşta birden, daha sonra A Blok'un bütününde, hatta askerler kavgayı önleyemesin diye bütün bloklarda aynı anda kavga çıkarıyorduk. Bu defa da koğuşların üzerine 28. Tümenin askerlerini gönderiyorlardı. Aynı zamanda tanklar cezaevine doğru yürümeye başlıyordu ve kuledeki uçaksavar silahları cezaevine doğrultuluyordu. Söylendiğine göre savaşta dahi insanlara uçaksavar mermisi kullanmak yasaktı.

***

6. koğuşta Necdet'le birlikte kalıyorduk. Ülkücüler Necdet'in koğuştan alınması için dilekçe vermişlerdi, çünkü Necdet kavgada zor zapt edilen birisiydi. Necdet 6. koğuştan alındıktan 2–3 gün sonra öğlen sonrası ülkücüler kesicilerle, değneklerle A Blok'ta bizim koğuş hariç bütün koğuşlarda saldırıya geçtiler. Bayağı yaralanan olmuştu. Böyle bir saldırı üzerine artık cezaevi idaresi bizi birlikte tutamazdı, çünkü bu saatten sonra çok büyük olaylar veya katliamlar olabilirdi. Kavga sonrası ülkücülerle koğuşlarımız ayrılmış oldu.

Aynı ülkenin, aynı ilin, mahalle veya sokaklarında oturanlar, aynı sınıfta okuyan, aynı işyerinde çalışan insanlar birbirleriyle yabancılaşmış, birbirine düşman olmuşlardı. Faşist dediğin nasıl bir şeymiş, komünist dediğin nasıl bir şeymiş gibi birbirlerini inceler olmuşlardı. Sanki birbirlerini yeni keşfediyorlardı. Oysaki her iki taraf da ülkenin dar gelirli ailelerine mensup, bu ülkenin çocuklarıydılar. Dışarıda şahıslarına ait dikili bir fidanları yokken birileri adına ülkeyi bölüşemiyorlardı. Birilerine göre birileri faşist, diğerleri de komünistti. İkisinin de ne faşizmden ne de komünizmden haberleri vardı. Ama ideolojik düşmandılar, hem de birbirlerini öldürecek kadar. Oysaki bahsettikleri konular ve davranışları birbirine çok benziyordu. Aynı mahallenin veya okulun çocukları olarak aynı kızlardan, aynı sokak, aynı bakkal veya öğretmenden bahsediyorlardı. Aynı silah sabah birini, öğleden sonra ise diğerini öldürüyordu fakat onlar işin farkında değillerdi.

Koğuşlarımız Ayrıldıktan Sonra...

Ülkücülerden koğuşlarımız ayrıldığında 1. ve 2. koğuşlarda ülkücüler, diğer tüm koğuşlarda ise devrimciler vardı. Bizim sayımız ülkücülerden oldukça fazlaydı. Sadece A Blok'ta üç tane kadın koğuşu bulunuyordu. 3. koğuş siyasi grup temsilcilerinin toplandığı bir koğuştu. Burada tüm cezaevi genelinde diğer blokları da kapsayan kararlar çıkarabiliyorduk. Ülkücülerden ayrıldıktan sonra idarenin tavrı değişmiş ve yumuşamıştı. Şuşut epeydir ortalarda gözükmüyordu. İç Emniyet Amirliği'ne Yüzbaşı Hasan Mesci getirilmişti. Hasan Mesci

her akşam koğuşları ziyaret eder, çay içip sohbet ederdi. Artık kitap olarak Tommiks, Teksas'ın yerine içeriye bazı sol kitapları alabiliyorduk. İdarece yasaklanan diğer yazı ve yayınlar ise çantalardaki özel bölümler içerisinde cezaevine alınıyordu. TV ve radyo yasaktı ama bizim haberleri takip ettiğimiz pilli küçük bir el radyomuz vardı. Hatta koğuş aramalarının birinde Necdet, Haldun Savcı'ya saklaması için radyoyu veriyor. O da radyoyu külotunun ön kısmına yerleştiriyor. Aramada asker Haldun'un önündeki kabarıklığı ve sertliği görünce "Aç bakalım, orada ne var?" diyor. O sırada Haldun'un yanında bulunan Necdet ise askere " Bak bak, iyi maldır" diyerek gülümsüyor. Bunun üzerine sinirlenen asker Haldun'a "Geç ulan bu tarafa!" diyor, böylece radyo ele geçmemiş oluyordu.

Temin edilen tuğla ve dışarıdan getirdiğimiz rezistanslarla elektrik ocakları yapılmıştı. İdarece bilinmesine rağmen idare işin üzerine fazla gitmezdi. Bu ocakları genel olarak yemeklerimizi tatlandırması için ketçap ve tatlı olarak yediğimiz etimek tatlılarında kullanırdık. Çikolatalı bisküvilerin ezilmesiyle yapılan etimekler gerçekten güzel tatlılardı. Etimek tatlısının namı o kadar yayılmıştı ki sosyete dahi kendi aralarında etimek tatlısını birbirlerine Mamak tatlısı olarak sunuyorlardı. Etimek tatlısının adı artık dışarıda Mamak tatlısıydı. Mamak Cezaevi'nde her gün gelen gidenin artış göstermesi, dışarıda bir Mamak modası yaratmıştı. Mamak Cezaevi'ne girmedikleri halde birçok genç saçlarını bir numaraya vurdurarak geziyordu.

Karavanada genellikle pişmemiş kabuklu nohut, kurtlu mercimek, bulgur gibi bakliyatlar ve makarna vardı. Tat vermesi için yemeklere yaptığımız ketçapları katıyorduk. Bazen de bulgur veya nohuttan fazla alarak onlardan kuskus veya kısır gibi ek yiyecekler de yapabiliyorduk. Sabahları çorba veya kahvaltılık zeytin, reçel gibi şeyler verilirdi. Ancak biz kahvaltılarda genel olarak kantinden aldığımız yiyecekleri kullanırdık. Yumurta pişirdiğimizde ben önce yumurtanın akını, sonra sarısını yerdim. Genelde benim yumurtanın sarısını Necdet ağzına atıp yerdi.

***

Banyo yapmak için bazen B Blok'taki hamama götürülürdük. Bazen de haftanın belli günlerinde, belli saatler arasında koğuştaki banyolara su verilirdi. Kış aylarında kalorifer peteklerindeki suları alıp banyo yapıyorduk, bunun üzerine kalorifer peteklerine verilen suya zift gibi bir madde katarak peteklerin suyunu kullanmamızı engellediler. Buna karşılık biz de rezistanslarla su ısıtmaya başladık. Cezaevi idarecileri böyle bir şeyi ise bildikleri halde görmezden geldiler.

Mamak'ta Yılbaşı Kutlaması

Bu arada 1980 yeni yılı yaklaşıyordu. 3. koğuşta diğer siyasetlerle konuşarak yılbaşını kutlama kararı aldık. Ancak bu işe Partizanlılar "Burjuva işi" diye karşı çıktılar. Biz yılbaşına hazırlık olsun diye cezaevi kantininin durumuna bakarak yılbaşı için mandalina şarabı yapmaya karar verdik. Kantinci askerlerin dahi anlam

verememelerine rağmen bol bol mandalina alıyorduk. Bu işten anladıklarını söyleyen arkadaşlar büyük naylon bidonların içine mandalina suyunu sıkıyorlar ve içine ayrıca bakır tel ve ekmek kırıntısı atıyorlardı. Daha sonra ise bidonun ağzını iyice kapayıp mayalanmaya bırakıyorlardı. Herkes iştahını yılbaşı gecesine saklıyordu.

***

Aralık ayının 24'ünde Sıkıyönetim 1 Numaralı Mahkemesi'nde dosyam karara bağlanacaktı, yani son duruşmamdı. Benimle birlikte ülkücülerden Fatih İpek'in de aynı mahkemede son duruşması vardı. 24 Aralık, Kahramanmaraş olaylarının yıldönümüne denk geldiği için o gün duruşmamızı bir gün erteleyerek 25 Aralık günü karar verileceğini açıkladılar. Bir gün sonra ilk olarak Fatih İpek ağır bir ceza aldı, ben daha sonra duruşmaya çıkarıldım. Hâkim Albay Nurettin Soyer cezamı toplam 25 yıl olarak açıkladığında ona hitaben "Esmer bir fail yerine sarışın birine ceza veriyorsunuz. Göz göre göre haksız bir ceza veriyorsunuz," diyerek "Kahrolsun faşizm, kahrolsun oligarşi!" diye slogan atmaya başladım ve askerler tarafından apar topar dışarıya çıkarıldım. Mahkemeye dinleyici olarak epeyce kalabalık sayıda arkadaşlar gelmişti. Attığım sloganları onlar da tekrarlıyorlardı.

Adlî mahkûm deyişiyle artık biz de ağır mahkûm olmuştuk. Tabii o zamanlar biz bu cezaları fazla önemsemiyorduk. Mücadeleye daha aktif katılabilmek için nasıl olsa bir yolunu bulup dışarıya çıkacaktık. Nihayet yılbaşı gecesi geldi çattı. Herkesin önünde kuru ve yaş meyve vardı ama herkes şarabın gelmesini bekliyordu.

Bana ağır mahkûmlara has özel bir yer hazırlanmıştı. Tıpkı cezaevi ağalarının yerini andırıyordu. Arkamda keçe, yanımda minderler vardı. Birazdan beklenen şarap geldi. Geldi gelmesine ama şarapta hiç şarap tadı yoktu, genelde bozuntuya vermeden bir bardak içen bir bardak daha istiyordu. Necdet de 3. koğuşta bizimle kalıyordu, Partizanlılar ise bizim inadımıza eğitim çalışması yapıyorlardı.

Saat gece 24.00'ü gösterdiğinde koğuşun ışıkları söndürüldü ve arkadaşlar hep birlikte benim üzerime çullandılar. Ellerimi yakalamaya çalışıyorlardı. Işıklar tekrar açıldığında benim iki elim birbiriyle kelepçeliydi. Ellerimi havaya kaldırıp hep bir ağızdan " Hapiste nice yıllara!" deyip gülüşüyorlardı, çünkü ağır cezaya çarptırılarak ağır mahkûm olmuştum. O gün duruşması olan bir arkadaş askerlerden bir kelepçe yürütmüş ve gece kelepçeyi kollarıma takarak bana şaka yapmışlardı.

Ringde Kavga

Mamak'ta mahkeme salonu yapılmadan önce duruşmalarımız Altındağ'da yapılırdı. Çok eski, kırık dökük, üstü sac kaplamalı ringlerle Altındağ'a götürülürdük. Mahkemelere gidiş gelişlerimiz özellikle yaz aylarında işkenceden farksızdı. Arabayı güneşin altına çekerler ve bizi arabada bekletirlerdi, nezarete götürmezlerdi. Herkesin mahkemesi bitinceye kadar bizleri güneşin altında teneke kutu içerisinde kalabalık bir şekilde bekletiliyorlardı. Mahkemelerden sonra cezaevine getirilip koğuşlarımıza girdiğimizde kimseye bir şey

demeden, yemek yemeden kendimizi yataklara zor atardık. Şiddetli baş ağrısı günlerce sürerdi.

Mahkemelerde ülkücülerle karşılaştığımızda birbirimize ya sözle sataşır ya da fırsatını bulursak kavga ederdik. Altındağ'da bir duruşmaya gitmiştik. Necdetlerle mahkeme günümüz çakışmıştı. Necdet ile birlikte kelepçelenmiştik. Ringin girişindeki küçük bölmede her zaman askerler otururdu. Ringin içinde ise bizle ülkücüler arasında jandarmalar oturmasına rağmen sürekli karşılıklı sataşmalar ve kavgalar oluyordu. Necdet'le birlikte mahkemeye çıktığımız gün de arada yine jandarmalar oturuyordu. Dev-Sol'dan bir bayan tutuklu da bizim tarafta, yanımızda oturuyordu. Ülkücülerin bayana laf atmaları üzerine aramızda kavga çıktı. Necdet çok hareketli birisiydi. Kollarımız birbirine kelepçeli olduğu için yumruklaşmada benim kelepçeli kolum onun kolu ile birlikte gidip geliyordu. Haliyle Necdet'in hızına uyamadığımdan öbür kolum da hareket edemediği gibi kelepçeli kolum da her gidip gelişte ağrıyordu. Birkaç kez kendisini uyarmama rağmen beni duymuyordu. Bu sefer bana baksın diye kelepçeli olmayan elimle onun koluna vurmaya başladım. "Ne oldu?" diye baktı, "Kolum çıkacak, biraz yavaş!" dedim, yine de aynı hızla yumruklaşmaya devam etti.

***

Avukat görüş yerinde Necdet ile birlikte iki arkadaş, sayıca kendilerinden çok daha kalabalık olan ülkücülerle karşılaşıyorlar. Necdetlerin üzerinde kendilerini savunabilecekleri herhangi bir şey yok. Aralarında çıkan kavgada Necdet'in göğüs kısmına bir şiş değmişti.

Neyse ki sadece bir kızarıklık bırakmıştı, ucuz atlatılan bir kavgaydı.

***

Ülkücülerin koğuşlarıyla bizim koğuşların arasındaki koridorda aramızda iki demir kapı vardı. Görüş günleri sağ ve sol görüşçüleri ayrı ayrı, sırayla görüştürülürdü. Biri görüşe çıkarıldığı zaman diğerinin kapısı kapatılırdı. Bir görüş günü, en son görüşe ülkücüler çıktılar. Görüşten dönüşte aradaki demir kapıların açık olmasından faydalanarak önlerindeki ilk koğuşun, yani bizim de kaldığımız 3. koğuşun kapısına yüklenmeye başladılar. Bunun üzerine bizim arkadaşlar da içeriden kapıyı kırmaya çalışıyorlardı. Kapının mazgalı açıktı, mazgaldan ise küfürleşmeler oluyordu. Necdet kapıyı iki kenarından kavramış, hem kapıya yükleniyor hem de yüzü hemen hemen mazgala değecek şekilde ülkücülere laf yetiştiriyordu. "Yüzünü mazgaldan uzak tut!" diye bir iki kez ikaz ettim, ancak beni duymuyordu bile. Daha sonra mazgal demirine çarparak parçalanan bir cam bardak Necdet'in gözünü içten çizdi ve Necdet'in gözü içten kanamaya başladı. O andan itibaren ben şuurumu kaybederek bir yandan kapıya yüklenmeye başladım, bir yandan da bağırıp duruyordum. Necdet'in bu durumu karşısında arkadaşların da öfkesi artmıştı. Daha gür sesle bağırtılar ve sloganlar yükselmeye başladı. Üzerinde oturduğumuz uzun sıralarla kapıya daha kuvvetli vurulmaya başlandı. Askerler ülkücüleri koğuşlarına almışlardı ama bizim feryatlarımız durmuyordu. Biz arkadaşımızın yaralandığını kapıyı açıp arkadaşımızı revire götürmelerini istiyorduk. Neyse ki koğuş

kapısı açıldı. Gelen subaya epeyce sitem ettikten sonra Necdet'i askeri hastaneye kaldırdılar. Akşam saat22.00 civarında Necdet'i koğuşa getirdiler. Göz yuvarlağına sınır bir yere kadar gözün içinde çizik vardı. Çizik olan bu yere dikiş atılmıştı. 12 Mart Sıkıyönetim döneminin ünlü bir doktoru tarafından hiçbir uyuşturucu kullanılmadan Necdet'in gözü dikilmişti. Doktorun bu davranışı karşısında Necdet de dikiş esnasında of bile demeden, hiç ses çıkarmadan sessiz bir tavır koymuştu. Necdet aşırı derecede gururlu bir arkadaşımızdı.

Hücrede Beslenen Yılan

Görüş günleri bazı askerlerin esnek tavırlarından faydalanılarak arkadaşlar diğer koğuşları ziyaret edebiliyorlardı. Hatta nöbetçi askerlerin tutumuna göre bu diğer günlerde de gerçekleşebiliyordu. Bir görüş günü, görüşümü yaptıktan sonra zemin kattaki koğuşlarda kalan arkadaşları ziyaret etmek için zemin kattaki koğuşlara indim. Biraz sonra Necdet de zemine indi ve Zemin 1'de oturmuş, arkadaşlarla çay içip sohbet ediyorduk. Zemin katın penceresi toprak seviyesindeydi. O esnada küçük bir yılan pencereden içeriye bakıyordu. Oligarşik Ahmet (Ahmet Sunay) isimli arkadaş pencereyi açıp yılanı içeri aldı. Sonra yılanı Necdet'e verdi, o da yılanı aldı ve kaldığı hücreye götürdü. Daha sonra hücredeki karpuz fanusu söküp içini askerlere getirttiği kumla yarıya kadar doldurdu, yılanı fanusa koyup fanusun üzerini gazeteyle kapattı. Sütle beslenen yılan hızla büyüyor ve sık sık fanusun içinden dışarıya kaçıyordu. Gündüzleri Necdet yılanı eline alıp geziyordu. Bizim

koğuşa geldiğinde yılanı yüzüme tutuyordu. Ben de kendisine "At şunu gitsin, gece ağzına girer" diye ikaz ederdim ama nafile... Bir müddet sonra yılanı komando yüzbaşısı görür "Yılanı bana ver, biraz da ben besleyeyim yine getiririm," diyerek yılanı götürür ve bir askere "Buna iyi bakın, kaçırmayın, bunu ben yiyeceğim," der. Ancak asker yılandan korkarak yılanı öldürür.

Çiçeklere Tahammülü Olmayanlar

Çiçekleri çok sevdiğimden teneke kutu veya konserve kutusu gibi kutuların içerisini askerlere getirttiğim gübreli topraklarla doldurur ve aileme dışarıdan getirttiğim çiçek tohumlarını buraya ekerdim. Bizim koğuşun pencere önü tıpkı küçük bir çiçek bahçesine dönmüştü. Daha sonra diğer koğuşlardaki arkadaşlar da pencerelerinin önüne çiçekler koydular. İnsan dışarıda belki farkına varmıyor, ancak yeşillik tutkusu insanda inanılmaz bir tutku olarak kendini gösteriyor. Bazen de çiçekler olmadan konserve kutusuna diktiğimiz bir fasulyenin yeşilliği bile her şeye değerdi. Yine bahar aylarında havalandırmanın köşesinden bakıldığında az da olsa gözükebilen Hüseyin Gazi Dağı'ndaki yeni canlanan yeşilliği ve dağı seyretmek ayrı bir güzellikti. Bu manzara izlenirken söylenen Ahmet Arif'in "Dağlarına bahar gelmiş memleketimin" isimli türküsü ise insanı bir başka mutlu ederdi. Ektiğim çiçeklerin ismini bilmediğim için hepsine kendim bir isim takmıştım. Ustura Kemal, Sivri Kazım vb... Bana bakarak hücrelerin pencerelerinde çiçek yetiştirmeye başlayan Nejdet'in çiçeklerine ise Süslü Nebahat, Feride gibi isimler tak-

mıştım. Yani benim çiçekler erkek onunkiler ise bayandı. 12 Eylül'e yaklaşan günlerde bir arama sırasında "İçinde silah taşıyorsunuz" gerekçesiyle askerler çiçekleri alıp götürmüşlerdi. Çiçeklerin götürülüşü kötü günlerin de habercisiydi. Çiçeklere tahammülü olmayanlar bize nasıl tahammül edebilirlerdi ki? Kızlar koğuşu dâhil birçok arkadaş direnip "Çiçekleri geri getirtelim" demelerine rağmen bu, birçok insanın dövülüp yaralanmasına değmezdi.

***

Bahar akşamları genelde bir sessizlik çökerdi mahpushanelere. Doğa canlanır, mahkûm susar. Nedendir bilinmez... Mamak'ta bu sessizliği koğuş penceresinden havalandırmaya doğru Barış Oymak isimli arkadaşımızın söylediği mahpushane türküleri bozardı. Bütün arkadaşlar havalandırmadan koğuşlara yansıyan bu türkülere kulak verirlerdi. Haftanın bir gecesini belli saatler arasında eğlence programları düzenleyerek geçirirdik. Fıkralar anlatılır, sazlar çalınır, marşlar ve türküler söylenirdi. Cezaevi yaşamının her safhasında birbirimizle şakalaşmayı da ihmal etmezdik.

Ailece Tutuklama

12 Mart döneminde tutuklananların çoğu üniversite öğrencileriydi. Gerek 12 Eylül öncesine, gerekse 12 Eylül sonrasına bakıldığında mücadelenin kapsamı genişlediğinden dolayı üniversite gençliğinin dışında toplumun her kesiminden her yaşta insanın tutuklandığını görüyoruz. Miting, boykot vb. toplumsal eylemlerde ise

sokaktan geçenden, seyyar satıcıdan, simitçiden, boyacıdan ellerine kim düşerse yakalayıp cezaevine atıyorlardı. Bazen de insanları ailece tutukluyorlardı.

Bir bankada şef olarak çalışan vatandaşın biri bankayla ilgili bir mevzuattan dolayı ailesiyle birlikte tutuklanmıştı. Bizimle aynı koğuşta kalıyordu. Halini hatırını sorduğumda "Allah devletten razı olsun ki bizi buraya getirdi. Dışarıda doğru dürüst geçinemiyorduk. Kira parası yok, elektrik, su parası yok, yemeğe para vermiyoruz. Devletten daha ne isteyebiliriz ki!" diyerek dalgasını geçerdi. Tutuklananlar arasında çok küçük yaşta çocuklar da vardı. Bu çocuklardan biri de Danış isimli ortaokul 1. sınıf öğrencisi bir çocuktu. Danış'ı silahla adam yaralamak suçundan tutuklamışlardı. Danış yaşça küçük olduğu için herkesin eğlencesiydi. Mahkeme kararıyla silah kullanıp kullanamayacağının tespiti için boyu ve kilosu ölçüldü. Şahitlerinin de yalancı şahit olarak belirlenmesinden sonra serbest bırakıldı. İdarenin tutumundan dolayı cezaevinin şartlarını protesto etmek amacıyla zaman zaman 3–5 günlük açlık grevlerine başvururduk. Açlık grevi yaptığımız süre içerisinde idarece güzel yemekler çıkartılır bu da ülkücülerin işine gelirdi. Biz açlık grevinde olduğumuz için bu yemeklerden yiyemezdik. Daha sonra idare şartların düzeleceğini söyler biz de açlık grevine son verirdik. Bir müddet sonra idare yine sözünden cayar, cezaevi şartları eski tas eski hamama dönerdi. Biz tekrar açlık grevine başlardık. Neticede aynı şeyler olurdu. Açlık grevleri süresince havalandırmaya çıktığımızda askerlere nispet olsun diye yaz veya kış demeden futbol oynardık. Açlık grevlerinin bitiminde açlıktan mide daral-

dığı için çok az ve çok hafif şeyler yiyerek mideyi yavaş yavaş açmaya çalışıyorduk. Bir keresinde kızlar koğuşunda böyle bir tedbiri elden bıraktıkları için büyük bir çoğunluğu hastanelik olmuştu.

Kızlar Komünü

Gerek içerisinden geldiğimiz toplum itibariyle gerekse yapı olarak dışarıda olsun, cezaevinde olsun, bayanlardan sürekli uzak durmuşumdur. Zaten benim anlayışıma göre devrim silah işiydi, silah da erkek işiydi. Böyle bir bakış açısıyla elbette bayan arkadaşlara gereksiz gözüyle bakıyordum. Bundan dolayı koğuştaki kız arkadaşların sorunlarıyla pek ilgilenmiyordum. Bazen komün sorumlusu bayan arkadaşlara komünde bir sorun olup olmadığını sorardım, onlar da bir sorunlarının olmadığını söylerlerdi. Bana karşı utanıp sorunlarını dile getirmiyorlardı ancak tahliye olanlar komünlerdeki sorunları dışarıda anlatıyorlardı. Dışarıdaki arkadaşlar da durumu bana rapor ediyorlardı. Sonraları bayanların komün sorunlarıyla da ilgilenilmesi gerektiğini düşündüm. Komünlerdeki arkadaşların hepsinin ayrı ayrı "Komün nasıl olmalıdır, bu doğrultuda bulunduğunuz komünlerdeki eksikler nelerdir?" diye birer rapor yazmalarını ve raporu havalandırmaya çıktıklarında teker teker bana elden vermelerini söyledim. Raporlar bana ulaştığında kadınlarla erkeklerin komünlerdeki sorunlarının aynı olduğunu gördüm. İşin doğrusu biraz da şaşırdım. Özellikle lise öğrencisi kızlar, olup biteni tüm açıklığıyla anlatmışlardı. Gelen raporlara cevaben onlara komün anlayışını, komünün nasıl olması gerek-

tiğini, komünlerindeki sorunları ve çözümlerini anlatan yazılı bir yanıt verdim. Bu yazı doğrultusunda gösterdikleri gayretle kısa bir müddet sonra kızların komün işini bizden daha iyi becerdiklerini, hatta bize örnek olduklarını gördüm. İleriki süreçlerde kızların işkenceler karşısındaki direnişlerini, mücadele azimlerini, samimiyetlerini ve kararlılıklarını görünce eskiden ne kadar yanlış düşündüğümü de anlamış oldum.

Avukatlarla Görüşme

Cezaevindeki tutuklularla görüşmek üzere tüm siyasetlerin avukatları sık sık gelirlerdi. Hem son siyasi durumla ilgili değerlendirmelerde bulunulur, hem de davaların seyri takip edilirdi. Diğer siyasetlere mensup avukatlar bazen de bizi çağırarak son durumlarla birlikte kendi bakış açıları doğrultusunda bizi bilgilendirirlerdi. Avukatlara bakılırsa devrimin olmasına bir şey kalmamıştı, devrim neredeyse olmak üzereydi. Koğuşta devrimi yapacak kadrolara baktığımda ise avukatların söylediği bana pek samimi gelmiyordu çünkü bu kadrolar devrimi yapabilecek kadrolar değildi.

***

Ailesinde avukat olan arkadaşlarımız da vardı. Bu arkadaşlar görüş yönünden şanslı arkadaşlardı. Her zaman ailesinden avukat olan kişiyle görüşebilme imkânları vardı. Bunlardan biri de Murat Cankoçak'tı. Avukat olan annesi, şair Gülten Akın sık sık Murat'ın görüşüne gelir, bizler de oradaysak bizi de teselli etmeye çalışırdı. En fazla da "Yavrum keşke sizi bıraksalar,

sizlerin yerine bizi tutuklasalar. Siz daha çok gençsiniz. Hayatta hiçbir şey görmediniz. Bizimki neyse, biz iyi kötü yaşayacağımızı yaşadık," derdi.

Erdal Eren

2 Şubat 1980 günü Ankara'nın Yukarı Ayrancı semtinde Halkın Kurtuluşu tarafından korsan bir miting düzenlenir. Mitinge jandarma müdahale eder ve Zekeriya Önge isimli bir jandarma er sırtından vurularak öldürülür. Erin sırtından çıkan mermi G-3 mermisidir. Bunun üzerine çevrede bir arama yapılır ve üzerinde 7,65 mm çapında bir tabanca ile henüz lise öğrencisi olan 16 yaşındaki Erdal Eren yakalanır. Halkın askere karşı olan hassasiyeti de istismar edilerek konu devrimcilere karşı bir kampanyaya dönüştürülür. Apar topar çok kısa bir zaman içerisinde mahkemeye çıkarılarak Erdal idam cezasına çarptırılır ancak Askeri Yargıtay'ca karar iki kez bozulur. Artık konu dünya gündemine taşınmıştır.

Erdal cezaevine geldiğinde gayet sessiz, biraz çekingen ve daima gözlerinin içi gülen, bazen konuşurken dahi utangaçlık gösteren, herkesin samimiyetle sevip takdir ettiği bir kişiydi. Necdet ve Murat Cankoçak ile birlikte tecritte kalıyordu. Necdet ve Erdal havalandırmaya çıktıkları bir gün bizim koğuşun penceresinden beni çağırdılar. Pencereye çıktığımda ise boş bir çay bardağı getirmemi söylediler. Bardağı kendilerine getirdiğimde ise Erdal ceketinin altından küçük bir naylon kap çıkararak bardağımı doldurdu. Necdet de sağa sola bakıp bakan veya gelen giden var mı diye etrafı kollu-

yordu. Bardağı bana uzatıp içmemi söylediler. Bardağı kafama diktikten sonra merakla nasıl bulduğumu sordular. Ben de "Bir şey anlamadım neydi ki bana verdiğiniz?" diye sordum. Onlar da üzüm şarabı olduğunu söylediler. Küçük bir naylon kaba şarap mayalamışlardı. O da yılbaşında yaptığımız mandalina şarabı gibi, şaraptan başka her şeye benziyordu. Tadı benzemese de adı şarap olduğu için bir bardak daha içtim. Daha sonra da "Siz idam olmayacak mısınız, şarabı ne yapacaksınız?" diye kendilerine takıldım. Gülerek gittiler.

İdama Hazırlık

Erdal daha çok genç olduğu için idam konusunda daha çok Necdet'le şakalaşırdık. Hatta kendisi de şakalaşmalarımıza katkıda bulunurdu. Bunun üzerine Necdet dâhil hep birlikte gülerdik. Belki de hepimiz çok gençtik, idamın ciddiyetinin farkında değildik, belki idam olacağına kendisi dâhil hiçbirimiz inanmıyorduk. Zaten idam cezası aldığı halde Necdet'in neşesinden, hayatla olan bağlılığından hiçbir şey eksilmemişti. Onun bu tavırları karşısında zaman zaman "Bize karşı rol mü yapıyor?" diye düşünüp ve onu izlemeye aldığım anlar olmuştur. Neticede Necdet'in davranışlarının doğal olduğunu gördüm. İdamı Necdet'in kendisi değil, sanki tanımadığı birileri almıştı.

Birbirimiz için öz kardeşten öte olmuştuk. Bazen baş başa kalır, dertleşirdik. Necdet de ben de umursamıyorduk ama "Ya idam gerçekleşirse?" gibi şeyler zaman zaman aklımı kurcalıyordu. İdam gerçekleşirse Necdet'in idam sehpası karşısındaki tavrı ne olurdu? Bu

tavır hem Necdet hem tüm devrimciler açısından çok önemliydi. Necdet şimdiki metanetini idam sehpası karşısında da gösterebilecek miydi? Elimizde idamın nasıl olduğunu anlatan bir adli tıp kitabı vardı. Biz Necdet'le birlikte bu kitabı birkaç kez okuduk. Boyun kırılıyordu, vücut kan basıncı altında kalıyor, bazen göğüs uçlarından kan gelebiliyordu, basıncın etkisiyle insan altına pisleyebiliyordu. Bunun için idam öncesi tuvalete gitmek gerekiyordu. Tüm bunları beraberce okuyorduk. Benim ona asıl anlatmaya çalıştığım idam olayı gerçekleşirse onun da devrimci hareket içerisinde Mahirler, Denizler gibi bayraklaşacağıydı. Onun için de ölümü cesurca karşılaması gerekirdi. O da zaten bunun bilincindeydi. Ben bunları anlattığımda Necdet'in yüz ifadesi değişir, gayet kararlı ve korkusuz bir çehreyle bana bakıp gülümserdi. Çoğu zaman bana Che Guevera'nın "Ölüm nerden ve nasıl gelirse gelsin, savaş sloganlarınız kulaktan kulağa dolaşacaksa ve başkaları mitralyöz sesleri ile arkamızdan ağıt yakacaksa ölüm hoş geldi, sefa geldi" sözleriyle cevap verirdi. Nitekim idamı da Che'nin bu sözlerine uygun, yiğitçe oldu.

Doğu Perinçek'e İnfaz

Aydınlık Gazetesi devlet kadrolarındaki ayrışmadan ötürü almış olduğu bazı istihbaratları gazetede yayınlayarak deşifre ediyordu. Sadece onunla da yetinmiyor solun içerisinde olup biteni de ihbar ediyordu. Bundan dolayıdır ki Aydınlık taraftarlarını devrimciler bulundukları koğuşlara kabul etmiyorlardı. Bir müddet

Apo'yu yazı dizisi şeklinde ele alarak yediği ile içtiği ile eleştirmeye başlamışlardı.

Bir zaman sonra da Doğu Perinçek Mamak Cezaevi'nde kısa bir süre tutuklu kaldı. Mahkemeye çıkarılacağı bir gün PKK'dan Haydar'ın da mahkemesi olmadığı halde mahkeme hazırlıkları yapmaya başladığını gördüm. Dilo (Dilaver Yıldırım) ile konuşurken "Haydar'ın sizden ayrı mahkemesi mi var? Mahkeme hazırlığı yapıyor" diye sordum. (Çünkü Dilo ve Haydar suç ortağıydılar) Dilo da "Mahkemesi yok ama Aydınlık'ta Apo hakkında yazılanlardan sonra bunu Doğu'nun yanına koymamak lazım, cezasını çekecek," diyerek cevap verdi. Bunun üzerine ben "Eğer cezalandırılacaksa dışarıdakiler cezalandırsın. Cezaevinde böyle bir olay olursa basının 'komünistler cezaevinde de birbirlerini yiyorlar' diye propaganda yapacağını ve bunun tüm devrimci hareketi olumsuz etkileyeceğini" söyleyerek Perinçek'e karşı yapılacak olan cezalandırmayı engellemiş oldum.

Mamak'ta İsyan

Mamak Cezaevi A Blok'ta koğuşlardaki ranzalar demirdendi. Bunların köşe demirleri kesici alet yapımına müsaitti ve hemen hemen bütün ranzaların köşe demirleri bu yüzden sökülmüş durumdaydı. Cezaevi ortamının sakin olduğu bir dönemden geçiyorduk. 7 Mayıs 1980 günü 3. koğuş olarak havalandırmaya çıkmıştık, öğle saatleriydi. Bizler havalandırmadayken bazı subay ve askerler koğuşa gelip havalandırmaya çıkmayıp o anda koğuşta kalan ve hem de tecritte Necdet ile

birlikte bulunan diğer arkadaşlara demir ranzaları değiştirip yerine tahta ranza yapılacağını söylüyorlar. Bizim arkadaşlar itiraz ediyorlar ve görevli subayla "Yaparız, yapamazsınız" gibi bir tartışmaya tutuşuyorlar. Neticede görevli subay "Tahta ranzaları biz yapacağız, siz de engel olun, bakalım nasıl engel olacaksınız?" deyip gidiyor. Biz bu durumu havalandırmadan döndükten sonra öğrendik. Diğer siyasetlerin de sorumlularıyla görüşerek mademki tahta ranzaları yapmaya gelecekler, tahta ranza yapılması rahatlık bakımından önemli değildi ancak subaylarla tartışan arkadaşların söylediklerini de yere vermek olmazdı. Neticede gelen karavanayı almayacaktık. Koğuşa asker göndereceklerini tahmin ediyorduk, gelen askerlerle de yumruklaşıp slogan atarak havalandırmaya çıkacaktık. Bir süre havalandırmada slogan attıktan sonra tekrar koğuşumuza dönecektik. Diğer koğuşları ise bu olayın içine katıp cezaevinin gerilmesini istemiyorduk. Kendilerinden sadece bizim havalandırmada atacağımız sloganlara iştirak etmelerini, onun dışında herhangi bir eylemde bulunmamalarını istedik. Koğuş olarak gelen karavanayı almadık, birazdan bir manga asker gelip koğuş kapısına dayandı. Onlarla da yumruklaşarak havalandırmaya çıkıp slogan attık. Biz "Yumruklaşacağız" dememize rağmen askerlere sert cisimle vurup hafif yaralanmalarına neden olan arkadaşlarımız da vardı. Bizim havalandırmada attığımız sloganlar koğuşlardaki arkadaşlar tarafından destekleniyordu. Gönderdiğimiz haber yanlış anlaşılmış olacak ki zemin koğuşlarında askerlerle bizim arkadaşlar kavgaya tutuşuyorlar ve her iki taraftan da yaralanmalar olmuştu. Bunun üzerine askerler gaz

bombası kullanarak koğuşlara saldırdılar. Kızlar koğuşu dâhil tüm koğuşlar askerlerle kavga yaparak sloganlarla havalandırmaya çıktılar. Koridorlardaki bütün camlar kırılmış vaziyetteydi. Koğuşların çatıları silahlı askerlerle doluydu. Havalandırmada bize bakıyorlardı. Bizler ise slogan atmaya devam ediyorduk. Bir müddet sonra ortamı daha fazla germemek için arkadaşların çömelmesini istedik. Çömeldiğimiz yerden marşlar söylüyorduk. Daha sonra idare ile görüşmek istediğimizi söyledik ancak bu talebimiz reddedildi. Bu sırada havalandırmada epeyce bir zamandır kayıplarda olan Sırrı Şuşut gözüktü. Konuşmayı reddediyor "Benim askerlerim yaralandı, konuşma monuşma yok. Eşşeği s...tiniz, os...ğuna katlanacaksınız," gibi laflar edip bağırıyordu. Necdet'le birlikte kenara çökmüştük, o sırada koğuşların çatısından üzerimize gaz bombası atmaya başladılar. Arkadaşlar da yere düşen bombaları alıp tekrar çatıya askerlerin üzerine fırlatıyorlardı. Gaz bombalarının pek etkili olmaması üzerine Ankara Belediyesi'nin itfaiyelerince çatıdan üzerimize su sıkılmaya başlandı. Necdet'le karşılıklı oturuyorduk, onun sırtı arkadaşlara, benim sırtım duvara dönüktü. Gelen tazyikli su sırtıma geliyordu. Eklem yerlerimin zayıflığından gelen su beni sendeletiyordu. Sendelendiğim görülünce bu defa yıkılmam için suyu sırtıma sürekli tutmaya başladılar, Necdet de yıkılmamam için beni tutuyordu. Sonunda "Moruk yıkılıp bizi rezil edeceksin, geç bu tarafa!" dedi ve yer değiştirdik. Bu defa da suyu Necdet'in sırtına tuttular ama tutulan su Necdet'i etkilemedi. Koğuş çatıları tamamen askerlerle dolmuştu. Bizler yine marş söylüyorduk. Askerler aniden çatılardan "Allah, Al-

lah!" diye atlayıp bizleri yerde coplamaya başladılar. Sanki gâvurla savaşıyorlardı. Bir yandan da yere uzanmamız için bağırıyorlardı. Herkes yere uzanmış, askerler de copla, tekmeyle bizleri dövmeye devam ediyordu. Necdet yere benim üzerime uzanmıştı. Bana çok seyrek cop geliyordu, gelen coplar Necdet'e isabet ediyordu. Dövme faslı bittikten sonra ayağa kalktık ve duvar dibinde toplu halde bekliyorduk. Önce kızlara koğuşlarına gitmelerini söylediler ve kızlar gitmemek için itiraz ettiler ama sonuçta koğuşlarına gittiler. Necdet ve Murat Cankoçak'ı çağırdılar. Onlar gittikten sonra bize "Gönüllü sopa yemek isteyen var mı?" dediler, kimse çıkmayınca da beni, Dilaver'i, birkaç arkadaşı seçerek cezaevinden içeriye aldılar, küçük havalandırmanın kapı boşluğuna götürdüler. Koridorda gideceğimiz yere kadar sıra halinde iki taraflı askerler dizilmişti. Ellerindeki coplarla, tekmeyle, yumrukla bize vuruyorlardı. Kapı boşluğuna geldiğimizde burası askerlerle doluydu. Önce ayakkabılarımızı çıkarttırarak bizi yere yatırıp ayaklarımızı bir tüfeğin kordonuna doladılar. Bir asker göğsümüze kuvvetle basarak nefesimizi keserken diğerleri de ayak ve bacaklarımıza coplarla vuruyorlardı. Daha sonra ayağa kalkmamı söylediler. 1971 Siyasal Yurdu'nun baskınından kalma belimdeki rahatsızlık tuttuğu için yerde emekler gibi durup ayağa kalkamıyordum. Bu defa da alttan suratıma kuvvetli bir tekme yiyerek yere yığıldım. Dayak sonrası herkes ayakkabısını alıp yalın ayak yerdeki camlara basarak yine askerlerin arasından dayak yiye yiye havalandırmaya gidiyorlardı. Kalkamadığım için benim ayakkabılarımı kendileri alıp sürüye sürüye, coplayarak havalandırma-

ya kadar getirdiler. Arkasından da havalandırmadaki herkes falakadan geçirilip koridordaki camlar üzerinden yürütüldü. Dayak faslından sonra hepimizi koğuşlarımıza gönderdiler. Erkekli, kızlı tüm koğuşlar savaş esnasındaki revirlere dönmüştü, herkes acılı ve yaralıydı.

Necdet ve Murat Cankoçak'ı ise mutfağa götürmüşlerdi. Orada subay ve astsubaylar kalabalık bir şekilde coplarla uzunca bir süre ikisini de dövmüşlerdi. Hatırladığım kadarıyla bu dayak faslında Murat'ın kaburga kemiklerinde çatlak oluşmuştu.

Raci Tetik Mamak'ta

26 Temmuz 1980 günü Balgat Katliamı nedeniyle idam cezası alan İsa Armağan ve Mustafa Pehlivanoğlu cezaevinden kaçmışlardı. Bu firar eyleminden sonra cezaevine müdür olarak Albay Raci Tetik atanmıştı. Raci Tetik, tüm mahkûmları yok edilmesi gereken vatan hainleri olarak görüyor ve bu düşüncesini ispatlarcasına da nöbetçilerin elinden G-3 tüfekleri alarak dışarıdan koğuşlara ateş ediyordu. Cezaevi personeli de böyle bir adam karşısında ne yapacağını şaşırmıştı. Cezaevinin havası her geçen gün baskıdan yana değişir olmuştu. Kantin alışverişlerimizin düzeni bozulmuştu. Arada bir kantine yiyecek yazdırabiliyorduk. Havalandırmaya çıkmasından, yemeklerin bozukluğundan tutun, idare ile oluşan ilişkilere bir soğukluk ve sertlik havası hâkim olmaya başlamıştı. En ufak meselelerden en ciddi meselelere kadar karşımızda bir muhatap bulamıyorduk. Bozulan musluklarımızı dahi tamir etmi-

yorlardı. Daha sonra cezaevi müdürü Raci Tetik'e genel taleplerimizi içeren bir dilekçe yazdık. Bir haftalık gecikmeden sonra Raci Tetik tarafından verilen cevapta "Burası otel değildir. Burası bir cezaevidir. Cezaevi olduğuna göre de cezalandırılmanız gayet normal bir şeydir," deniliyordu. Bizim taleplerimizin hiç de anormal bir tarafı yoktu. Bizler kantinlerimizin geçmişte olduğu gibi düzenli olması, yemeklerimize biraz daha özen gösterilmesi ve koğuşlarımızdaki tamir işlerinin bitirilmesi gibi taleplerde bulunmuştuk. Dilekçemiz bir işe yaramadığı gibi şartlar her geçen gün biraz daha ağırlaştı.

12 Eylül'e Doğru Mamak Cezaevi

28 Ağustos 1980 tarihinde öğleden sonra zemin koğuşlar havalandırmaya çıkarılmıştı. Onlar havalandırmada iken koğuşlarında arama yapılıyordu. Bu ara çatıda eli silahlı askerler görülmeye başlandı. Bir müddet sonra da bir tünel çalışmasına rastlandığı gerekçesiyle Raci Tetik, askerlerle birlikte havalandırmayı bastı. Havalandırmadaki tüm tutuklular yüzükoyun yere yatırıldı ve eller kafayı koruyacak şekilde ensede birleştirildi. Bu vaziyette askerler yerde yatan arkadaşları uzunca bir süre cop ve tekmelerle dövdüler. Çatıdaki askerler ise zaman zaman ateş açıp, yerde dayak yiyen arkadaşlarda "Acaba üstümüze ateş mi ediyorlar?" diye bir endişe yaratmaya çalışıyorlardı. Bizim koğuşların penceresinden havalandırmaya bakmamıza müsaade edilmiyordu. Biz, yine de bir şekilde havalandırmada olanları izliyor, zaman zaman da slogan atıyorduk. Ha-

valandırmadan gelen toplu inilti sesi ise dünyanın en kahredici sesiydi. Bu ses 12 Eylül'den sonra B Blok hamamından, kaldığımız hücrelere kadar gelen ve her gün dinlemek zorunda kalacağımız faşizmin karanlık sesiydi.

Dövülmeler bittikten sonra arkadaşları koğuşlarına aldılar. Koğuşlarına giderken yine koridorda biriken askerler tarafından dövülüyorlardı. Koğuşlarda ise eşyalar birbiriyle karıştırılarak koğuşun ortasına toplanmış ve üzerlerine dolaplardaki yemekler dökülmüştü. Herkes bir yere uzanmış, sızlanıyor, yarası ağır olanlar ise diğer arkadaşlar tarafından imkânsızlıklar içerisinde tedavi edilmeye çalışılıyor. Daha sonra Zemin 4. koğuşta kalan Kayseri Acilciler grubuna mensup, 40 yaşlarında, evli ve çocukları olan Mustafa Yalçın'ın ölüm haberini aldık. Tüm koğuşlarda saygı duruşunda bulunuldu ve sloganlar atılarak bu cinayet protesto edildi. Sinirsel olarak biraz daha gerilmiştik.

***

Bu dönem içerisinde askerlerce bizlere Kenan Evren'in iki kez Mamak Cezaevi'ne geldiği söyleniyordu. Bazen de helikopterler cezaevinin üzerinde yakın mesafede uçuşlar yapıyor, havalandırmaya iniş yapacakmış gibi biz havalandırmadayken üzerlerimizde duruyorlardı. Arkadaşlar da helikoptere doğru ayakkabı ve terlik gibi şeyleri fırlatıp, helikopterin içindekileri protesto ediyorlardı. O zamanki görüş ve tahminlerimize göre helikopterdekiler rütbeli subaylardı.

Mustafa Yalçın'ın ölümünden birkaç gün geçtikten sonra Kayseri paraşütçü komandoları tarafından arama yapılacağı gerekçesiyle tutuklular, koğuşlardan çıkarılarak vahşice dövülüyor, eşyaları ise kullanılamaz hale getiriliyordu. Arama ve dayak faslını atlatan koğuşlar psikolojik olarak belli anlamda rahatlıyorlar, aramanın olmadığı koğuşlarda ise aşırı derecede bir gerginlik ve moral çöküntüsü devam ediyordu. Mahallelerden gelen sempatizan niteliğinde birçok kişi intihar etme girişiminde dahi bulundular. Mamak Cezaevi'ndeki bu duruma karşı dışarıda birçok protesto eylemleri oluyordu. Fakat neticede değişen bir şey yoktu.

Necdet Adalı ve M. Esat Güven, Mamak Cezaevi (1979)

Arama sırası en son bizim koğuşa gelmişti. Bizi önce küçük havalandırmanın olduğu kapı boşluğuna çıkardılar. Biz çıkarken Raci Tetik bir asteğmene bağırarak ana avrat küfrediyordu.

Toplum içerisindeki sağ-sol ayrışması, askerler arasında da zemin bulmuştu. Havalandırma boşluğunda bizi duvara doğru yığdılar. Karşımızdaki askerler tamtam dansı yapar gibi ayaklarının birini kaldırıp birini indiriyorlardı. Copları ise avuçlarının içine vurup bizimle alay ediyorlardı. Bizim yan tarafımızda kümelenen bir grup asker ise copları sıkıca kavramış, diğer askerlere adeta nefretle bakıyorlardı. Oradaki havadan sezinlediğime göre bize karşı saldırı emri gelseydi büyük ihtimalle yanımızda kümelenen askerler bize değil karşıdaki askerlere vuracaklardı. Bu durumu fark eden subaylar, bizi, dövülmeden arama sonrasında tekrar koğuşumuza aldılar. Koğuştaki arama esnasında benim Mamak'ta Necdet'le birlikte çektirdiğim bir fotoğraf ele geçmişti.[8] Askerler Necdet ile Erdal'ı karıştırmışlar, Necdet'i askeri vuran kişi, beni de suç ortağı zannetmişlerdi. Bunun üzerine koğuşa girmeden önce beni bir kenara çekip dövmeye başladılar. Neyse ki beni bir çavuş alıp koğuşa götürünceye kadar bu böyle sürdü. O esnada "Bana suç ortağı diye böyle vuranlar, ya Erdal'a ne yapıyorlardır?" diye düşündüm.

Koğuşumuza döndüğümüzde koğuşumuzun hali arama yapılan diğer koğuşlardan pek farklı değildi.

---

[8]Mamak Cezaevi'nde fotoğraf çektirmek yasaktı. Sadece 1979 yılında üniversite imtihanına cezaevinden müracaat edecekler için vesikalık fotoğraf çekilmesine izin verilmişti. Necdet ile ben bu haktan faydalanarak birlikte fotoğraf çekilmiştik. Bu resim Necdet'in hayattayken çektirdiği son resim olmuştur.

Ortalık darmadağınıktı. Herkesin eşyaları birbiriyle karışmış ve üzerlerine de yoğurt, kırık yumurta gibi yiyecekler serpiştirilmişti. Yataklar yerlere fırlatılmış, bazı eşya ve kitaplarımızı da alıp götürmüşlerdi. Cezaevinde mizahi konuları not aldığım bir defterim vardı onu da götürmüşlerdi. Defterimi alabilmek için Emniyet Amirliğine dilekçe yazdım ancak bir cevap alamadım.

***

Cezaevindeki uygulamalarda baskılar daha da çekilmez olmaya başlamıştı. Mesela sayımlardan kısa bir süre önce koşar adım koridora çıkarılıyor, kollarımızı açarak parmak ucumuz yanımızdaki arkadaşın omzuna değecek şekilde tek sıra halinde diziliyorduk. Rahat, hazırollardan sonra bir, iki, üç... diye başımızı yanımızdaki arkadaşa dönerek sayıyor ve en sondaki arkadaş "Sondur komutanım!" diyerek sayımı tamamlıyordu. Artık askerlere de komutanım demeye başlamıştık. Sayım sonrası yine koşar adım sırayla koğuşumuza giriyorduk. Sayım öncesi tutuklulara verilecek talimatları çavuşlardan yüksek sesle alıyor, konuşmanın sonunda çavuş, "Anlaşıldı mı?" diye soruyor, biz de gür bir sesle "Anlaşıldı komutanım!" diyorduk. Sayım esnasında da yine birçok arkadaş keyfi olarak dövülüyordu.

***

Bir mahallede askerler bir pankartın ucuna asılı bir kutuya tekme atıyorlar ve kutunun içindeki bomba patlayarak askerlerin yaralanmasına neden oluyor. Bunun üzerine sayım öncesinde çavuş bize "Dışarıdaki arkadaşlarınıza söyleyin, bundan sonra dışarıda bir askere

en ufak bir şey olursa biz de sizi burada kanunsuz bir şekilde öldüreceğiz" diyerek tehdit ediyordu. Dışarıdaki arkadaşları nasıl göreceğimizi bilemiyordum. Sanki yaptıkları şeyler kanun çerçevesindeymiş gibi kanunsuz bir şekilde de bizi öldüreceklermiş. Yine Mamak Cezaevi'ne 1979 yılında ilk geldiğimizde uygulamada olan, daha sonraları kaldırılan yemek duası da yeniden uygulamaya konuldu. Önceleri "Bismillahirrahmanirrahim, Allah'ımıza hamdolsun, ordu millet var olsun!" daha sonra nöbetçi asker veya kıdemli denilen koğuş sorumlusunun "Afiyet olsun!" demesiyle "Sağ ol komutanım" denilerek oturulur ve yemeğe başlanırdı. Ancak askerlerin bu acımasız davranışlarına karşın yemek duası içerisinde ordu kelimesine bir tepki olarak bazı arkadaşlar "Var olsun!" yerine "Kahrolsun!" diye bağırıyorlardı. Bu da askerlerle "Kahrolsun dediniz, Varolsun dedik" diye yeni polemiklerin yaşanmasına neden oluyordu. Bunun üzerine dua değiştirilerek kısaltıldı. Yeni dua "Tanrımıza hamdolsun, milletimiz sağ olsun!"du.

***

1979 yılı biterken Ecevit Hükümeti'nin sonunun yaklaştığı hemen herkes tarafından hissediliyordu. Ecevit Hükümeti, hem halkın hem de egemen sınıfların sorunlarını çözmekten uzaktı. Derinleşen ekonomik bunalım ve silahlı eylem koşullarında gündeme gelen 14 Ekim 1979 Kısmi Senato seçimleri Ecevit Hükümeti için bir "güvenoyu" şekline dönüştü. Ecevit seçimleri kaybetti ve bundan dolayı istifa etmek zorunda kaldı. Ecevit hükümeti istifa ettiğinde parlamentonun bileşimi yeni bir "çoğunluk" hükümetini çıkarabilecek durumda

değildi. Uzun pazarlıklar sonucunda MHP ve MSP'nin dıştan desteği ile Demirel bir azınlık hükümeti kurdu. Bu dönemde Türkiye, sokaklarında sorgusuz ve sualsizce adam vurulduğu, kitle gösterilerine pervasızca ateş açıldığı, katliamların serbest bırakıldığı, bunlara karşı direnişin ve protestonun yasaklandığı bir ülke haline geldi.

Demirel'in egemen sınıfların sorunlarını çözmek için IMF direktifleri doğrultusunda gündeme getirdiği 24 Ocak Kararları sonucunda hayat ekonomik anlamda işçiler, emekçiler ve bütün halk için giderek çekilmez bir hal alırken, bu tedbirlere karşı muhtemel bir halk direnişi de devlet tarafından engellenmeye çalışılıyordu.

1980 yılı büyük bir "kaos" içinde yaşandı. Demirel'in uygulamaya koyduğu her türlü ekonomik ve siyasal tedbir, bir anlamda kendisinin, kendisinin tam destek verdiği ülkücülerin de devreden çıkartılacağı bir faşist rejimin oluşmasına hizmet ederken, aynı zamanda toplumun geniş kesimleri açısından bir "kurtarıcı" aranmasına ve "Artık ne olursa olsun, şu bunalım bitsin!" şeklinde bir kitle psikolojisinin ortaya çıkmasına neden oluyordu. Böylece 12 Eylül faşist darbesine desteğin sağlanması da gerçekleşiyordu.

Ekonomik krize eklenen siyasi kaos, düzenin bütün kurumlarım da etkisi altına alıyordu. 24 Ocak Kararları, komutanların muhtırası, tıkanan cumhurbaşkanlığı seçimleri, siyasi kulislerden giderek artan darbe söylentileri ve yeni bir baskıcı Anayasa hazırlıkları Türkiye'nin bir ordu darbesine doğru gittiğinin göstergeleriydi. İşte böyle bir Türkiye'de egemen sınıflar ve emperyalist

çevreler düzenin restorasyonunu sağlamak, devrimci dinamikleri bastırmak, krizin yükünü halkın üstüne yıkabilmek için bir faşist diktatörlüğü tercih ettiler. 12 Eylül sabahı ordunun yönetime el koyduğu haberi telekslerden bütün dünyaya yayılırken, Türkiye'de yeni bir karanlık dönem başlıyordu.

Son zamanlarda Ankara'da özellikle bombalama eylemleri bayağı hız kazanmıştı. Bunları gerçekleştirenler ise çoğunlukla devletin istihbarat görevlisiydiler. Ele geçirildiklerinde derhal serbest bırakılıyorlardı. Darbe şartları daha da olgunlaştırılmaya çalışılıyordu. Nihayet olayların olgunlaşmasını bekleyen ve bu konuda son rötuşları yapan Amerika'nın "bizim oğlanlar" diye bahsettiği demokrasi dışı güçler artık harekâta hazırdılar.

***

Mamak Cezaevindeki sağ ve sol tutuklu sayısı, büyük çoğunluğu sol olmak üzere, tüm bloklarda 3-4 bin kişi civarındaydı. Bunlar sağda ve solda eylemci gözüyle bakılan kişilerdi ve zaman zaman da idareye karşı gelebiliyorlardı. Cuntanın Ankara'daki kullanabileceği en önemli güç ise Mamak'ta konuşlanan 28. Tümendi. Önce darbecilerin bu önemli gücünün güvenceye alınması için Mamak'taki sağ ve sol militanların susturulması gerekiyordu. Darbe öncesi üst rütbeli subayların helikopterlerle Mamak Cezaevi'ne gelmeleri ve keşiflerde bulunmaları, daha sonra tutuklular üzerinde uyguladıkları vahşet ve bu vahşeti sevk ve idare eden Raci Tetik'in çok önceden Mamak Cezaevi'ne gönderilmesi, önceden hazırlanan planın birer parçasıydılar. Darbe planının birinci aşamasında Mamak Cezaevi'ndeki

mahkûmların sindirilmesi planlanmıştı. Bunun içindir ki bazı kişiler Mustafa Yalçın'ın dövülerek öldürüldüğü 28 Ağustos 1980 tarihini, "12 Eylül, Mamak Cezaevi'ne 28 Ağustos 1980'de geldi" şeklinde anlatırlar.

12 Eylül Sabahı Mamak Cezaevi

12 Eylül günü, sabahleyin saat 06.00 civarında cezaevi idaresince radyodan naklen darbenin olduğu anons ediliyordu. İleriki saatlerde de darbe ve gerekçeleri gerek spikerler, gerekse Kenan Evren'in sesiyle bize dinlettirildi. İlk anons yapıldığında koğuşa derin bir sessizlik çöktü. Birazdan da karavana geldi. Kahvaltıda hiç kimse bir şey yemedi. Bizim koğuş siyasetlerin temsilcilerinin olduğu koğuştu. Hem durumu değerlendirmek hem de alınacak tavrı belirlemek gerekiyordu. Darbeyi beklememize rağmen yine de gerçekleşen darbe karşısında şaşırmış kalmıştık. Çünkü darbe olacağını bilmemize rağmen devrimciler olarak önceden oturup da herhangi bir karar almamış, hazırlık yapmamıştık. Darbeye hazırlıksız yakalanmıştık. Koğuşun yan kısmında, tuvaletlerin olduğu bölümde mazgaldan görünmemek için diğer siyasi temsilcilerle bir araya geldik. Bundan sonraki uygulamaların ne yönde gelişeceğini tahmin edebilmek için darbecilerin niteliği önemliydi. Darbeyi yapanlar MHP'liler olabilirler miydi? MHP'li olsalardı şimdiye kadar çoktan bizi öldürmüş olmaları gerekiyordu. Belki de şu anda toplumsal bir direnişten çekinerek böyle bir yola başvurmamış olabilirlerdi. Ya da böyle bir uygulamayı süreç içerisinde gerçekleştireceklerdi.

Darbe anons edilirken darbenin emir komuta zinciri içerisinde gerçekleşmiş olması, benim ilgimi çeken en önemli noktaydı. Çünkü 1976 yılında Orgeneral Namık Kemal Ersun'un MHP çizgisinde bir darbe yapacağı konuşuluyordu ve amcam dönemin TBMM başkanıydı. Bir gün, "Amca böyle bir şey olabilir mi?" diye sorduğumda"Hayır olamaz, asker Kemalist bir görüşe sahiptir. Darbe ancak Kemalist çizgide, emir komuta zinciri içerisinde olur. Şu anda da öyle bir şey yok," diye cevaplandırmıştı. Yayınlanan bildirilerde darbenin emir komuta zinciri içerisinde Kemalist çizgide olmasının belirtilmesi, aynı zamanda gerçekleşmiş darbenin niteliğini de gösteriyordu. Ben bu fikrimi diğer temsilci arkadaşlarla da paylaştım. Neticede bekleyip görmek gibi bir karar aldık. Zaten yapacak bir şeyimiz de yoktu. Bu moralle hiçbir şey yapamazdık.

***

Cezaevinde ve koğuşlarda sükûnet hâkimdi. Saat 10.00'a doğru cezaevinde önceden de görevli olan bir hava yüzbaşısı tek başına bizim koğuşa girdi. Dışarıda birçok askerin bize görünmeden beklediğini hissedebiliyorduk. Bize "Hangi musluklar bozuktu?" diye sordu, musluklara baktı ve koğuştan ayrıldı. Biraz sonra ise kantinci askerler gelerek kantin listesini yazmamızı söylediler. Bunlardan da anlaşılıyordu ki darbeciler bizlerle bu aşamada iyi geçinmek istiyorlardı.

12 Eylül 1980 darbesiyle ilgili cezaevinde veya dışarıda olsun, sağcısıyla solcusuyla, işçisiyle, köylüsüyle ve her türlü vatandaşı ile o dönemde yaşayan herkesin kendine göre bir hikâyesi vardır. Özellikle bu dönemde

cezaevindeki siyasiler çantada keklik iken, dışarıdakiler kendilerini avlattırmamanın peşindeydiler. Darbe insanlara sadece fiziki işkence yapmamış, en az onun kadar acımasız psikolojik işkencelerin de kaynağı olmuştur.

1979 yılında Mısır Elçiliği'ni basan dört Filistinli gerillaya yardım ettiği gerekçesiyle Merkez Kapalı Cezaevi'nde kalan Ömer Faruk Erden bana hitaben yazdığı hatıratında şöyle diyor: *"Aziz kardeşim ve değerli hemşerim M. Esat Güven'in bana hatıra kayıt defterinde yer ayırdığı için kendilerine sonsuz sevgi ve saygılarımla söze başlamak isterim. Gün 12 Eylül 1980. Bu, Türkiye tarihine geçecek bir gün olduğu gibi benim de bu köhne zindanlarda daha fazla sürünmeme sebep olan ve pek çok kişinin kaderini değiştiren ihtilal gününe aittir. 12 Eylül 1980 ve ben dört Filistinli gerilla ile birlikte sivil mahkemede hâkimin karşısına çıkacaktık. Fakat o gün Türkiye'de her şey değişmişti. Şafakla birlikte Mamak Cezaevi'nde bu ordu darbesinin emareleri kendisini göstermeye başlamıştı. Sabah ellerime palaskayla vurulmuş yarım saat sonra ayaklarım coplanmıştı. Saat 08.00'da ihtilali 2. kısma bildirme emri bana verilmişti. Akşam 2. kısmın tuvaletleri tıkanmış ve gelen itfaiye ekipleri vasıtasıyla açılırken nöbetçi asker Gebze'den tanıdık bir sima olduğu için benimle konuşmaya çalıştı. Anladığım kadarıyla, "İki ay sonra terhis oluyorum, eve ve yengemlere diyeceğin bir şey varsa yaz, acele yaz bana ver; belki bir daha görüşemeyiz" demişti. Askerin nöbeti 21.00'da bitiyordu. O zaman anladım ki ben ve diğer hücredeki arkadaşlarımın tümü en fazla 5-6 saat kadar kısa bir zamanı kaldı. Hepsi ahirete kurşuna dizilerek yolcu. Asker arkadaşa sadece "Selamımı*

söyle ve suçsuz olduğumu bildir" dedim. O anda köşeye çekildim ve ağlamaya başladım. Daha sonra yatağa girdim, bir türlü uyuyamıyordum. Zaten sabah dâhil o ana kadar hiçbir şey yememiştim. Ayak sesleri ile gelip beni ve kader arkadaşlarımı kurşuna dizmeye götüreceklerini sanıyordum. Bu korku ve heyecan 13 Eylül 02.00'a kadar sürdü. O andan sonra yaşadığıma ve yaşayacağıma inandım. Bu kâbusu, o anı yaşamamak için ölmeyi yeğlerdim. Sevgilerimle buralardan çıkmayı Allah hepimize nasip etsin."

24.7.1982
Ömer Faruk Erden

12 Eylül Sonrası Mamak Cezaevi

Kantin listesini kantinci askere vermiştik ve listede yazdıklarımızın hepsi gelmişti. Ancak ertesi gün öğleden sonra "Herkes eşyasını hazır etsin ve beklesin" denildi. Daha sonra da koridora çıkararak hepimizi değişik koğuşlara dağıtmaya başladılar. Beni 1. koğuşa vermişlerdi, yine ülkücülerle birlikteydik. Koğuşları birleştirmişlerdi. Ertesi gün ise bazı isimler anons edilerek eşyalarını hazırlayıp beklemeleri istendi. İsmi okunanlar arasında ben de bulunuyordum. Asker nezaretinde koğuşlardan alınıp küçük havalandırmaya götürüldük. Çatılar silahlı askerlerle doluydu. Havalandırmada ise subay ve askerler tutuklulardan fazlaydılar. Tek sıra halinde yan yana sıralanmamız istendi. Sonra da baştan başlayarak sırayla sağcı-solcu demeden birbirimizle tokalaşıp öpüşmemiz söylendi. Tokalaşıp öpüşmenin en güzel tarafı Necdet'e sarılarak onunla son kez tokalaşıp

öpüşmem oldu. Sonra ellerindeki listeyi okumaya başladılar. Bir sağcı, bir solcu aynı hücrelere konuluyordu. Askerler eşliğinde hücremize götürülüyorduk. Ben Yenimahalle bölgesinden ülkücü bir arkadaşla Tecrit 1 arka 24 numaralı hücreye götürüldüm. Bir gün sonra da idarece Tecrit 1 arkadaki hücrelerin kıdemlisi seçildim. Yani idareye karşı Tecrit 1 arkadaki hücrelerde bulunan tutuklu arkadaşların temsilcisi bendim. Ayrıca da nazari ve ameli eğitimleri de ben yaptırıyordum. Ne yazık ki kıdemli olmak demek normalde yiyeceğiniz dayağın ikiye katlanması demekti. Çünkü diğer hücrelerdeki arkadaşlar her dayak yediğinde, beş hücre ötesinde olmama rağmen ben de bu dayaktan nasibimi alıyordum. Yani hücrelerde kim dayak yerse onunla birlikte bende dayağı yemiş oluyordum.

***

Hücrelerin kapısı bir koridora açılıyordu. Koridorda ise iki asker tarafından iki saatte bir değişmeli olarak yirmi dört saat nöbet tutuluyordu. Askerler sürekli biri aşağı, biri yukarı giderek hücreleri gözetim altında bulunduruyorlardı. Hücrelerin kapıları demir parmaklıklıydı. Alt köşede dayak yerken elimizi, ayağımızı çıkartabileceğimiz bir boşluk bırakılmıştı. En altta ise uzunca, dar bir mazgal vardı. Oradan da içeriye yemeklerimizi alıyorduk. Hücrelerimiz bir ranza boyundaydı. Ranzalar kapının yan tarafında duvara dayalıydı. Ranzanın önünde ise 50-60 cm.lik bir boşluk vardı. Bu boşluğun çoğunu da giyeceklerimizin olduğu çantalar kaplardı. Çantalar arka arkaya tek sıra dizilir ve üstleri gazeteyle örtülürdü. Çantaların üzerine örttüğümüz gazete

Hürriyet gazetesiyse gazetenin "Hürriyet" yazan isim bölümü alta gelecekti çünkü "Hürriyet" başlığının görünmesi yasaktı. Hücrenin sonunda ise kapısı olmayan tuvalet vardı. Sular geldiği zaman banyo olarak da kullanılabiliyordu. Taharet musluğunun yanında küçük bir karton kutu içerisinde tabak, kaşık, peynir, zeytin vb. yiyeceklerimiz bulunurdu. Kantinden aldığımız yiyecekleri hücredeki diğer karşıt görüşlü arkadaşlarla birlikte alır beraber yerdik. Sularımız çok kısa süre ile ya çok az akar veya hiç akmazdı. Bu defa da Ankara Belediyesi'nden itfaiye arabaları gelir, biz de idarenin bize vermiş olduğu paslı teneke kutulara sırayla su doldururduk. Suların içinde yosun vardı ve suyun rengi yeşildi. Biz bu su ile kişisel temizliğimizi yapıyor, bu suyu içiyor, bulaşıklarımızı yıkıyor ve tuvalette kullanıyorduk. Tuvaletlerin tavanında mazgal vardı. Tuvalete gittiğimizde çatı arasındaki askerlerce gözetlenirdik ve yukarıdan başımıza toz, toprak atılırdı.

***

Sabahları saat 06.00'da "Kalk!" komutu ile yataklarımızdan kalkıyorduk. Öncelikle yaptığımız ilk iş yataklarımızı düzeltmekti. Battaniyenin üzerine madeni para attığın zaman zıplaması gerekiyordu. Yataklarımızın içi küme küme çaput, konserve kutusu, çöp, tahta, hayvan kemiği vb. şeylerle doldurulmuştu. Yatakların yüzü ise kalın askeri kumaştı, üstü ise birçok kişi üzerine idrarını yapmış gibi dalga dalga kirliydi. Üzerimize verdikleri battaniye ise askeri battaniyeydi. Yastığımızın içi çaput dolu ve yüzü yattığımız yatağa benzerdi. Hepsi de çok pis kokuyordu. Yerleri siliyor, elimizi

yüzümüzü yıkayıp tıraşımızı oluyorduk. Haftada bir eski permatikleri topluyor, yerine yeni bir permatik veriyorlardı. Biz bu permatikle her gün hem sakal hem etek tıraşı oluyorduk. Çünkü sayım mangası her iki tıraşa da bakıyordu. Hatta sayım mangasındaki askerler ellerine pamuk alarak pamuğu yüzümüze sürüyorlardı. Eğer yüzümüzde pamuk parçası kalırsa yine dayak yiyorduk. Günlük tıraşlarımız sinekkaydı olmalıydı. Ayrıca tecritteki tutuklulardan para toplanarak her tecride bir saç tıraş makinesi alınmıştı. Bu makine tecritteki hücrelere sırayla dolaştırılır ve her tutuklu yanındaki hücre arkadaşını sıfır numara tıraş ederdi. Teşhise çıkacağım için benim saç ve bıyıklarımın mahkeme kararıyla kesilmesi yasaktı. Şahitlerce saçlarımın ve bıyığımın rengine bakılacaktı. Bir ara saç tıraş makinesi bozulmuştu. Aradan birkaç gün geçti, tamire giden makine hâlâ gelmemişti. Arkadaşların da saçı azıcık uzamıştı. Bir numara, belki daha da az. Sayım yapılırken çavuş subaya dönerek "Komutanım tıraş makinesini hemen yaptıralım çünkü bunların hepsi hippiye dönmüş" dedi. Kahvaltı yapmadan önce sayım mangasının gelmesini beklerdik. Sürekli alt ranzada arkaya yaslanmadan, ayak ayaküstüne atmadan, eller diz üzerinde, ayaklar bitişik ve yanımızdaki arkadaşımızla konuşmak yasak bir şekilde otururduk. Sayım mangası gelmeden hücre içerisinde yerlerimizi alırdık ve hücre kapıları gardiyanlar tarafından açılmış olurdu. Hücrede sayım düzeninde hazırol vaziyette yüzümüz ranzaya doğru ve gözlerimiz tavana bakardı. Komutanım diye seslendiğimiz askerlerin yüzüne bakmak her zaman için yasaktı. Onlar da keplerini gözlerinin önüne kadar çekerler ve tanınma-

sınlar diye seslerini değiştirerek bağıra bağıra konuşurlardı. Yüze bakma yasağı subaylar için de geçerliydi. Yüzlerini göstermemeleri, seslerini değiştirip tanınmak istememeleri, bizlere karşı yaptıkları insanlık dışı muamelelerin bir neticesiydi. İnsanların yüzüne bakmaktan ve geleceklerinden korkuyorlardı. Sayım mangaları kızılderili baskınları gibi ne dedikleri belli olmayan bağırtılarla veya "Her Türk asker doğar!" gibi sözlerle zemini titrete titrete rap rapla tecrit koridoruna girer ve hücrelere dağılırlardı. Başlarında çavuş ve subay da bulunurdu. Hücreye girdiklerinde sakal, etek tıraşı, tırnaklar, yer temizliği, yatağın düzgün toplanıp toplanmadığına bakarlardı ve ezberlediğimiz İstiklal Marşı'nın 10 kıtasından birini, Atatürk'ün gençliğe veya orduya mesajını ya da Cumhuriyet tarihine ilişkin sorular sorarlardı. İki kişi birden yüksek sesle okuyor ya da birine başka diğerine başka sorular soruluyordu. "Ne biçim ses lan bu!" deyip dayak, "Ben dördüncü kıta demiştim, sen üçüncü kıtayı okudun!" dayak, "Sakalını iyi kesmemişsin!" dayak, dayak, dayak... Neticede bu dayaklardan sonra ortalığı da birbirine katıp çekip gidiyorlardı. (Askerlerin en çok hoşlandıkları ve en fazla sordukları sorulardan biri "Atatürk ne zaman öldü?" sorusuydu. Eğer cevap olarak "10 Kasım 1938" olarak yanıtladıysanız vay halinize... Doğru cevap "Ölmedi, kalbimizde yaşıyor" olmalıydı. Askerler bizi dövmek için bu soruyu tuzak bir soru olarak kullanıyorlardı.) Peşinden "komutanlarımızın!" dağıttığı hücreyi yeniden düzenliyor ve kahvaltı için hazırlık yapıyorduk. Hücre kapısının altındaki mazgalı kaldırarak hücrenin önüne gazete kâğıdı seriyorduk, gazete kâğıdının üzerine ise

melamin tabaklarını koyuyorduk. Yemek dağıtan "komutanımızı!" bizim hücreye gelmeden kapı ağzında hazır ol vaziyette, kafamızı yukarıya dikerek bekliyorduk. Yemek dağıtan "komutan!" tabaklarımıza çorbamızı koyduktan sonra Tecrit 1 arka 24 numara "Çorbamı alabilir miyim komutanım?" diye bağırıp "komutanımız!" "Al" derse "Sağ ol komutanım!" diyerek çorbamızı içeriye alırdık. Hücrede ranzanın önüne serdiğimiz gazete üzerinde tahta kaşıklarla çorbamızı içerdik. Yemekte dahi izin almadan karşımızda hücre arkadaşımızdan tuz isteyemezdik. Bir keresinde hücre arkadaşım Mahmut Eren'le birlikte tuz yüzünden ellerimize cop bile yemiştik. Günde kişi başı bir tahin veriyorlardı. Fazla ekmek yemeyelim diye de tahinleri iyice kuruttuktan sonra dağıtıyorlardı. Tahini dizimizde kırıyorduk, dizimiz acıyordu. Ayrıca tahinlerin içerisine şap katıldığı söyleniyordu. Yemekler oldukça bozuktu. Ne yağı kullanıldığı belli değildi. Bazen yere yağ damlası düştüğünde eriyen mum gibi donuyordu. Ramazan ayında oruç tutanlar için anons yapılarak "İftarın yemeğini sahura, sahurun yemeğini iftara saklamayın, zehirlenme yapabilir" diye uyarıda bulunuluyordu. Bazen içinde hiçbir malzeme bulunmayan, leş gibi kokan yağlandırılmış su bize çorba diye içirtiliyordu. Pişmemiş, iri iri nohutları yemekten kollarımızdan bile gurul gurul sesler geliyordu. Bayramlarda et veya tavuk verirlerdi. Karavanadan tavuk yerine bir deri parçası, et yerine de rast gelmişse bir kemik çıkardı. Yemekten sonra "komutanımızdan!" izin alır, tabak ve kaşıklarımızı yıkardık.

Mamak'ta Nazari ve Ameli Eğitimler

Tutuklulara eğitim yaptırılıyordu. Eğitimler nazari ve ameli olarak ayrılıyordu. Nazari eğitimde kitap okuyor, ameli eğitimde ise rap rap yapıp marş okuyorduk. Ameli eğitim başlamadan, ben kıdemli olduğum için koridora doğru seslenerek "Tecrit 1 arka kalk, hizaya geç, yerinde say, bir-iki, bir-iki!" gibi komutlar verir ve marş okumaya başlardık. Marşın sözlerini koridora doğru önce ben söylerdim, arkadaşlar da tekrar ederdi. Ben Topçu Marşı diye bir marşı bilmezdim. Engin Höke isimli devrimci bir arkadaş bu marşı bilmediğimden dolayı nöbetçi askerlere "Komutanım, kıdemliye söyleyin, Topçu Marşı'nı okutsun," derdi. Ben de askere Topçu Marşı'nı bilmediğimi söylerdim, o da ellerime cop vururken Engin de kıs kıs gülerdi. Önceleri dövülmek çok ağrımıza gidiyordu daha sonra ise hayatımızın bir parçası oldu. İnsanoğlunun içi bazen dayak çekiyordu. Şaka yapıp arkadaşlarımızın dövülmesini bile gülme sebebi yapabiliyorduk. Marşlarımızdan biri de "Şen ola düğün şen ola" türküsü makamında söylenen Kıbrıs Marşı'ydı. Hemen hemen her nöbetçi asker bu marşı okuturdu.

"Bir elinde makinesi, bir elinde tabancası
Denizli'nin piyadesi, Kıbrıs'ı aldı, Kıbrıs'ı."

Marşın bu şekilde okunacağını söyleyen Denizli piyadesi olan bir önceki nöbetçi "komutanımızdı!". Oysaki şimdiki "komutanımız!" Ankara piyadesiydi. Denizli'nin piyadesi dediğim için Ankara piyadesi "komutandan!" dayak yerdim. Bundan sonra "Ankara'nın piyadesi, Kıbrıs'ı aldı Kıbrıs'ı" denilecekti. Ankara'nın

piyadesi komutan gider, bu defa bilmem nerenin jandarması gelir "Ankara'nın piyadesi ne zaman Kıbrıs'ı aldı" deyip bir de ondan dayak yerdim. Bu böyle devam edip giderdi. Tabii "Uygun adımda ayaklarını yanlış atıyorsun, kollarını sallarken yukarıya az kaldırıyorsun, sesiniz az çıkıyor" gibi nedenlerle de sürekli dayak yiyorduk. Mamak'ta tutuklular arasında ameli eğitimin ismi "rap rap"tı.

***

Nazari eğitimlerde ise Kenan Evren'in KKK olduğu dönemde basılmış, daha çok Atatürk inkılâplarını anlatan ve son bölümünde de şiirlerin olduğu bir kitabı her arkadaş sırayla koridora yönelerek yüksek sesle okur, diğer hücredekiler de dinlerdi. Hangi arkadaşın nereyi okuması gerektiğini yine kıdemli olarak ben belirliyordum. Kitabı noktasından virgülüne kadar hemen herkes ezberlemişti. Ayrıca, önceden de belirtildiği üzere Atatürk ve inkılâbına ait hangi tarihlerde nelerin yapıldığı, Atatürk'ün orduya mesajı, gençliğe mesajı, İstiklal Marşı'mn on kıtası, büyük andımız, küçük andımız hepsi ezberimizdeydi.

***

Havalandırmaya koşarak çıkıyor ve arka arkaya dörtlü bir şekilde sıralanıyorduk. Önce yürüyüş yapıyor, sonra sırayı bozmadan koşuyorduk. Yürürken ve koşarken ayakların uyumuna, diz çekmelere, kolları yukarıya kaldırmaya, yüksek sesle marş veya slogan atmaya çok dikkat edilirdi. Zaten hepsi dayak için bir sebepti. Daha sonra topluca spor yapardık. Burada da "Az eğildin, çok eğildin" gibi sudan bahanelerle dayak yerdik. Son on dakika ise havalandırmada dolaşmamıza

izin verirlerdi. Gömleğimizin üst iliğini açabilirdik. Başlar önde eğik, sağa sola bakmadan ve birbirimizle konuşmadan havalandırmanın bir başından diğer başına gider gelirdik. Tecritleri havalandırmaya önlü arkalı çıkarıyorlardı. Mesela Tecrit 1 ön ve arka birlikte havalandırmaya çıkıyorduk. Havalandırmada sigara içerken veya arkadaşımızdan sigara, kibrit isterken "komutanımızdan!" izin almamız gerekiyordu.

İhbarcılar ve İşkenceler

Koğuşlardan hücrelere alındıktan bir iki gün sonra bağırtılar, çağırtılar, dayaklar yeniden başladı. Hoparlörün sesini sonuna kadar açarak bize marş dinletiyorlardı. Olur olmaz dövüp üzerimize bağırıyorlardı. Moraller iyice bozuktu, bir can pazarı yaşanıyordu. Tüm bunlar yetmezmiş gibi bir de tutuklular ihbarcılığa ve itirafçılığa teşvik ediliyorlardı. Yapılan anonslarda "Türkiye'de artık terörün bittiği, bütün yuvalarının dağıtıldığı, terör yapan vatan hainlerinin teker teker yakalandıkları, geriye kalanların yurt dışına kaçmaya çalıştıkları, tutuklu olup da samimi itirafta bulunanların cezalarının yarı yarıya indirileceği" söyleniyordu. Mahallelerden gelen doğru dürüst tanımadığım birkaç sempatizan genç, itiraflarda bulunuyorlar, beni de örgüt şefi olarak gösteriyorlardı. Aslında doğru dürüst bildikleri bir şey yoktu. Olsaydı zaten 3,5 yıldır tutuklu bulunduğum halde beni örgüt şefi olarak göstermezlerdi.

Akşam karanlığı çökmek üzereyken gardiyan bizim hücrenin kapısını açtı ve 5-6 asker nezaretinde rap rap şeklinde cezaevi çıkışına doğru gittik. Koridorun so-

nunda, yüzümü duvara doğru döndürerek gözlerimi arkadan bağladılar. Askerlerden ikisi koluma girerek beni bir odaya götürdüler. Odanın aydınlık ve içeride de 5–6 kişi olduğunu hissedebiliyordum. Ayakta bekliyordum, beni getiren askerler gitmişti. Karşımda duran birisi bana bağırarak rahat, hazır ol, rahat, hazır ol, çök kalk gibi komutlar veriyordu. Sorulacak sorulara alacağı cevaplar için beni kendine biat ettirmeye çalıştığını anladım. Bana hangi örgütten olduğumu sordu, ben de örgüt üyesi olmadığımı söyledim. Sinirlendi, cezaevinde hangi komünde kaldığımı sordu, ben de Kurtuluş komünü diye cevapladım. Sonra "Sen yöneticiymişsin, öyle mi?" diye sordu. Ben ise "3,5 yıldır tutuklu olduğumu" belirttim. Bunun üzerine o şahıs benden dışarıya ait ev, isim ve kod ismi istedi. Ben de "Tutuklanan birinin bildiği ne varsa dışarıdakiler tarafından önlem olarak değiştirilir. Ayrıca benim zamanımda dışarıda örgüt yoktu ve ben 3,5 yıldır tutukluyum, bir şey söyleyemeyeceğim" dedim. "Alın bunu!" sesiyle irkildim. Gözümdeki bağın arasından görebildiğim kadarıyla siyah maskeli, üstleri çıplak, altlarında askeri pantolon ve ayaklarında postal, ellerinde cop ve değnek olan 5-6 kişi tarafından iyice dövüldüm. Daha sonra bir kenara çekerek 3-5 dakika dinlendirildim. Yanıma gelip sorulanların cevaplarını hatırlayıp hatırlayamadığımı sordular, ben de "Bir şey yok ki hatırlayayım" dedim. Bu defa aynı kişilerce elektrik işkencesine maruz bırakıldım. Yine dinlendirilip yine aynı sorular, yine aynı cevap ve işkence seansları gece geç vakitlere kadar sürdü. Gecenin ilerleyen saatlerinde beni sürükleyerek hücreme getirdiler.

Yeşilliğe, toprağa, aya, yıldıza olan tutkunun değeri, onlardan uzaklaştıkça anlaşılıyor. Yürümenin, konuşmanın, arkaya yaslanmanın, ayak ayaküstüne atmanın Mamak'a kadar bir nimet olduğu aklımın ucundan bile geçmezdi.

Ranzanın üzerine arkaya yaslanmadan, eller diz üzerinde oturuluyordu. Ayak ayaküstüne atılması da yasaktı. Ayak tabanı sürekli yere bastığı için insan bir gemi yükü boşaltmışçasına yoruluyordu. Birimiz devrimci, diğerimiz ülkücü olmamıza rağmen hücrede birbirimizle konuşmamız kesinlikle yasaktı. Birbirimize bir şey söyleyeceğimiz veya bir şey isteyeceğimiz zaman önce "komutandan!" izin alır, sonra yine talebimizi bağıra bağıra yanımızdakine bildirip yeniden başımızdaki askere dönüp tekmil verirdik. Askerler kapıdaki demir parmaklıklardan bizi sürekli izliyorlardı. Ayaklarımızı dinlendirmek amacıyla asker kapının önünden geçtikten sonra ayaklarımızın ucunu yukarıya doğru kaldırıp indirirdik. Bazen nadir de olsa bazı askerler bize karşı müsamahalı davranabiliyordu. Bu askerler hemşericilik, siyasi görüş, az da olsa insanlık namına bazen arkaya yaslanmamıza müsaade ediyorlardı. Bu durumlarda askerin biri koridordaki giriş kapısının mazgalında nöbet tutar, gelip gideni kollardı. Gelen olduğu zaman haber verir, diğer nöbetçi asker olmak üzere hepimiz nizami bir hal almış olurduk. Sağcısıyla solcusuyla bize yapılan insanlık dışı işkenceler, insanlık onuru paydası altında bizleri bir araya getirmiş oldu. Birimizin bir hatası, diğerinin de aşağılanmasına veya dövülmesine

neden oluyordu. Hakaretlere ve işkencelere karşı birbirimizi kolluyor ve savunuyorduk. Kantin malzemelerini birlikte yazıyor, birlikte tüketiyorduk. İşkenceden çıkıp da ayağı tutmayan birçok devrimciyi ülkücüler hücrelerde tedavi ettiler. Yemeğini yedirip tuvalete götürdüler. Arkalarına alıp havalandırmaya götürüp getirdiler. Üstlerini giydirdiler, tıraş edip yüzlerini yıkadılar. Oysaki dışarıda can düşmanıydık. Bu konuda Muhsin Yazıcıoğlu *"Biz 70'li yıllarda Türkiye'de sağ-sol kavgası içindeydik. Koskoca ülke bize dar gelmişti. Bu geniş topraklara sığmıyor, kavga ediyorduk. 1980 darbesiyle bizi içeri attılar. Hapishanede dışarıda kavga ettiğimiz karşıt düşünceden insanlarla beraberdik. Biz dışarıda koca topraklara sığmıyorduk, ama hapishanede daracık bir koğuşa sığmıştık. Aramızda kavga yoktu. Güzel geçiniyorduk. O halde biz dışarıda niçin kavga ediyorduk? Demek ki bu kavgalarımız aslında boştu. Birbirimizi yanlış anlamaktan kaynaklanmıştı. Biz eğer konuşur, hoşgörülü davranır, karşılıklı olarak düşüncelerimize saygı gösterirsek kavga etmemize hiç sebep yok. Pekâlâ, bu ülkede barış içerisinde yaşayıp gideriz."* diyerek deyim yerindeyse adeta kitabın ortasından konuşmuştu.

***

Necdet ve Mustafa Pehlivanoğlu Tecrit 1'e girerken öndeki ölüm hücreleri denilen iki hücrede ayrı ayrı kalıyorlardı. Hücrelerin elektriği yoktu. Bir süre havalandırmaya bizimle birlikte çıktılar. Bazen havalandırma saatlerinin sonunda başımız önümüzde eğik Necdet ile karşılıklı volta atarken hal hatır, "Paran var mı?" gibi şeyleri birbirimize sorardık. Birlikte spor yaptığımızda

bana gülümseyerek, "Moruk sen sporcuymuşsun da daha önce niye söylemedin?" diye de fısıldayarak takıldığı oluyordu. Sonraları sanıyorum Tecrit 2 ile birlikte havalandırmaya çıkarıldılar.

Kara Vijdanlı

Hemen her gün ellerimize askerler tarafından cop vurulurdu. Mamak'ta copun ismi "kara vijdanlı" idi. 12 Eylül'den sonra Mamak'ta kaldığım sürece dayak yemediğim günü pek hatırlamıyorum. Askerler ellerimize rastgele vurduklarından bileklerimize ve avuç içindeki kaba yerlere gelen coplar kaslarımızı mosmor ederdi. Hem fazla acı çekmemek hem de kaslarımızın morarmasını önlemek için ellere cop yemenin de bir tekniği vardı. Cop ele geldiği zaman parmaklar açıksa parmağa inen cop, parmağın çıkmasına da sebep olabiliyordu. Bunun için parmaklarınızı birleştirerek avucunuzu hafif içe doğru ovalleştirip gelen copları avucunuzun içine almanız gerekiyordu. Ele gelen coplardan en az zararla kurtulmanın yolu buydu.

Bir kış günü havalandırmaya ilk biz çıkarılmıştık. O gün Ankara'ya kar yağmıştı. Bize havalandırmanın karını temizlettiler. Havalandırmada yağan karı havalandırmanın ortasında bir yere yığıyorduk. Kar temizliği sırasında birbirimizle konuştuğumuz iddiasıyla önce ellerimizi yığdığımız karın içine gömdürdüler. Kendileri de ellerindeki copları kar yığınının içine gömdüler. Ellerimiz iyice üşüyüp sızlamaya başladıktan sonra ellerimizi kardan çıkarmamızı istediler. Onlar da kara gömülü coplarını çıkararak soğuktan daha da sertleşmiş

coplarla ellerimize şiddetlice vurmaya başladılar. Vurdukları sağ veya sol elden hangisiyse bedenimizin o tarafında baştan ayak parmağına kadar acı hissediyorduk. Ağlamasak da gözlerimizden kendiliğinden gözyaşı geliyordu. Ellerimiz donduğu için parmaklarımızı toplayamıyorduk, parmaklarımız açık olarak dövüldük.

Sigara Dayanışması

Ben Tecrit 1 arka 24 numaralı hücrede, Haydar Gözlü ise 25 numaralı hücrede kalıyordu. Haydar'la Merkez Kapalı Cezaevi'nden başlayan bir samimiyetimiz vardı. Haydar sigara içmezdi, ben ise aşırı derecede sigara içerdim. Kantine haftada birer paket Maltepe veya Samsun, Bafra ve Birinci sigaralarım yazdırabiliyorduk. Haydar sigara içmediği halde kendi parasıyla sigara alır, ılımlı bir askerin nöbetine rast geldiğinde de sigaraları bana gönderirdi. Sigaram bittiği zamanlarda ise gazeteyi büküp ucunu yakıp içime çektiğim ve öksürdüğüm çok zamanlar olmuştu. Bazen de bazı askerler sigarasızlıktan kıvrandığımızı görür, sigara içenlere birer tane asker sigarası verirlerdi. Asker sigarası olduğu için de sigara veren askeri zor durumda bırakmamak adına sigarayı içtikten sonra izmaritini tuvalete atarak kaybederdik.

Nazari Eğitim

Nazari eğitimlerde kıdemli olarak hücredeki arkadaşlara okunacak yeri söylüyordum. O arkadaş da hücre kapısına yanaşarak ayakta yüksek sesle metni okuyordu. Birkaç arkadaşın nereyi okumalarını söylersem söyleyeyim, onların sürekli çarpıtarak okudukları metinler vardı. Onlar o bölümü okurlardı. Haydar sürekli Cumhuriyet dönemindeki eğitimi okurdu. Baştan bir iki cümle kitaptan okuduktan sonra kafasına göre okumaya başlardı. Sürekli okuyup hücrelerdeki arkadaşların güldüğü cümlelerde ise benim Sarıkamış ormanlarında dolaşırken Kars Turizm'in otobüslerinden ürkerek onların önünde Ankara'ya kadar geldiğimi, okuyup mühendis olduğumu ve cezaevine düştüğümü ballandıra ballandıra anlatırdı. "Komutanlarımız!" da bizimle birlikte Haydar'ı dinlerlerdi. Okuyup mühendis olmuştum ya, içinde okumak geçiyordu, Cumhuriyet döneminin eğitimi de oydu.

Okuduğumuz kitabın arkasında Atatürk ve Kurtuluş Savaşı'na ait şiirler vardı. Okuma sırası Nasuhi Yılmaz'a geldiğinde Nasuhi uzunca bir şiir olan 23 Nisan Destanı adlı şiiri kendine göre değiştirerek okurdu. Şiir Kurtuluş Savaşı esnasında Anadolu'nun dört bir yanından gelen yiğitlerin Atatürk'ün yanına gelip "Ver buyruğunu Kemal Paşam!" diyerek Kurtuluş Savaşı'na katılmalarını anlatan bir şiirdi. Hatırladığım kadarıyla da "Vatanın yiğit çocukları, anasının ak memesinden temiz süt emmiş yavruları anladılar ki, vatan karanlık, vatan kötü günler yaşamakta. Dedem Korkut diliyle ozan der ki" diye başlayan şiirde Anadolu'nun dört bir

tarafından yiğitlerin özellikleri sıralanıyor ve Atatürk'ün emrine katılımları anlatılıyordu. Nasuhi ise yiğitlerin özelliklerine katkıda bulunarak şiiri değiştirip okurdu. Mesela "Genç kızların göğüslerini yalım yalım tutuşturan" Erzincanlı Bakırcıoğlu Mustafa'ya sıra gelince bu bölüm askerler tarafından dikkatle dinlenirdi. Çünkü Nasuhi bu bölümde "Pembe yanaklı, kiraz dudaklı, mini etekli, yüksek topuklu" kızlardan bahsederdi.

***

Kenan Evren'in KKK'nı olduğu sıralarda yayınlanan kitabını, her gün sürekli okumaktan gına getirmiştik. Bu kitabı okumak Mamak'ta yapılan işkencelerin bir parçası olmuştu. Kitabı noktasıyla virgülüyle ezberlemiştik. Dönüp dolaşıp sürekli aynı şeyi okumak, insan beynini ve psikolojisini olumsuz etkiliyordu. Bildiğim kadarıyla da yine CIA patentli bir işkence çeşidiydi. Okunanları dinlememek için önce yerdeki mozaikleri saymaya başladım. Kafama göre mozaikleri karelere ayırıyor ve sayıyordum. Daha sonra mozaikleri saymaktan vazgeçerek hücre arkadaşım Mahmut Eren'e küçük küçük kâğıtlara namaz surelerini yazıp vermesini, sureleri ezberleyeceğimi söyledim. Mahmut ülkücüydü ve Erzurumluydu. Namazını kılan bir arkadaştı. O da işlemediği bir suçtan tutuklanmıştı. Mahmut, namaz surelerini küçük küçük kâğıtlara yazarak bana verdi. Ben de bu kâğıtları avucumun içinde saklayarak askerler hücrenin önünden geçtikten sonra avucumun içindeki kâğıda bakıp sureleri ezberlemiş oldum. Kantin ihtiyaçlarımızı Mahmut'la birlikte karşılıyorduk. Aramızda iyi bir diyalog vardı. Sonraları cezaevleri

arasında mektuplaştık. Mahmut benden önce Erdal Eren ile aynı hücrede kalıyordu. Erdal Eren'i çok fazla ezdiklerini söylüyor ve üzülüyordu.

***

Sürekli okuduğumuz kitaptan başka bir kitap okutulması konusunda arkadaşlar kıdemli olarak benim idareden talepte bulunmamı istediler. Ben de idareye dilekçe vererek bize Atatürkçülük konusunda mevcut kitabın yanı sıra başka kitapların da verilmesini istedim. Dilekçeme cevap olarak beni cezaevinin girişinde bir odaya götürüp dövdüler ve "Burası tatil yeri mi istediğiniz kitabı okuyacaksınız? Siz cezalısınız, kafanıza göre değil, bizim istediğimiz kitapları okuyabilirsiniz," diyerek geri gönderdiler. Bir ya da bir buçuk ay sonra da okuduğumuz kitabın yerine Atatürk'ün Nutuk'unu verdiler.

***

Tecrit 3 arkada kalırken haftanın belli günlerinde yarım saatliğine hücrelere sıcak su verilirdi. Biz 4 numaralı hücrede kalıyorduk. 1 numaralı hücrede ise Nasuhi kalıyordu. Bizden önceki hücreler suyu açtıklarında bize ve bizden sonrakilere sıcak su gitmiyordu. Durumu birkaç kez askerlere ilettik ama bir sonuç alamadık. Nasuhi'ye de doğrudan bir şey diyemiyordum. Okumaya başladığımız Nutuk'ta birçok paşa ismi geçiyordu. Ben de bunu fırsat bilerek Nutuk'tan biraz okuduktan sonra "Mahmut Paşa, Nasuhi Paşa'ya derki: Nasuhi Paşa banyoda sıcak suları az açın, bize sıcak su gelmiyor" dedikten sonra Nutuk'u normal olarak okumaya devam ediyordum. Okuma sırası Nasuhi'ye gelince oda

baştan biraz Nutuk'u okuyup "Nasuhi Paşa, Mahmut Paşa'ya der ki:"Mahmut abi vallahi biz suları fazla açmıyoruz ya!" diyerek Nasuhi'nin cevabını almış oluyorduk.

Mamak'ta yan hücrelerde yatan arkadaşlarla haberleşmenin bir diğer şekli de gazetelerdeki kare bulmacaların içine yazdıklarımızdı. Bazen askerlerin tutumuna göre hücrelerarası gazete değiştirebiliyorduk. Ben Cumhuriyet, yan hücredeki arkadaş Milliyet almışsa bazen değişim olabiliyordu. Gazetelerin bulmacalarına yazdıklarımızla ise haberleşmiş, sohbet etmiş oluyorduk.

Mamak Cezaevi'nden Kesitler

Banyo yapmak ve revir için B Blok'a götürülüyorduk. Banyoya götürüldüğümüzde ya üstümüzü dahi çıkarmadan ya da başımıza daha yeni sabun vurmuşken banyodan çıkarılıyorduk. Banyoların musluklarından ya kaynar su akar soğuk su akmaz ya da soğuk su akar, sıcak su akmazdı. Revirde ise her şeyin ilacı aspirindi. Rap rap götürülür, rap rap getirilir, gidiş gelişte yine dayak yerdik. Revire de doktorun yanına çıkmadan yüzü duvara dönük bekletilir ve dövülürdük.

***

Akşam yemeğinden sonra bize nazari eğitim yaptırıyorlardı ve saat 22.00'dede yatmamıza müsaade ediyorlardı. Yatağa girmemizle o kirli yatak, yastık ve battaniyelerde deliksiz uyku çekmemiz bir oluyordu. Gündüz yeterince yoruluyorduk. Canı sıkılan veya kendile-

rini bizlere daha çok saydırmak isteyen bazı nöbetçiler gece uyurken de bizi rahat bırakmıyorlardı. Hücrenin kapısına vurarak nizami uyumadığımız gerekçesiyle bizi uyandırıp dövüyorlardı. Nizami uyumak demek, sağa sola dönmeden, ayağını kıpırdatmadan hazır olda uyumak demekti.

Bir gece uyurken nöbetçi askerin kapı parmaklıklarına vurarak "Kıdemli kalk, kıdemli kalk!" sesiyle uyandım. "Bir şey mi oldu?" diye sordum. Bana "Hüma kuşunu söyle" dedi. Kuş kelimesini uykulu uykulu duyunca "Kim uçtu, kim kaçtı, hangi kuş" gibi soruları kendi kendime sorarak "Acaba bulunduğumuz hücrelerden biri mi firar etti" diye düşündüm. Asker ise hâlâ bana "Hüma kuşunu söyle!" diye diretiyordu. Doğulu bir askerdi ve benden türkü veya şarkı neyse "Hüma kuşu" nu istiyordu. O zamana kadar ben böyle bir şey duymamıştım. Asker "Söyle!" diye diretiyor, ben de bilmediğimi belirtiyordum. Neticede komutana itaatsizlikten dolayı uykulu uykulu elime copları yerken yan hücreden Haydar'ın kıs kıs güldüğünü duydum. Bu işi Haydar bana tezgâhlamıştı. Bunun üzerine "Yanda Tuncelili bir arkadaş var "komutanım!", bu söylediğiniz türküyü o çok güzel okuyor" diyerek askeri Haydar'ın üzerine gönderdim. Gecenin sessizliğinde hafif bir sesle Haydar'ın sesi yanık yanık geliyordu. Ben de "Hüma kuşu" nu ilk defa dinlemiş oluyordum. Meğerse asker Haydar'ın hemşerisiymiş. "Hüma kuşunu kıdemli güzel söylüyor, söylemese eline vur, söyler" diyerek askeri Haydar üzerime göndermişti.

Tuvalete gidişler ise belki en sıkıntılı durumlardan biriydi. Hazır olda ve başı yukarı dikmiş vaziyette hücrenin kapısından koridora doğru "Tecrit 1 arka 24 numara, tuvalete gidebilir miyim komutanım?" diye bağırıyorsunuz. "Ulan ne biçim ses bu, 20 kere daha bağır!" diyerek, seni 20 kez papağan gibi bağırttırıyorlardı. Cezaevinde sesini tanıyan herkesin senin tuvalete gideceğinden haberi oluyordu. Ya da "Ulan ne biçim ses bu, uzat elini" diyerek coplayıp tuvalete müsaade ediyorlardı. Kapısı olmayan tuvalete girdiğinde bu defa da çatıdaki askerler rahat bırakmıyordu. Tavandaki mazgaldan başına taş, toprak atıyorlardı. İçeriye daha yeni girmişken asker kapıya dayanıyor "Ayağını uzat ulan, kaçtın mı ne yaptın?" diye soruyordu. Ayak uzatıyorsun. Biraz sonra kapıya dikilip "Çık ulan diyor!" çıkıyorsun ve tekmil veriyorsun. Tekmil verirken nöbetçi sesini beğenmediyse "20 kere tekmil ver!" diyor sen de "Tecrit 1 arka 24 numara tuvalet ihtiyacımı giderdim," diye 20 kere bağırıyorsun. Her gün itfaiyenin getirdiği 1 teneke yosunlu su, hem içiyor, hem temizlikte hem de tuvalette kullanıyorsun.

***

Tecrit hücrelerinde kalanların sayısını ikiden üçe çıkardılar. Yatak sayısı ise yine iki olarak kaldı ve hücrede iki saatte bir dönüşümlü olarak nöbet sistemi getirildi. İki kişi alt ve üst ranzalarda yatarken bir kişi de hücre içerisinde bir yere yaslanmadan git gel nöbet tutardı. İki saat sonra nöbeti diğer arkadaşına devreder ve bu sistem dönüşümlü olarak sabaha kadar devam ederdi. Gece uykusuzluğu, spor, rap rap, ranzada yaslanmadan

gün boyu oturma, dayak ve yetersiz gıda beslenmesi ile birleştiğinde insanı fiziksel ve ruhsal anlamda çökerten bir uygulama ortaya çıkıyordu. Şuurumuz gitti ve bizler kafamızda hiçbir şeyi muhakeme edemez olduk. Sadece bize söylenenleri yapıyorduk. Oturduğumuz yerde gözü açık olarak uyuyor, hatta inanılmaz ama havalandırmada aynı ritimde koşarken dahi gözümüzün uykuya daldığı oluyordu. Yaşıyor olabilmek daha doğrusu yaşamak adına ayakta durmak ve nefes alabilmek insanlara eziyetten başka bir şey vermiyordu. Gözü açık da olsa uyuduğumuzu anlayan askerler tarafından dövülüyorduk. Canın var olur gibi gözükmesi maddi ve manevi yönden inanılmaz acı veriyordu. Böyle can olmaz olsundu, ölüm en iyi kurtuluştu. Benim de aklımdan defalarca geçmesine rağmen darbecileri sevindirmemek için intihar girişiminde bulunmadım, ancak sağda ve solda birçok arkadaşın intihar ettiğini, bu tür teşebbüslerde bulunduğunu hatırlıyorum.

***

Hücrede arama yapıldığında hücre kapısı kapatıldıktan sonra içi çaput, taş, toprak, kemik dolu yataklar hücrenin içerisine boşaltılır, daha sonra çıkan malzemeleri yeniden yerine doldururduk ve yataklardan çıkan tozdan göz gözü görmezdi. Bir keresinde yatağın içinde bir sol örgüte ait belgelere rastladık. İnsanlık dışı muamele görmemeleri için birlikte kaldığım ülkücü arkadaş da bu belgeleri askerlere bildirmedi, belgeleri birlikte imha ettik.

12 Eylül'den sonra Mamak'ta ziyaretçilerimizle yaptığımız görüşmeler hem bizler için hem ziyaretçilerimiz için tam bir işkenceydi. Ailelerimiz gün doğmadan cezaevine geliyor, öğleden sonra bizimle zor görüşebiliyorlardı. Yağmur, kar, sıcak, soğuk yetmezmiş gibi bir de itilip kakılıyorlardı. Bizimle birlikte onlar da cezalandırılıyordu. Onlar da kendi aralarında bir grup olmuşlar, acıyı, tatlıyı birlikte paylaşıyorlardı. Aralarında dostluklar oluşmuştu. Aileler de görüş gününü iple çeker, hem çocuklarını hem dostlarını görmek için sabırsızlanırlardı. Bazen içeride direniş varsa onlar da destek olurlardı. Onlar da şakalaşırdı. Onların da zaman zaman güldükleri olurdu. Bir ziyaretçi diğerlerine çocuğunun yazarlıktan cezaevine düştüğünü söyler. Diğerleri ise "Ne yazmış?" diye sorarlar. O da "Benim çocuğum Ankara'nın bütün duvarlarını yazmış" şeklinde cevap verir ve hep birlikte gülüşürler.

Görüş için tutukluların ismi anons edilir, koridora çıkan tutuklular ya uygun adım ya da koşar adım görüş yerine götürülür, bir kez orada bekletilir, içerideki görüş biter bitmez görüş yerine alınırlardı. Bekleme süresi içerisinde rap rap yaptırılırdı ve dayak eksik olmazdı. Görüş kabininin içerisine tam olarak sokulmaz, kabin girişinde tören rahatı dedikleri hal içerisinde bekletilir, arkamızda da bir asker bulunurdu. Ziyaretçimiz de karşı tarafta aynı çizgiye alınır ve bir asker de onun arkasında beklerdi. Görüşme esnasında ise sadece "Nasılsınız, annem ve kardeşlerim nasıl, beni merak etmeyin, ben çok iyiyim" diyebilirdik. Ama ayakta zorla duruşumuz ve yüzümüzdeki acı ifadelerden görüşçülerimiz yalan söylediğimizi anlıyorlardı. Bizden sonra yalan konuşma

sırası ziyaretçimize geliyordu. "Sen kendine iyi bak, bizler de çok çok iyiyiz, bizi merak etme. Çamaşırlarını ve paranı yatırdım. Seni öpüyoruz." Ve görüşme biterdi.

Mamak'ta İşkence Yokmuş!!!

Mamak Cezaevi'nde yapılan zulüm ve işkenceler Avrupa kamuoyunda ve insan hakları kuruluşları nezdinde büyük tepki yaratmıştı. Bunun için de Cezaevi yönetimi sağdan ve soldan belirli insanları hücrelerinden alarak bir toplantı düzenlemeyi uygun bulmuşlardı. Bizleri hücrelerimizden alarak küçük havalandırmanın çıkış boşluğuna getirdiler. Yüzlerimiz duvara doğru dönüktü ve tek sıra halinde duvarın önüne dizilmiştik. Daha sonra "Geriye dön!" komutu aldık. Geriye döndüğümüzde karşımızda sandalye üzerinde oturan bir yüzbaşı vardı. Bize yumuşak ve samimi bir sesle oturmamızı söyledi. Bizler yüzbaşının karşısında yere oturduk. Sigara içenlere bir asker tarafından filtreli Silahlı Kuvvetler Sigarası verildi ve biz Yüzbaşı "komutanımızla!" karşılıklı olarak sigara tüttürüyorduk! Daha sonra Yüzbaşı "Hoş geldiniz!" diyerek söze başladı: "Avrupa'da şu anda Mamak Cezaevi'nden dolayı Türkiye aleyhinde bir kampanya açılmış. Böyle bir durum Türkiye'nin iç meselesi olmakla birlikte, biz ise Mamak Cezaevi'nde işkence olmadığını söylüyoruz. Sizi bu konuyu tartışmak üzere buraya çağırdık. Askerler toplumun çeşitli kesimlerinden gelen, farklı ekonomik, kültürel, sosyal anlayışa sahip insanlardır. Bundan dolayı bizim verdiğimiz komutlarda herkes tarafından

farklı farklı anlaşılmaktadır. Mesela biz tutuklular eğer şu, şu, şu yanlış hareketleri yaparlarsa, tutuklu kişiyi cezalandırın, gerekirse ellerine vurun demişiz. Komutanlarınızdan biri bir tane vuruyorsa diğeri daha fazla vurabiliyor. Bu bizden değil, komutanlarınızın anlayışından kaynaklanan bir durumdur. Biz buna işkence diyemeyiz. İşkence bir amaca yönelik olur. Oysaki buradaki davranış, disipline yönelik olarak komutanınızın ellerinize birkaç tane vurmasıdır. Bu da işkence değildir. Mamak'ta işkence var diyemeyiz. Ayrıca, cezaevi koşullarının daha iyi hale getirilmesi için talepleriniz nelerdir?" dedikten sonra sözünü tamamladı. Toplantıya katılanlardan Murat Cankoçak kendisinin ODTÜ'ye gitmeden önce Harbiye'de okuduğunu, yüzbaşının söylediklerinin aksine Harbiye'de öğretilenlerin "Öyle emir vereceksiniz ki en üst rütbelisinden en alt rütbelisine kadar aynı anlaşılıp aynı uygulanması gerekir," diye konuştu. Bunun üzerine Yüzbaşı "Askerlikte teorik olarak böyle bir şey vardır. Ama ben pratikte böyle bir şeyin işleyeceğine inanmıyorum," dedi. Tabii herkes Yüzbaşı'nın Mamak'ta işkence olmadığı iddiasında bulunmasına alaycı bir şekilde gülümsüyordu. Ülkücülerden Eyüp Özmen olduğunu hatırladığım kişi "Komutanım, kuru fasulyeyi çok severim ama her gün, her gün zorla yedirilen kuru fasulyeden de insan bıkar" diyerek sonra sözü İstiklal Marşı'na getirip, İstiklal Marşı'nın her gün, defalarca zorla okutulmasının yanlışlığından bahsetti. Yine ülkücüler, havalandırmaya çıktığımızda zorla yaptırılan spor yerine devrimcilerle voleybol oynamanın daha yararlı olacağını söylediler. Yüzbaşı "Bu teklif beni aşar" diye cevap verdi. Sonra da uyku ve

kantin ile ilgili talepler gelmeye başladı. Kimse Mamak'ta işkencenin varlığını, yokluğunu tartışmıyordu çünkü Mamak'ta işkence bir gerçekti, idarenin anlatımları ise sadece gözümüzün içine baka baka yalan söylemekti.

Nöbetleşe Uykuya Son

Yüzbaşının bizimle toplantı yapmasından bir süre sonra her hücreye bir yer yatağı verdiler. Böylece gece nöbetleri de son bulmuş oldu. Kantinde yazdırdığımız yiyecekler biraz daha çeşitlenmişti. Bu sırada Ramazan ayına giriliyordu. Mahmut Eren'i koğuşa gönderdiler. Onun yerine de hücrede yanıma bir sağcı, biri solcu iki kişi verdiler. Ülkücü olan sarışın, zayıftı, Artvinliydi. Ben alt ranzada, diğer solcu kişi üst ranzada, ülkücü olan üçüncü şahıs ise yer yatağında yatıyordu. Yerde yatanlar gündüzleri yer yatağını katlayarak üst ranzaya koyuyordu. Artvinli zayıf, çelimsiz ve kısa boylu olduğundan dolayı ağır olan yer yatağını üst ranzaya çıkartırken zorlanıyordu. Bazen ona ben yardımcı oluyordum. Diğeri benim ülkücü olana yardım etmeme sinirleniyordu. Ülkücü arkadaşla ben kantin malzemelerini birlikte yazdırıyorduk. Devrimci olan ise şahıs ise "Ben mideden rahatsızım," diyerek kantinini bizden ayrı yazdırıyordu.

Devrimciyim diyen bu şahıs sürekli yalan konuşan biriydi. Bunu hemen fark ettim. Benim tanıdığım herkesi tanıyordu ve kimin ismini versem, onunla birlikte yaptıklarını anlatmaya başlardı. Bazen de hiç olmayan birinin ismini söylerdim, onunla da yaptığı eylemleri

sıralardı. Bunun için de kendisini fazla dikkate almıyordum ve bu durumu hissettiği için o da benden hiç memnun gözükmüyordu. Bir gün sabah yataktan kalkmış, yatağımı düzeltiyordum. Bu kişi üst ranzadan indi, başımı ona doğru döndüğümde yüzüme kafa atarak tuvalete kaçtı. Ben de hemen peşinden tuvalete girdim ve rahatsız olan midesine kuvvetli bir yumruk vurdum. İnleyerek bulunduğu yere çöktü. Daha sonra nöbetçi askerlere seslenerek benim kendisini dövdüğümü ve can güvenliği olmadığını belirtti. Beni dövdürüp, kendisi de hücreden çekip gitti. Daha sonraları Merkez Kapalı Cezaevi'ndeki arkadaşlardan bu kişinin idarenin ispiyoncusu olduğunu ve hücrelere istihbarat maksatlı verildiğini öğrendim.

12 Eylül ve İdamlar

Gerek Necdet gerek Mustafa gerekse idam edilmeleri kesinleşmiş herkes ölüm hücrelerine alındıklarında bize yapılan insanlık dışı muamelelerin aynısı onlara da yapılıyordu. İdam edilmesi kesinleşmiş insanlara dahi sadistçe davranılıyordu.

Necdet idam edilinceye kadar mahkemeye iki kez çıktım. Birinci mahkeme sonunda cezaevi dönüşünde uygun adımla hücreye götürülürken Necdet'in hücre kapısının kenarından beni izlediğini fark ettim. Ellerimi biraz daha havaya kaldırarak duruşma günümü daha ileri bir tarihe attıklarını ima ettim. İkinci mahkemem ise 7 Ekim 1980 Salı günüydü. Salı günleri aynı zamanda A Blok'ta görüş günüydü. Mahkeme dönüşü Necdet'in hücresine doğru baktım ancak Necdet'i gö-

remedim. Akşam sayımında yine sayım düzeni içerisinde bekliyorduk. Sayım mangasındaki askerler hücrelere dağılıp sayım almaya başladılar. Bu sayımda bir gariplik vardı. Askerler bağırıp çağırmıyorlar, kimseye soru sormuyorlar ve kimseyi de dövmüyorlardı. Bizim hücreye gelindiğinde birisi bana sert bir sesle suçumu sordu. Suç söylemek yasak olduğundan ben de "Suç söylemek yasak "komutanım!" dedim. Bunun üzerine yine yüzünü görmediğim birisi eliyle koluma dokunarak sakin bir şekilde "Söyle ben müsaade ediyorum" dedi. Ben de "adam öldürmek" ile suçlandığımı söyledim. Söylememle birlikte kafama, sırtıma, bacaklarıma copların inip kalkması bir oldu. O ara gözüm kapının önünde bekleyenlere ilişti, parkalı, sakallı, bazısı sivil giyimli, o zamana kadar hiç görmediğim adamlardı. O gece benden başka dayak yiyen olmadı. Akşam yatma saati olmamasına rağmen saat 20.00'de yatmamız söylendi. Yalnız bu defa yatarken battaniyeleri kafamıza çekmemizi tembih ettiler.

***

Gece geç saatlerde Necdet ve Mustafa'yı yataktan kaldırırlar. Gelen manganın başında ismini hatırlayamadığım, ancak ılımlı birisi olarak bilinen bir binbaşı varmış. Necdetlere "Haydi gidiyoruz!" diyor, Necdet de "Çantalarımızı da alalım mı?" diye soruyor. Binbaşı da "Hayır, onları biz getiririz" cevabını veriyor. Sonra askeri panzerlere bindirilerek Merkez Kapalı Cezaevi'ne götürülüyorlar. Mamak'tan Merkez Kapalı'nın olduğu Ulucanlar'a kadar yoğun bir güvenlik tedbiri alınmış. Cezaevine getirildiğinde Nejdet'in avukatı

Mehti Bektaş da oradaymış. Necdet sigara içmezdi. Anlatıldığına göre sigara ve kahvesini içiyor. Sanıyorum önceleri idamla ilgili okuduklarımızdan edindiği bilgiye göre tuvalete gidiyor. Ailesine iletmek istediği bir şey olup olmadığı soruluyor. O da iletecekleri takdirde ailesine bir mektup yazmak istediğini söylüyor, mektubun iletileceğine dair söz aldıktan sonra mektubunu yazıyor. Mektubunda ise şöyle diyor: *"Sevgili anneciğim ve babacığım, sizleri ve ezilen halklar adına mücadeleyi erken bırakmak zorunda kaldığım için üzgünüm ama bundan ve içinde bulunduğum durumdan dolayı hiçbir zaman pişmanlık duymadan ve şu kısa yaşamım içerisinde hiçbir şahsi çıkar gözetmeden ezilen halklar adına verilen mücadelede yerimi almaya çalıştım ve bundan dolayı gurur duyuyorum. Hâkim sınıfların göstermek istediği gibi bizler hiçbir zaman savunmasız insanlara karşı katliam girişiminde bulunmadık. Fakat onların bizi böyle göstermeleri ve faşistlerle bizi aynı kefeye koyarak cezalandırmaları, bizim nezdimizde ezilen halkların mücadelesine yapılan bir saldırıdır. Anneciğim ve babacığım, sizlere kısaca bahsettiğim gibi hiçbir pişmanlık duymuyorum. Sizlerin de ezilen halklar uğruna verilen mücadelede katledilişimden dolayı üzülmemenizi ve bundan gurur duymanızı bekliyorum. Ağabeylerime ve ablalarıma da yazmak isterdim; fakat buna olanak yok. Kendilerine çok selamlar. Burada satırlarıma son verirken hürmetle ellerinizden öperim. Arkadaşlara selam."*

Hoşça kalın
7 Ekim 1980, Ankara

Daha sonra üzerindekileri çıkarıp beyaz bir gömlek giydirirler. Necdet gömleğin yakasının dar olduğunu söyler ve gömleğin yakası genişletilir. Sonra idam sehpasına çıkarılır. Bu arada "Yaşasın Kürt ve Türk halklarının kardeşliği, kahrolsun faşizm, yaşasın sosyalizm!" gibi sloganlar atar. Necdet'in ölümü umursamaz tavrı karşısındakilerle birlikte celladı da etkiler. Cellat sehpayı tam olarak çekemez. Bu ara bir rütbeli de "Çeksene sehpayı, bunların öldürdüklerinin anne ve babaları olsaydı şimdi çoktan çekerlerdi," diye cellada sert çıkışır. Ancak Necdet'in kendisi sehpayı ayaklarıyla iterek kendisini boşluğa bırakır. Sonra ise Mustafa Pehlivanoğlu'nun idamı gerçekleştirilir.

***

Gündüzleri yorulduğumuz için akşamları uyumayı dört gözle beklerdik. Saat 20.00'de battaniyeleri kafalara çeker çekmez ağır bir uykuya dalmış olduk. Necdetlerin Merkez Kapalı'ya götürülüşlerinden haberimiz olmamıştı. O günkü gazetelerde de infazlar gece yarısı gerçekleştirildiği için idamlarla ilgili bir haber yoktu. Öğle saatlerine doğru kısa boylu, sarışın bir asker hücre kapısına yanaşarak "Kıdemli, ön hücrelerdeki iki kişiyi Kapalı Cezaevi'ne götürüp idam ettiler. O sarı olanı (Necdet'i kastediyor) çok delikanlı olarak anlatıyorlar. Onu anlattıkları zaman ben delikanlılığımla gurur duydum," dedi. O anda içimden sanki bir damar koptu, donakaldım ve askere bir şey söyleyemedim. Şuurum yavaş yavaş yerine geldi ama içim hâlâ sızlıyordu. Kalp atışlarım değişti ve midem bulanmaya başladı. Tuvalete geçip kusmaya çalıştım. Yüzümü yıkarken askerin ya-

lan söyleyebileceği aklıma geldi, biraz rahatladım. Bizlerin daha fazla sinmesini ve korkmasını sağlamak amacıyla bize böyle bir yalan söyleyip Necdetleri de ya başka bir cezaevine ya da cezaevinin bizim bilmediğimiz bir yerine götürmüş olabilirlerdi. Kuvvetle ihtimal böyleydi. Ama uyku zamanı dâhil Necdet aklımdan hiç çıkmadı. Zaman zaman gözümden yaş geldi. Ertesi gün gazetelerde idam olayına ait haberler ve Necdetlerin vesikalık fotoğrafları vardı. Yine içim yandı ama inanmadım, inanmak istemedim.

Gün geçtikçe kuşkularım ve kuşkularımla birlikte acım büyüdü. Aradan bir ay geçtikten sonra şuurumu kaybetmekle kaybetmemek arasında çok gittim geldim. Keskin bir bıçağın üstünde gibiydim. Neyse ki önceden Necdet'e yaptığım telkinlerin benzerini kendime yaparak toparlanmaya çalıştım. Devrimciliğin kaderi maalesef böyleydi.

***

Necdetlerin idamlarının üzerinden epeyce bir süre geçmişti. 3–5 asker tarafından alınarak İç Emniyet Amirliği'ne götürüldüm. Masada İç Emniyet Amiri olan Yüzbaşı oturuyordu. Güler yüzle oturmamı söyledi. Aradan uzunca bir zaman geçmesine rağmen 12 Eylül öncesi yapılan aramalarda askerlerce alınan cezaevindeki bazı mizahi konulara ilişkin not tuttuğum defterin geri iadesi için verdiğim dilekçeyle ilgili olarak defteri depoda aradıklarını, hatta kendisinin de baktığını fakat bulamadıklarını ama yine de askerlere baktıracağını söyledi. Aslında defter bahaneydi. Sonra da 12 Eylül öncesi bizlerle dost olduklarını, dayak, eğitim ve yemeklerin bozulduktan sonra da bizim onlara karşı

dostluğu bozduğumuzdan yakınıyordu. Oysaki bu uygulamaların kendilerince çıkarılan uygulama olmadığını, bu uygulamaların Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emri olduğunu söyleyerek siyah kaplı büyükçe bir defteri açarak içerisindeki her gün için hazırlanan program cetvelini gösterdi. Tabii asıl mesele bu da değildi.

Daha sonra da Necdet'i bir insan olarak çok sevdiğini, görüş günü Necdet'le görüştürülemeyen annesini merdivenlere oturmuş ağlarken gördüğünü söyledi. "Ama onların öldürdüklerinin de anneleri vardı," diye ekledi.

Dışarıda duvarlara kendisinden hesap sorulacağı gibi yazılar yazıldığını, oysaki ne cezaevindeki uygulamaların ne de Necdet'in idamı ile ilgili olarak hiçbir günahının olmadığını, bu yazıların tarafımdan durdurulmasını istiyordu. Ben de kendisine hücrede bulunduğumu, bırakın dışarıda yazılan yazıları, yan hücrede dahi neler olduğundan haberimin olmadığını söyledim. Bunun üzerine biraz sessizliğe gömüldü ve "Gidebilirsin," dedi, defteri tekrar arattıracağını da ifade etti.

12 Eylül Adaleti

12 Eylül öncesi ve sonrası kaos dönemlerinde devletin en üst düzey güvenlik toplantılarında bile insanları karalamaktan, onlara iftira atmaktan geri kalınmıyordu. Örneğin Demirel'in yaptığı dördüncü Sıkıyönetim koordinasyon toplantısında takdim sırası Ankara Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Nihat Özer'e geldiğinde, Nihat Özer takdimin bir yerinde, "Türk Mimar Mühendisler Odası Birliği bizce sabıkalı bir yerdir. Adam öl-

dürmekten yirmi dört yıl ağır hapse mahkûm olan Mahmut Esat Güven burada iki tabanca ile birçok parlamentere ders verirken yakalanmış..."[9] Oysaki ben TMMOB'de değil, kendi evimizde gözaltına alınmıştım. Ayrıca o tarihte yirmi dört yaşındaydım. Kastedilen parlamenterler benden hangi dersi, ne için alsınlar? Bu parlamenterler çocuk yaşta birinden ders alıp da ülke yönetiyorlarsa vay o ülkenin haline! Yapılan gaflar bununla da bitmiyor, aradan yıllar geçtikten sonra Kenan Evren anılarını yazarken, 12 Eylül darbesini haklı çıkarmak adına bu gafı kendi kitabına taşıyor. Aslı olmayan bir iftiraya sarılarak aklanmaya çalışmak, bütün istihbarat birimlerini elinde bulunduran bir darbe liderinin düştüğü durum açısından çok önemlidir.

***

Sıkıyönetim mahkemelerinin ne kadar bağımsız olduğunu çocuk yaşta, suçsuz yere idam edilen Erdal Eren'in idam kararını iki kez bozan Askeri Yargıtay III. Dairesi üyesi emekli Hâkim Albay Ahmet Turan 28 yıl sonra şöyle anlatıyordu: "12 Eylül 1980'de Kenan Evren ve Kuvvet Komutanlarının yönetimde iş başına gelmesiyle Anayasa yürürlükten kaldırıldı. Biz Yargıtay Mahkemesi olarak Anayasaya göre kurulmuş kuruluşlarız. Anayasa ortadan kalktığına göre işlevimiz kalmadı. Asker yönetime el koyduktan sonra istifaları ve emeklilikleri durdurdu. 12 Eylül Harekâtı'nı beğenmeyenler ayrılıp gidebilirdi. Buna engel olundu. 1981 Ağustos'unda ayrılmak isteyenler için on beş günlük bir süre tanıdılar. Ben ve on yedi arkadaşım ayrıldık.

[9] **Kenan Evren'in Anıları**, C:1, s.398

Benim yaş haddime göre sekiz sene vardı ama erken emeklilik istedim. Anayasa olmadığı için emre göre görev yapmam gerekiyordu. Onu da ben kabul edemezdim. Atatürk okullarında yetişmiş bir aydın olarak isteğe göre karar vermek durumundasın demektir. Eğer emre göre karar vermek istemiyorsan yapılacak olan iş ayrılmaktır. Emirle hâkimlik olmaz."

Hâkim Albay Ahmet Turan'ın da söylediklerinden anlaşılacağı üzere öncelikle Kenan Evren ve Kuvvet Komutanı arkadaşları iş başına geldiklerinde Anayasa'yı yürürlükten kaldırarak büyük bir suçun altına imza atmışlardır. Bizlerinki de biraz saflık olsa gerek suçun büyüğünü işleyenlerden adalet umar olduk. Ahmet Turan'ın konuşmalarından sanki 12 Eylül öncesi emre dayanan kararlar yokmuş da 12 Eylül'den sonra emre dayalı kararlar ortaya çıkmış gibi bir kanaat oluşuyor. Oysaki gerek sıkıyönetim mahkemeleri gerekse sivil mahkemelerde görülen siyasi davaların hepsi emre göre karar veriyorlardı. Sıkıyönetim mahkemelerinin başkanları hukukçu olmayan albaylardı. İnsanları işkenceye tabi tutarak ifadesini alıp, gerekli delilleri toplamadan, doğru dürüst avukat görüşmesi yaptırmadan, emir komuta zinciri içerisinde idamdan tutun, en ağır hapis cezasına çarptırıyorlardı. Onlara göre kendileri dışında herkes vatan hainiydi.

İşte 12 Eylül adaletinden bazı kesitler:

"Delil toplama zahmetine katlanmadılar. Ortaçağdaki engizisyon mahkemeleri gibi, basarsın işkenceyi alırsın itirafı, verirsin cezayı. 12 Eylül adaleti buydu." (Av. Nihat Toktay, Erdal Eren'in avukatı)

"12 Eylül dönemindeki sıkıyönetim yargılamaları tarihin yüz karasıdır." (Ekrem Çelenk, Devrimci-Yol davası yargıcı)

"Sıkıyönetim komutanları tabii ki bu işin çok farkındaydılar. Sıkıyönetim karargâhının ilerisinde bir sorgulama merkezi var. Oradaki işkenceyi bilmemesi mümkün mü? Onun gözetiminde, denetiminde oluyor. Oradan sesler geliyor. Oradan bağırmalar geliyor." (Ümit Kardaş, Askeri Savcı)

"13 yıl cezaevinde tutuklu kaldım. Üç kez idam cezasına çarptırıldım. Bu süre zarfında üç kez mahkemeye çıkmamışımdır." (İbrahim Yirik, Metris Cezaevi tutuklusu)

"12 yıl cezaevinde tutuklu kaldım. Yargıtay kararıyla tahliye oldum. Şu anda dosyam kayıp, yargılandığımı bile kanıtlayacak durumda değilim." (Nilüfer Küçüktay, Metris Cezaevi tutuklusu)

"O dönemde sıkıyönetim komutanları kim daha çok adam asacak diye yarışıyorlardı." (Av. Sadık Akıncılar, İzmit 3. Yol Davası avukatı).

Bu konuya Uğur Mumcu'nun 12 Eylül Adaleti isimli kitabında şöyle değiniliyor:

"12 Eylül döneminde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'nde başkanlık yapan Pilot Albay Niyazi Çağın, Sıkıyönetim Komutanı Recep Ergun'un MSP Davası sanıklarının salıverilme kararı üzerine mahkeme üyelerine baskı yaptığını açıkladı. Emekli olduktan sonra Suudi Arabistan'da Enka-Kutlutaş şirketlerinde Sosyal İşler Müdürü olarak çalışan Çağın, Mekke'den gönderdiği açıklamada Recep Ergun'un kendisine Erbakan ve arkadaşlarının "en ağır

şekilde cezalandırılmalarını" istediğini belirtti. Albay Çağın, MSP sanıkları hakkında salıverme kararı verdikten bir süre sonra görevinden alınarak Diyarbakır'a atandığı, mahkeme üyesi Hâkim Binbaşı İlhami Uğur Yılmaz'ın da Van'a gönderildiğini açıkladı"[10]

12 Eylül ve öncesi Askeri Sıkıyönetim Mahkemelerinde adaleti yok sayarak, suçlu-suçsuz demeden emir komuta zinciri içerisinde verilen kararlar o dönemin mahkeme başkanları ve hâkimleri tarafından itiraf edilen örneklerle doludur. Yine benzer bir örnek olarak, 12 Eylül darbesinde sıkıyönetim mahkemesi hâkimi olan Albay Hamdi Sevinç, Bugün gazetesine yaptığı açıklamada:

S:Erdal Eren, Necdet Adalı, Mustafa Pehlivanoğlu'nun idamlarına karşı çıkmışsınız.

C: Kararlar yasalara uygun, Askeri Yargıtay'da onaylanmış, infaz edilecek, ancak darbe ile Anayasa iptal edilmiş, yani Anayasa yok. İnfaza kim karar verecek? Normal dönemlerde TBMM verir. Konsey, "Sen kim oluyorsun? Ölüm cezasının yerine getirilmesine Konsey nasıl karar verir? Yasa lazım." dedim.

S: Bu durumda Eren, Adalı ve Pehlivanoğlu'nun idamı hukuksuz.

C: İnfazı düzenleyen bir yasa yok. Mahkememizce verilen ölüm cezalarının infaz edilmemesini yazılı şekilde istediğimden ve bu çocukların idam edilmelerinde bizzat hazır bulunmayı reddettiğimden emre itaatsizlik suçlamasıyla Askeri Mahkeme'de yargılandım. Askeri Yargıtay'ın verdiği kararla beraat ettim.

---

[10]Uğur Mumcu, **12 Eylül Adaleti**, Tekin Yayınları, s.106

S: 12 Eylül darbesini yapanların yargılanması gündemde.

C: Tüm darbecilerden, yani darbe yaptığı normal hukuk uygulamaları ile saptanmış kişilerden ve de özellikle 12 Eylül 1980 darbesini yapan Kenan Evren ve dört komutandan hayatta olanlardan davacıyım. Haklarında dava açıldığında müdahil olacağım. 12 Eylül'ün tüm anormal, insanlık dışı uygulamalarını sadece bu isimlere yükleyemeyiz. Her uygulamanın değişik aşamalarındaki kraldan fazla kralcıları da vardır. Yani, aşama aşama alt kademelere kadar keyfi işlem yapanlar hesap vermeli. Zaman aşımı da dikkate alınarak. İnsanlık suçu sayılan eylemlerde zaman aşımı yoktur.

***

Necdet'in yargılandığı mahkemenin reisi Albay Hamdi Sevinç, Necdet'in suçsuzluğuna inanıyor ve mahkeme kararına şerh koyuyor. Bunun üzerine Hamdi Sevinç cezalandırılıyor ve daha sonra kendisi ordudan istifa ediyor. Yine Necdet'in idamı üzerine Hamdi Sevinç'in eşi bu travmadan dolayı intihar ediyor.

12 Eylül döneminde kırk kadar idam kararı veren eski Sıkıyönetim Mahkemesi hâkimi Ali Fahir Kayacan Sabah gazetesine anılarından bahsederken şöyle diyor: "Solcu gençlerden Adalı'nın infazından sonra, denge sağlamak için idam verilen Mustafa Pehlivanoğlu'nun-..." Yani mahkeme hâkimi, Mustafa Pehlivanoğlu'nun da suçsuz olduğunu, sağ ve sol arasında dengeyi sağlamak amacıyla onun da suçsuz yere idam edildiğini itiraf ediyor.

12 Eylül darbecileri sadece idamlarla, ağır cezalarla, işkencelerle yetinmemişlerdir. Parlamentoyu, sendika ve dernekleri kapatarak tek taraflı bir yargıyla da zaten sancılı olan yargı sistemini tamamen felce uğratmışlardır. 12 Eylül'ün şiddetiyle toplum üzerinde yaratılan korku neticesinde Türkiye'de korkuya dayalı bir vesayet rejimi oluşmuştu. Darbecilerin yargılanması gerekirken isimleri caddelere, meydanlara, okullara verilerek birer kahraman olarak ilan edilmişlerdir. 12 Eylül sonrası ne parlamento ne yargı ne de başka kurumlar 12 Eylül darbesinin hesabını sormayı akıllarından bile geçirememişlerdir. Bazı kişisel çıkışlar olmuş ise de anında cezalandırılmışlardır. İşlenilen suçların cezasız kalması ise darbeci zihniyeti yeniden cesaretlendirmiş ve bu tür birçok girişim günümüze kadar süregelmiştir. Özellikle Ak-Parti iktidarıyla Türkiye'de yaşanan değişim, dönüşüm ve demokratikleşme süreci karşısında statükocu darbe girişimleri daha da hızlandırılmış ancak Ak-Parti'nin kararlı tutumu karşısında bu teşebbüsler bertaraf edilirken, darbe girişimcileriyle birlikte geçmiş dönemlerin darbecileri de yargılanmaya başlamıştır.

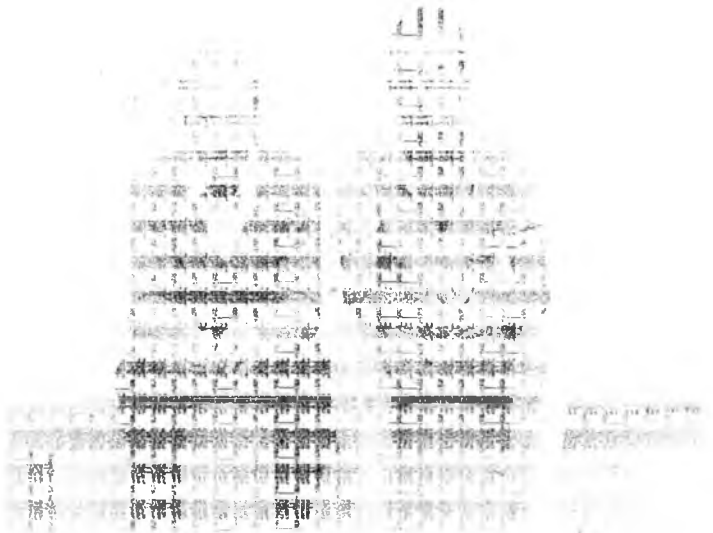
Merkez Kapalı Cezaevi'ne Geri Dönüş

Sıkıyönetim 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nin verdiği karar Askeri Yargıtay'ca bozulmuş oldu ve ben yeniden 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanmaya başladım. Dışarıya çıkmak bizce imkânsız olmakla birlikte tek hayalimiz bir an önce cezalarımızı alıp başka sivil cezaevlerine kendimizi atabilmekti. Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde dosyaların yığılması

üzerine bir düzenleme yapıldı. Buna göre Sıkıyönetim, üç ay öncesi örgütle ilişkili olmayan suçların dosyalarının sivil mahkemelere devrini öngörüyordu. Yani 26 Aralık 1978'de Kahramanmaraş olayları üzerine on üç ilde Sıkıyönetim ilan edilmişti. Bu düzenleme 26 Eylül 1978 ve öncesi suçları kapsıyordu. Bunun üzerine Sıkıyönetim Mahkemesi'nce dosyam Uyuşmazlık Mahkemesi'ne gitti ve oradan da sivil mahkemelerde yargılanma kararım çıktı.

***

1981 Kasım ayında Mamak'ta bir görüş günü yani Salı günü saat 10.00 civarlarında Mamak Cezaevi'nden alınarak Merkez Kapalı Cezaevi'ne götürüldüm. Bir yıldır Mamak'taki hücre hayatım son bulmuştu. Merkez Cezaevi'ne geri dönüşüm gardiyanları çok şaşırtmıştı. Gardiyanlar "Biz Mamak'ta hele çok yatar" diyerek şaşkınlıklarını gizleyemediler. Eşyalarım arandı, saçlarım kesildi ve tecride gönderildim. Akşamüstü yapılan dağıtımda adli tutukluların kaldığı 6. koğuşa verildim. Siyasiler ise 4. koğuşta kalıyorlardı. 4. koğuşun ekip başı Dilaver'di. Benden önce Merkez Cezaevi'ne gelmişlerdi. Dilaver, 4. koğuşa alınmam için idareyle görüştüyse de talebi kabul edilmedi.

Mamak Askeri Cezaevi'nden döndükten sonra (1981)

Babam, Mamak Cezaevi'ne görüşe gitmiş, ancak kendisine Merkez Kapalı Cezaevi'ne gittiğim bildirilmiş. O da Merkez Kapalı'ya gelerek bana para yatırmıştı. Saat geç olduğu için yatak ve temiz çamaşırlarımı cezaevine ertesi gün getirdi. 6. koğuşta köşe araları hariç herkes bitişik ranzalar üzerinde yatıyordu. Bitişik iki ranzada en az dört kişi kalıyordu. Koğuş, kapasitesinin iki misli doluydu. Akşamüstü beni koğuşa verdiklerinde zayıflığım, duruşum, yürüyüşüm, kısacası her şeyimle sefilleri oynuyordum. Beni önce kimse tanımadı, ben de kimseyi tanımıyordum. Beni üst ranzaların birinde hemşerim olan ve "pembe panter" dedikleri yaşlı bir adamla aynı yatağa verdiler. Ertesi gün gardiyanlar koğuştakilere benim de 6. koğuşta olduğumu

söylemişler. Onlar da koğuşta Mahmut Esat'ı arıyorlar. Karşılarında zayıf, çelimsiz, bitkin ve yorgun birini gördüklerinde ise şaşırdılar. Hatta bir tanesi "Abi ne yalan söyleyeyim, ben seni iri yarı, sert bakışlı, vücutlu biri olarak düşünmüştüm. Seni böyle tüy sıklet gördüm, şaşırdım," dedi. Herkes benimle tokalaşarak "Geçmiş olsun!" diyordu. Akşam yerim değiştirildi, koğuşun girişinde sol köşede, alt ranzada tek başıma yatmaya başladım. Eşitsizlik olmasın diye yanıma bir kişi daha verebileceklerini söyledim ancak herkes bir yıldır hücrede kaldığımı söyleyerek cezaevi raconu gereği yalnız yatmamın doğru olacağını belirttiler. Diğer adli tutuklular bana ağır mahkûm muamelesi yapıyorlardı. Siyasiler adli mahkûmlarla kaldıkları süre içerisinde gerek idareye karşı, gerekse yiyecek içecek konusunda adli mahkûmlara sürekli yardımcı oluyorlardı. Ben koğuşa gittikten sonra sol sempatizanı adli tutuklularla birlikte komün oluşturduk. Koğuşta Celal Uyar'la birlikte ülkücü bir grup da karşı köşede kalıyordu. Mamak'taki günlük disiplinin aynısını Merkez Kapalı'da devam ettiriyordum. Sabahları kimse uyanmadan erken saatlerde uyanıyor, yatağımı düzeltip üzerinde sigara içiyordum. Kapı açılıp sayım yapılıyordu. Kahvaltıdan sonra bahçeye volta atmaya çıkıyordum. Voltayı uygun adımda atıyor, bazen içimden "Sol, sol!" diyordum. Yalnız geziyorsam hafif hafif marş okumayı da ihmal etmiyordum. Çay ocağından çay içip kendimiz kantinden alışveriş yapabiliyorduk. Tutuklular çıkan karavanayı beğenmiyordu. Mamak'tan sonra Merkez'in karavanası bana göre bulunmazdı. Kantinden sucuk, çorba vb. malzemeler alıp onları pişirme imkânı vardı.

Hücrede Farelerle On Gün

Mamak'tan geleli 1,5 ay gibi bir zaman olmuştu. Sanıyorum gün olarak Aralık ayının 19 veya 20'si olmalıydı. Akşam sayımına doğru tutuklular 6. koğuşun bahçesinde voleybol oynuyorlardı. Biz de bir grup arkadaşla bahçe kapılarının açıldığı ve sonunda çay ocağının olduğu "Şeftali sokak" olarak adlandırılan yerde üçlü veya dörtlü olarak arka arkaya sıralanmış, çay ocağına kadar gidip dönerek volta atıyorduk. Bu tür voltaya cezaevinde "Sinop voltası" diyorlardı. Bir anda 6. koğuştan bağrışmalarla birlikte büyük bir kavga sesi yükseldi. Ben de merak edip 6. koğuşun bahçesine girdim ve kendimi kavganın ortasında buldum. Ben idarece ezilmesinler diye kavganın durmasını istiyor ve kavga edenlerin arasına girip onları ayırmaya çalışıyordum. Tam bu esnada Atatürk Orman Çiftliği'nin içi yoğurt dolu bir cam şişesi yüzüme isabet etti ve burnum hemen kanamaya başladı. Gardiyanlar ellerinde değneklerle havalandırmaya geldiler. Bir yandan düdük çalarak bir yandan bağırıp çağırarak bir yandan da önlerine gelene değnekle vurarak kavgayı ayırmaya çalışıyorlardı. Sağ görüşlü olarak tanıdığımız Sıtkı adında Konyalı bir gardiyan arkadan yakamdan tutmuş, öbür elindeki değnekle kafama vuruyordu. Bir yandan da burnum kanıyordu. Bende zaten can ceset diye bir şey yoktu, Sıtkı'da da iman!

Gardiyanlar arasında siyasi görüş farklılığı had safhadaydı. Karslılar çoğunlukla devrimci, Kırıkkale, Yozgat, Çorum, Konya gibi illerden olanların çoğunluğu ise ülkücüydü. Benim halimi gören Karslı Niyazı

isimli gardiyan, Konyalı Sıtkı'ya bağırarak beni Sıtkı'nın elinden aldı. Burnum çok kanıyor diye beni revire götürdü. Revirde doktor burnuma tampon koydu ve beni yatırdı. Bir müddet sonra "Tamam gidebilirsiniz," dedi ve biz dışarı çıktık. Hava iyice kararmıştı, Niyazi bana "Biraz oyalanıp geç gidelim, yoksa seni alırlar," dedi. Dışarı çıkmış, tam revire gidiyorduk ki kapı altından gardiyan Şevki Dayı'mn sesini duyduk. Kendi şivesi ile "Mahmut, nereye gidiyon lan, gel bağalım herkes kapı altında seni bekliyor" dedi. Şevki Dayı'nın çağrısına uyup içeri girmekten başka çaremiz yoktu. Artık Niyazi de bir şey yapamazdı. O da benimle birlikte kapıdan içeriye girdi. Sağcısı, solcusu, adli suçlusu, gece, gündüz vardiyaları ile bütün gardiyanlar hemen herkes kapı altındaydı. İçeriye girdikten sonra Şevki Dayı sırıtarak, "Aha Mahmut da geldi," dedi ve kendinden çok emin bir şekilde ülkücülere dönüp "Kavgada bu var mıydı?" diye sordu. Ülkücülerin cevabı ise Şevki Dayı'ya tam bir tokat gibi olmuştu. Ülkücülerin hepsi de benim kavgada olmadığımı, hatta kavgayı ayırmaya çalıştığımı söylediler. Daha sonra kızarmış bir şekilde adli tutuklulara benim kavgada olup olmadığımı sordu. Onlar da kavgada olmadığımı söylediler. Hatta Karslı Veli Dayı diye hitap ettiğimiz yaşlı bir tutuklu "Ya Allah'a bakın, bu adam bir yıldır Mamak'ta hücrede kalmış ve doğru dürüst yürümeyi dahi beceremiyor. Yürümeyi beceremeyen adam nasıl kavga çıkarır? Kendinizi Allah'tan etmeyin, bırakın bunu!" demesine rağmen gardiyanlar inatlarından vazgeçmiyorlardı. İsmi İbrahim olan kadınlar koğuşunun başgardiyanı Çorumlu bir gardiyan "Kavga olur da Mahmut

Esat olmaz mı?" diye feryat ediyordu. Onun bu feryadına Karslı gardiyanlar tepki gösterdiler "Kimse bu adam kavgada vardı demiyor, sen ne demek istiyorsun?" diye İbrahim'e çıkıştılar.

Gardiyanların tutukluların önünde tartışmalarını önlemek amacıyla Şevki Dayı bütün gardiyanları ayrı bir yere çağırdı. Sonradan öğrendiğime göre diğerleri bizimkileri siyasi davranmak ve hemşericilik yaptıkları gerekçesiyle Sıkıyönetim Komutanlığı'na şikâyet edeceklerini söylemişler. Böyle bir tehdit karşısında bizimkiler mecburen suskun kalmışlar. Daha sonra oradan topluca çıkarak bizim yanımıza geldiler. Önce Ahmet Işır diye Ankara Balalı ülkücü bir genci karga tulumba tuttular, Şevki de elindeki kazma sapı ile Ahmet'in beline vurmaya başladı. Sonra da beni yere yıkarak ayaklarımdaki esemsportları çıkardılar. Şevki bir süre ayaklarıma kazma sapıyla vurmaya başladı. Benden bir ses çıkmadığını görünce "Ayağa kaldırın!" dedi. Ayağa kaldırdılar. Şevki bana "Öldün mü lan niye bağırmıyorsun?" diye kızdı, ben de "Niye bağıracakmışım?" diye karşı koydum. Daha sonra gardiyanlara "Ellerini uzatın!" dedi, onlar da önce sağ elimi uzattılar, şevki kazma sapıyla birkaç kez vurdu "Diğer elini uzatın!" dedi. O zaman ben "Saatimi çıkartayım, ondan sonra vurun." dedim. Şevki benim için "Bu kafayı yemiş, dayak yiyor hele daha saatini düşünüyor, alın şunu!" dedi ve beni de Ahmet Işır'ın yanına alıp beklettiler. Tabii Şevki, saatin Necdet'in bana hatırası olduğunu bilmiyordu. Sonra 5-6 kişiye de falaka çektiler ve diğer tutukluları ise koğuşlarına gönderdiler. Bizlerin ise tarak ve kemerlerini alarak bizi münferit hücrelerine

gönderdiler. Münferit hücrelerinde, hücrelerin kapılarının açıldığı bir koridor vardı. Koridorun girişinde bir çeşme, koridorun duvar dibinden geçen büyük büzlerden yapılmış bir kanalizasyon borusu bulunuyordu. Büzlerden birisinin yarısı mahsus kırılmıştı. Koridordaki ışık ise cılız ve loştu. Beni en sondaki hücreye götürdüler. İçerisi zifiri karanlıktı. Hücrenin koridora açılan kapısı demirdendi ve dışarıya bakan küçük bir delik vardı. Hücreye girdiğimde içeride birisi daha vardı ve çakmak yakmaya çalışıyordu. "Kimsiniz?" diye de sesleniyordu. Ben de "Ben Mahmut Esat'ım, sen kimsin?" diye sorduğumda kendisinin Ahmet Işır olduğunu ve yere oturmamamı, yerin çamur ve farelerle dolu olduğunu söyledi. Ayaklarımızı kaldırıp indirip dinlendirerek, sigara içip sohbet ederek, biraz kuru bir yer bulursak oturarak, farelerin sürtünmeleri ve sesleri arasında sabaha ulaşmış olduk. Saat 10.00'a doğru Dilaver bir gardiyanla haber göndermişti. Ne lazım olduğunu soruyor, ayrıca bu olayı protesto etmek için kendilerinin de koğuşta bir şeyler yapmak istediklerini bildiriyordu. Ben "Bir şeyler yapıp kimseyi ezdirmenin anlamı yok, millet zaten yeteri kadar ezilmiş vaziyette, ancak savcılıkla görüşülsün, bizi ülkücülerden ayırsınlar. Bir de bize yatak verilsin," şeklinde cevaben haber gönderdim. Öğleye doğru yerlerimizi değiştirdiler ve hücreye birer yatak verdiler. Yine her hücrede iki kişi kalıyordu, ama sağcılarla solcuları ayırmışlardı. Ben Orhan Şenkal isminde yirmi beş yıla hükümlü bir adli mahkûmla kalıyordum. Hücrede benden özür diliyordu. Çünkü yoğurt şişesini başkasına fırlatırken şişe benim yüzüme isabet etmişti.

Hücrenin giriş kapısının sağında, tam duvarın dibinde açık bir tuvalet vardı. Tuvalet dolmuş, taşıyordu. Yer vıcık vıcık çamurdu, duvarlar yine vıcık vıcık rutubetti. Aralık ayının ortalarında hücrede atletli oturduğumuz halde rutubetten terliyorduk. Sigaraları külot içerisinde muhafaza etmemize rağmen yine de aşırı derecede nemleniyorlardı. Hücrede canlı olarak sadece ben ve Orhan bulunmuyorduk. Hücrelerin asıl sahipleri lağım fareleriydi. Gelen yatağı çamurların içerisine, yere sarmıştık. Bir yastığımız bir de battaniyemiz vardı. Koca koca fareler yatağın etrafından gidip geliyor veya yatağın kenarından bizi izliyorlardı.

İyice yorgun ve uykusuzduk. Gece uyumamış, daha çok ayakta beklemiş, dayak yemiştik ve moralimiz de bozuktu. Farelerinse böyle bir sorunu yoktu, onlar bizim uyumamızı bekliyorlardı. Biz uyuyacaktık ki onlar da burun veya kulağımızı yemiş olsunlar. Fareler kulak, burun gibi kıkırdağımsı yerlere yanaşarak, o bölgeye üfleyerek uyuşturup yerler. İkimiz de çok yorgunduk ama mecburen nöbetleşe uyumak zorundaydık. Ben Orhan'a "Sen uyu, ben bekleyeyim, daha sonra ben uyurum, sen beklersin" dedim ve ilkinde onun uyumasını söyledim. Hemen mışıl mışıl uyumaya başladı. Ben yarım saat zor dayanabildim. Gözlerimin içinden kan gelecekmişçesine gözlerimin içi sızlıyordu. Dayanamayıp Orhan'ı zor bela uyandırdım ve dayanamadığımı söyledim. "Ben biraz uyuyayım sen bekle, yine uyursun," dedim, o da kabul etti. Yatağa uzandım, Orhan yatakta oturarak beni bekliyordu. Ancak Orhan'ın da dayanamayarak uyuyacağını biliyordum. Kısa süre uyumuş olması daha kötüydü. Bu yüzden uyumakla

uyanık olma arasında yatıyordum. Aradan kısa bir süre geçtikten sonra karnımda bir ağırlık hissettim. Gözümü açtığımda fareyle göz göze geldik, bu defa fare ile Orhan'ı birlikte yumruklamaya başladım. Daha sonra Orhan'a epeyce bozuk attım. Uykum da dağılmıştı. Orhan yeniden yattı, ben bekledim, iyice tembih ettikten sonra da ben uyudum, o bekledi. Yorgunluğumuzu epeyce üstümüzden atmıştık. Biraz da ortama alıştığımızdan diğer günler ilk güne nazaran daha kolay oldu.

Hücrede yemek olarak idare, karavanamızı veriyordu. Ayrıca 1. ve 2. kısımdan devrimci sempatizan arkadaşlar, 4. koğuştaki siyasi arkadaşlar bize yemek yapıp gönderiyorlardı. Ülkücüler için de durum aynıydı. Bizim arkadaşlarla yiyeceğimiz yemekleri ayırıyor, başta karavana olmak üzere bütün yemekleri koridordaki kırık lağım borusunun önüne döküyorduk. Ülkücüler de aynısını yapıyordu. Ve lağım borusu kırığında ufak bir yemek tepesi oluşuyordu. Yine elimizin, yüzümüzün yıkanması ve içecek suyumuzu koridordaki çeşmeden temin ediyorduk. Biz içeri girdiğimizde ise bu yemek yığınına fareler yanaşıyor, kısa bir sürede silip süpürüyorlardı. Bir gün arkadaşlar yemek ile birlikte yarım bir mum göndermişlerdi. Mum cezaevinde yasaktı. Biz de mumu yatağın biraz ilerisinde yaktık. Fareler daha çok muma yakın duruyorlardı, bu da bizi rahatlatıyordu. Dilo'ya haber göndererek bize bol bol sana yağı göndermesini söyledim. Onlar da kantinden aldıkları margarin yağlarından bize gönderiyorlardı. Biz de hücrede yastıktan çıkardığımız pamuktan fitil yapıyor, sana yağının içine yerleştirip yakıyorduk. Çok kötü bir isle birlikte hafif yanan ateş her şeye rağmen farelere karşı

biraz da olsa bizi rahat ettiriyordu. Koridora yemek için veya yüzümüzü yıkamaya çıktığımızda yüzümüz simsiyah, isli bir vaziyette oluyordu. Neyse ki bu durum yaklaşık on gün sürdü, sonra hepimiz koğuşlarımıza döndük.

Racon

Kendimi yavaş yavaş Mamak ortamından uzaklaştırmaya çalışıyordum. Bizim siyasi olarak cezaevindeki yaşam tarzımızla adli tutuklu veya mahkûmların yaşam tarzı birbirine hiç de uymuyordu. Biz belli bir disiplin ve hiyerarşi içinde kolektif davranıyor, yaptığımız eğitimlerle de siyaseten ve dünya görüşü olarak kendimizi daha da olgunlaştırmaya çalışıyorduk. Adli tutuklular ise idarenin koyduğu kurallar hariç kendi aralarında adına racon dedikleri kurallarla yaşamlarını sürdürüyorlardı. Raconları genelde, koğuş veya cezaevi ağaları belirler ve kurallar da onların menfaatlerine yarardı. Tüm cezaevleri için geçerli raconlar olduğu gibi ayrıca cezaevlerine has raconlar da vardı. Raconlar genelde zayıf ve gariban insanlar üzerinde bir baskı unsuruydu. Bundan dolayıdır ki gariban olarak niteleyebileceğimiz mahkûmların çoğu tercihlerini devrimcilerden yana kullanmışlardır. Çünkü devrimcilerin olduğu yerde koğuş ağalığı son bulmuş, idare baskısı azalmış ve komün yaşamına dâhil edilsin veya edilmesinler, yiyecek ve giyecek konusunda sıkıntılar çözülmüştür. Devrimciler racona karşı olduklarından dolayı raconun da katı kuralları ortadan kalkmış olurdu.

Merkez Kapalı Cezaevi, tutukevi olduğu için gidiş geliş trafiği yoğundu. Her gün birçok insan tutuklandığı gibi, birçok insan da tahliye oluyordu. Gelen tutuklular önce tecride konulur, akşama doğru koğuşlara dağıtımları yapılırdı. Koğuşlarda mahkûmlarla idare arasındaki bağlantıyı sağlayan ve koğuştaki tutukluların sevk ve idaresinden sorumlu bir ekip başı ve ekip heyeti vardı. Irza geçmek gibi suçlardan gelenleri dağıtım esnasında gardiyanlar ekip başlarına söylerlerdi. Akşam sayımından sonra ekip heyeti ve bazı mahkûmlar idarenin bilgisi dâhilinde bu kişileri iyice döverlerdi. Bu kişilerle kimse arkadaşlık etmez, koğuşun en kötü yerlerinde yatırılır ve koğuşun temizlik ve hizmet işlerinde çalıştırılırlardı. Ekip heyeti akşam sayımından sonra yeni gelen tutuklularla görüşürlerdi. Suçları, dışarıda ne iş yaptıkları gibi sorular sorarlardı. Zengin bir kişiye rast geldiklerinde onu kendileriyle yemek ortaklığına dâhil ederler, güzel yerde yatmasını sağlarlardı. Menfaat akışı devam ettiği sürece bu kişiler rahat ettirilir, kumar oynattırılır ve adamın elinde ne var ne yoksa cezaevinde elinden alınırdı. Menfaat sağlamada biraz aksamalar olduğu takdirde bu kişiler diğer mahkûmların arasına verilir, 2-3 kişiyle birlikte yatırılır ve diğer mahkûmlar tarafından da mahsus rahatsız edilmeleri sağlanırdı. Adamcağız dışarıda neyi var neyi yok satar, rahat edebilmesi için ekip heyetine verirdi. Tabii bazı gardiyanlar da ekip heyetiyle birlikte çalışıyorlardı. Bazen de tutuklu zengin olmasa dahi kolundaki saat veya parmağındaki yüzük gibi bazı şahsi eşyalar değerliyse ekip heyetinden birileri tarafından çeşitli bahanelerle bu eşyalara el konulurdu.

Cebinde 200–300 TL olan yeni tutuklular ise koğuştaki diğer tutuklular tarafından sahiplenilir, kantinden 200–300 TL'lik alışveriş yapılır, adamın parası bittiğinde de adama yol verilirdi.

Mamak'tan ilk geldiğimde sol sempatizan tutuklularla birlikte komün oluşturmuştuk. Bizim komün kurmamız hem ekip heyeti ve bazı hatırlı mahkûmları hem de bazı gardiyanları rahatsız etmişti. Mesela cezaevine ilk olarak gelindiğinde ekip heyetinin tutuklularla yapmış olduğu toplantıya ben veya komünden bir arkadaş katılarak koğuşa yeni gelenlerin haksızlığa uğramalarına engel oluyorduk. Hatta tehdit edilen, haraç istenen birçok tutuklu idare yerine bize sığınıyordu. Çünkü durumu idareye anlatsalar hem işbirlikçi gardiyanları karşılarına alacaklar, hem de ispiyoncu olarak adlandırılıp mahkûmlar tarafından cezalandırılacaklardı. Nasıl olsa akşamları koğuş kapıları kapanıyordu. Ama sorunlarını bize ilettiklerinde gerek idareden, gerekse diğer mahkûmlardan yana rahat oluyorlardı. Hatta bu konuda bazı uyanık tutuklular "Bunlar nasıl devrimci anlamadık, bırakmıyorlar zenginlerden beslenelim. Bizi koruyacaklarına zenginleri koruyorlar," şeklinde eleştirilerde bulunuyorlardı.

Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1982)

Fahri Dayı

Cezaevinde onun bunun sırtından geçinenlerin yanında, çok gariban ancak çok gururlu insanlarla da karşılaşmak mümkündü. Fahri Dayı 55-60 yaşlarında bir memur emeklisiydi. Emekli olduktan sonra hem vakit geçirmek hem de maddi katkısı olur düşüncesiyle küçük bir marangozhane açar. Bir gün bir müşterisiyle münakaşa eder, müşterinin küfür etmesi üzerine Fahri Dayı müşteriye bir yumruk atar ve müşteri ölür. Adam öldürmeye sebebiyetten ceza yemesi gerekirken avukatsızlık ve sahipsizlikten dolayı adam öldürmekten on sekiz yıl hapis cezası alır.

Fahri Dayı'nın maaşını ailesi alıyordu. Gelen gideni ise yoktu. Bir tek kızı vardı. Kendisi hemen her konuda özellikle de tarih konusunda bilgili birisiydi. Kendi başına sabahları spor yapardı, karavana dışında ise bir şey yemezdi. Zaman zaman birlikte volta atardık, bana tarihten bahsederdi. Bazen de zorla da olsa Fahri Dayı'ya süt, fındık, çay gibi şeyler ısmarlardım. Kabul etmezdi, zorla razı ederdim.

Fahri Dayı'nın vücudu anormal derecede şişmişti. Zor yürüyordu, gününün çoğunu yatakta geçiriyordu. Ben komünde yaptığımız çorba, yemek ne varsa tabağa koyup yatağına götürüyordum. İştahı da yoktu. Doktora gitmesini söylüyordum, ona da pek yakın durmuyordu. Neyse ki doktor için razı ettim ve revir listesine ismini yazdırdım. Ertesi gün revir listesi okunurken listede Fahri Dayı'nın ismi yoktu, ben revir görevlisi gardiyana Fahri Dayı'nın isminin neden olmadığını sordum, o da "Boş ver, yaşlı adam, ölsün, koğuşta da yer boşalsın,"

diye şaka yaptı. Ancak bu sözleri Fahri Dayı duymuştu ve ne yaptıysak Fahri Dayı'yı revire göndermek mümkün olmuyordu. Aradan 1–2 gün geçtikten sonra Fahri Dayı benden 50 TL borç istedi, ben de verdim. Bu paranın hepsiyle kuru soğan aldı ve bu soğanları elma kıtlayarak yer gibi yedi. Sırtını ise sürekli sobaya veriyordu. Bir hafta sonunda Fahri Dayı iyileşmiş, tekrar eski haline gelmişti. Sonra da bana "Ekip başına söyle, beni gece nöbetçisi yapsın," dedi. Cezaevlerinde geceleri hem herhangi bir olaya meydan vermemek, hem de rahatsızlanan tutukluları önceden idareye bildirmek amacıyla geceleri nöbet tutulurdu. Nöbete her gün sırasıyla tutulacağı gibi, bir kişiye koğuştakiler tarafından cüzi bir para ödenir ve o kişi sırasıyla herkesin yerine nöbet tutardı. Başta yaşlı ve rahatsız olduğu için yapamaz düşüncesiyle Fahri Dayı'nın nöbet tutmasına karşı çıktım. Ancak ısrarları karşısında da dayanamadım, ekip başıyla konuşarak Fahri Dayı'nın gece nöbetçisi olmasını sağladım. Aybaşında Fahri Dayı nöbetçilik paralarını topladı, benden almış olduğu 50 TL'sini getirip verdi ve nöbetçiliği bıraktı. Uzunca bir süre sonra kızı görüşe gelerek, Fahri Dayı'ya bir palto getirmiş, biraz da harçlık yatırmıştı. Fahri Dayı bana ısrarla çay ısmarladı, fındık aldı.

Su Kuşu Raci

TMMOB eski Genel Başkanlarından rahmetli Teoman Öztürk ve Bülent Tanık sanıyorum kırk günlük kesinleşmiş cezalarını çekmek üzere Merkez Kapalı Cezaevi'ne geldiler. Teoman Öztürk'ün solda belirli bir saygınlığı vardı. Eskiden sol içerisinde kavgaların arasına girer, kavgaların son bulmasını sağlardı. Bu kavgaların bitirilmesi için yapılan müzakerelerin ikisinde ben de bulunmuştum. Bundan dolayı bazen bana "Birbirinizle kavga etmekte üzerinize yoktu, şimdi neredesiniz? Aynı kavgayı darbecilere karşı niye yapmıyorsunuz?" şeklinde sitemde bulunurdu.

6. koğuşta benim yattığım ranzanın karşısında aslen Bayburtlu olan, Altındağ bölgesinden Raci diye biri yatıyordu. Raci de delikanlı takılanlardandı. Önceleri bir suç işlemiş, beş yıl cezaevinde kalmış, çıktıktan sonra da askere gitmişti. Askerlik dönüşünde Altındağ'da bir kıza âşık olur ve kızı görebilmek için de kızın evinin tam karşısında bir karpuz tezgâhı açar. Amacı karpuz satarak para kazanmak değil, ara sıra pencereden kızı görebilmektir. Bunun için de gariban olarak tanıdığı, gelip geçen birçok kişiye para almadan karpuz vermektedir. Bu arada kıza başkaları da musallat olmuştur. Bir gün kız pencereden bakarken bu kişiler Raci'ye hakaret ederler ve birkaç karpuzunu da kırarlar. Dört kişilerdir. Bu durumu içine sindiremeyen Raci karpuz bıçağıyla bu kişilere saldırır. Üçünü boğazlarına vurduğu bıçak darbeleriyle öldürür, dördüncü ise kaçar. Raci bir müddet onu da kovalar, ancak yakalayamaz. Mahkemede hâkimin "Dördüncüyü yakalasaydın ne

yapacaktın?" sorusuna Raci'nin cevabı "Herhalde oturup kahve içmeyecektik, onu da öldürecektim!" şeklinde olur.

Hâkim, Raci'yi akli dengesinin yerinde olup olmadığının tespiti için İstanbul'a sevk eder. Raci konuşurken "r" leri "y" olarak telaffuz ediyordu.

Raci gündüzleri yataktan çıkmaz, geceleri ise sabaha kadar uyuyamazdı. Sebebini sorduğumda ise "Abi gündüz piyasaya çıkıp da yezil (rezil) mi olalım. Bizim de başkalayı gibi takım takım elbiseleyimiz yok, altın künyemiz, altın kolyemiz yok. Ben nasıl piyasaya çıkayım. Milleti üzeyime mi güldüyeyim?" derdi.

Kaç aydır Raci ile karşı karşıya yatmamıza rağmen, Raci'nin bir kerecik olsun banyo yaptığını görmedim. Tuvaletlerden birini banyo olarak kullanıyor, su ısıtıp tuvalette banyo yapabiliyorduk. Kaç kere su ve çamaşır hazırlatıp, Raci'ye yalvardığım halde bir türlü Raci'ye banyo yaptıramıyordum. Raci inat etmiş, yıkanmıyordu. En sonunda bir gün Raci'ye kızarak zorla banyo yapmasını sağladım. Aradan bir hafta geçtikten sonra "Raci kardeş, haydi yine su koydurtayım, bir banyo daha yap" dediğimde Raci gayet sinirli bir şekilde "Ya Mahmut abi, sen de beni tam su kuşu yaptın. Daha geçen hafta banyo yaptım," cevabını verdi. Bu olay Teoman Öztürk'ün çok hoşuna gitmişti. Raci'yi sürekli bu haliyle anlatırdı.

Soldan Teoman Öztürk, M.Esat Güven ve Bülent Tanık, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi (1982)

Cezaevinde Bankerler

Türkiye 1980'li yılların başında "bankerlik" olayını yaşadı. Banker diye geçinenler, hiçbir alt yapısı olmadan verilen reklamlar, lüks yaşam ve bürolarla akıl almaz faizler vaat ederek halkın birikimlerini toplayıp batırdılar veya battı gösterdiler. Bankercilik olayı, 12 Eylülcülerin halka yeni bir zulmüydü. Bakınız o günlerde Nevzat Vural isimli mahkûm bir arkadaş bana hitaben yazdığı hatıratında bu olayı nasıl dile getiriyor:

"Davasına, bilincine ve inancına saygı duyduğum Mahmut Esat kardeşim;

Birkaç satır karalayabilmem için şahsıma ayrılan bu sayfaya başımdan geçen ilginç bir olayı mı, yoksa cezaevi çatısı altında yaşadığımız monoton günleri mi yazayım diye düşünürken belleğime şöyle bir soru takıldı. Oğlum Nevzat, senin kişisel anıların ve acıyla geçirdiğin günler, çalkalanan deryada ince bir kum taneciği değil midir? O halde anılarını ileriye yönelik doping olarak sakla da cezaevi dışına kulak ver ve dinle: Dışarıda eşin ve üç çocuğun sosyal güvenceden yoksun, evsiz, gelirsiz ve senin özleminle yanıp tutuşurken onların sınırları genişletilmiş çok büyük bir tutukevinde olmadıklarını kim iddia edebilir? Onları da bir an kenara itele ve aşağıda vurgulanan daha acıklı ve senin için daha çok önem taşıyan olaylara kulak ver ve dinle. Ülkende mevcut tekstil sanayiine ait yığınla fabrika batıyordu da Allah'tan devlet desteğiyle kurtarıldılar. Vatandaşların birini bin yapacağız diye yola çıkıp tasarruflarını değerlendiren ve tasarruf sahiplerine daha iyi bir yaşam sağlamayı amaçlayan ve adlarına "ban-

ker" denilen bir yığın iyi niyetli ve yurtsever kişiler battı da onlara da Allah'tan Devlet Baba sahip çıkıp, mağdur vatandaşları umutlandırdı. "En kısa zamanda kurtarılacaklardır!". Daha da acıklısı, acıklı olduğu kadar sevindiricisi de bu bankerlere sahip çıkan ve onları destekleyen aile bankaları da batıyordu da bereket Devlet Baba bugüne kadar izlediği sıkı para politikasını değiştirerek, Merkez Bankası bunlara 52,5 milyar liralık yardım yaptırarak kapılarına kilit vurulmasını önlemiş. Bu örnekler daha da çoğaltılabilir ama sana yeter diyorum. Onun için Nevzat geçmişteki anıların sana kalsın, sen ve aile bireylerin hayattasınız, görmüyor musun adamlar DEVLET BABA olmasaydı batacaklarmış."

7.8.1982
Nevzat Vural

Görüldüğü üzere bir mahkûm gözüyle bu yazılanlar, halkın parasını hiç eden ve bu yükün faturasını tekrar halkın üzerine yıkan 12 Eylülcülerin ekonomi politikalarını gayet güzel bir şekilde gözler önüne seriyor.

Bankerlik olayıyla ilgili epey tutuklamalar vardı. Banker Yalçın da bunlardan biriydi. İdare, cezaevi atölyesini koğuşa dönüştürmüş ve bankerleri bu koğuşa toplamış olduğu için diğer mahkûmlar bu koğuşun ismini "Bankerler koğuşu" olarak anarlardı.

Ecevit ve Bakanları Merkez Kapalı'da

Mamak'tan Merkez Kapalı'ya geldikten sonra cezaevine gelenler arasında Ecevit ve bakanları Tuncay Mataracı, Hilmi İşgüzar, Şerafettin Elçi ve bakanların suç ortağı olarak da genel müdürlerden SSK Genel Müdürü Mustafa Enginsu, DHL Genel Müdürü Yaşar Çehreli, müteahhit ve işadamlarından Suat Sürmen, Salih Zeki Rakıcıoğlu gibi isimler de bulunuyordu. Ecevit ilk gelişinde eski revirde, ikinci gelişinde ise yeni revirde kalıyordu. Bakanlar ise eski revirde, suç ortakları da kısımda kalıyorlardı. Ben de 6. koğuştan 8. koğuşa verilmiştim. 8. koğuş bir koridor üzerinde, dört, sekiz ve on kişilik kabinlerden oluşuyordu. Yaşar Çehreli ve Mustafa Enginsu da 8. koğuşta kalıyorlardı. Ecevit'in ilk gelişinde diğer bakanlar henüz cezaevine düşmemişlerdi. Ecevit, her iki gelişinde de eski ve yeni revirde tek başına kalıyordu. Akşam sayımında bizler içeriye alındıktan sonra Ecevit'in 15–20 dakika bahçede dolaşmasına izin veriliyormuş. Günde iki gazete okuduğunu duyuyorduk. Kendisiyle diğer mahkûmları görüştürmüyorlardı. İsmini Sadık olarak hatırladığım biraz saf bir kişi, idarece cezaevinin hamamında çalıştırılıyordu. Gardiyanların anlatımına göre Ecevit'i banyo yapmak üzere hamama götürürler. Ecevit hamama geldiğinde Sadık, Ecevit'e "Ecevit ağabey, getirdin Kenan Evren'i Genelkurmay Başkanı yaptın, o da cunta yaptı, önce seni içeri attı," der. Ecevit ise Sadık'a bakarak gülümser.

Ecevit'in kalmış olduğu revirin tam karşısında çocuklar koğuşu bulunuyordu. Cezaevlerinde çocuk ko-

ğuşları en fazla ezilen ve cinsel istismara konu olmuş koğuşlardır. O dönemde de cezaevinin bütün ağır işleri çocuk koğuşunda kalan ve hakarete maruz bırakılan çocuklara yaptırılıyordu. Ecevit'in müdahalesi üzerine kömür taşımak, çöp dökmek gibi ağır işler artık çocuklara değil, sırayla diğer koğuşlara yaptırılmaya başlandı.

Mahkemenin Neticelenmesi ve Afyon E Tipi Cezaevi'ne Gidiş

Bu arada mahkemelerimiz de devam ediyordu. Duruşmalarıma dinleyici olarak sadece babam katılıyordu. Teoman Öztürk tahliye olduktan sonra duruşmalarıma o da katılır oldu. Duruşmanın mütalaa aşamasından bir önceki duruşmada savcı değişmişti. Savcı henüz dosyayı incelemediğini ancak suç işlemeye meyilli bir kişi olduğumu söyleyip cezalandırılmamı istedi. İnsan ilk karşılaştığı birisini hiç konuşmadan suça meyilli olduğunu nasıl anlar, hâlâ anlamış değilim. Savcı suça meyilli olduğumu iddia etmesine rağmen mahkeme heyeti iyi halimden dolayı 59. Maddeyi uygulayarak beni 20 yıl 10 ay ağır hapis cezasıyla cezalandırdı. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi tutuklu cezaevi olduğundan hüküm giyenler sevke tabi tutuluyorlardı. Benim de sevkim kasım ayının ortalarına doğru Afyon'a çıkmış oldu.

Afyon Cezaevi'ne götürülmek üzere kırmızı renkli, eski, üzeri adeta tenekeyle kaplanmış cezaevi arabasıyla (ringle) yola çıkarıldık. Arabada Afyon güzergâhı üzerinde diğer cezaevlerine bırakacağımız mahkûmlar

da vardı. En uzun yolculuğu biz yapacağımız için Afyon'a gidecek diğer mahkûmlarla karşılıklı olarak sıraların üzerine oturmuştuk ve ellerimiz birbirine zincirleme kelepçelenmişti. Ayaktakiler iyice kalabalıktılar ve ikili olarak kelepçelenmişlerdi. Arabanın tavanı alçak olduğundan başlarını eğik tutuyorlardı. Neyse ki yolculukları bize göre daha kısaydı. Kasım ayının ortalarında olmamıza rağmen arabanın içinin havasız ve kalabalık oluşundan dolayı nefes almakta zorluk çekiyor, terliyorduk. Hava gelmesi için ring kapısının biraz aralanması için jandarmalara ne kadar ısrar ettiysek kabul ettiremedik. Yaklaşık 10–12 saat sonra, gece geç saatlerde Afyon Kapalı Cezaevi'ne getirilmiş olduk.

Kapı altında sayımımız yapılıp evraklar tamamlandıktan sonra gardiyanlar tarafından çanta ve yataklarımız arandı üzerimizde sadece külotlarımız kalacak şekilde soyunmamız istendi. Elbiselerimiz tekrar arandıktan sonra elbiselerimizi giymemiz söylendi. Daha sonra müşahede hücrelerine dağıtımımızı yaptılar. Burada sağ ve sol müşahede hücreleri vardı. Diğer arkadaşları sağ hücrelere, beni sol kısımdaki hücrelerden birine verdiler. Kaldığım bölümde adli suçtan idam cezasına çarptırılan Halil Fevzi Uyguntürk, Hüseyin Çaylı ayrıca ismini şimdi hatırlayamadığım "canavar" lakaplı, daha sonra da akli dengesinin yerinde olup olmadığını ölçmek için İstanbul'a gönderilen bir mahkûm daha kalıyordu. Halil Fevzi Uyguntürk 29 Aralık 1982'de, Hüseyin Çaylı ise 13 Ocak 1983 tarihinde yine Afyon Cezaevi'nde idam edildiler.

Makarna Tatlısı

Halil Uyguntürk ile hücrede kalırken aramızda bir samimiyet oluşmuştu. Canavar'la da aram iyiydi. Halil, geceleri gelip idama götürecekler diye uyumaz, gündüz uyurdu. Hücre kapıları açıldığında birlikte volta atar, çamaşır yıkar veya yemek yapardık. Bu iki idamlık arkadaş ve "canavar" dışında beni ve karşı hücredeki arkadaşları mutfakta çalışmaya götürüyorlardı. Mutfakta gardiyanlar bıçakları masanın üzerine koyar ve kapıyı hemen üstümüze kapatarak uzaklaşırlardı. Bıçaklarla kendilerine bir zarar vereceğimizi düşünürlerdi. Biz ise etleri parçalara ayırır, sebze doğrar, yemek için tüm hazırlıkları yapardık. Bıçakları teker teker yerine koyduğumuzdan emin olduktan sonra da bizi mutfaktan çıkarırlardı.

Bir keresinde idam olacak arkadaşları da bizimle birlikte mutfağa götürdüler. Hücreden çıkıp mutfağa kadar gelebilmek bile onlar için çok büyük bir umut oldu. Halil, her fırsatta bana "Bizi mutfağa götürdüklerine göre bizi asmayacaklar değil mi? Öyle gözüküyor, yoksa götürürler mi? Mutfakta bıçaklar bile var. Demek ki bizi asmayacaklar," deyip duruyordu. Halil 1976 yılından beri idam cezası almış ve öylece bekletiliyordu. Beraberce makarna tatlısı yapıyorduk. Karavanada makarna çıktığı zaman biz makarnanın fazlasını alıyor, sonra küçük tüp ocak üzerinde makarnayı yağı çıkana kadar kaynatıyorduk. Makarnalar yağını iyice dışarıya verip hamurlaştıktan sonra avucumuzun içinde sıkıp ufak parçalar yapıyorduk. Daha sonra bu parçaları sıvı

yağda yumurtaya bulayarak kızartıp şerbete atıyor, hep birlikte afiyetle yiyorduk.

***

Canavar iri yapılı bir tip olarak da Red-Kit'teki Daltonların Avereli'ni andırıyordu. Canavar, dışarıda bir gasp suçu işler ve biri tarafından polise ihbar edilerek yakalanır. Sonra da bir yolunu bularak karakoldan kaçar. Kendisini ihbar eden kişiyi bulup Karacaahmet Mezarlığı'na götürüp orada öldürür. Cesedi parçalara ayırarak her bir parçayı mezarlığın bir yerine gömer. Tekrar yakalandığında ise kafa hariç bütün parçaların yerini polise gösterir. Kafayı polise teslim etmemesinin amacı ise dışarıya çıktığında kafatasıyla kadeh tokuşturup rakı içmektir.

5. Koğuş

Bir müddet sonra koğuşlara dağıtımımız oldu ve beni 5. koğuşa verdiler. Afyon'da da diğer birçok taşra cezaevinde olduğu gibi mahkûmlar, yerli ve gurbet mahkûmu olarak ikiye ayrılıyordu. Gurbet mahkûmunun çok olduğu koğuşlarda Ankara, İstanbul mahkûmu olarak ayrılma oluyor, İstanbul mahkûmunun çok olduğu illerde ise Sağmalcılar, Paşakapı, Bayrampaşa mahkûmu gibi ayrımlara rastlıyordunuz. Ayrıca, bir de hemşericilikten dolayı gruplaşmalar vardı. Hemşericiliği en iyi becerenler ise Karadenizlilerdi. Annemin aslen Oflu olması nedeniyle ben de onların yeğeni sayılıyordum. Koğuşun alt katında yemekhanemiz, yemekhane de ise TV ve girişte tuvaletler vardı. Bu tuvaletlerden

birini banyo olarak kullanıyorduk. Üst kat ise yatakhaneydi. Bu cezaevinde herkes ranzalarda tek yatıyordu.

Sabah sayımı yapılmadan önce havalandırmanın kapısı açılır, sabah ve akşam sayımları havalandırmada yapılırdı. Akşam sayımından sonra da havalandırmanın kapısı kapatılırdı. Akşam yemeğinden sonra TV seyretmek isteyenler yemekhanede kalıyor, diğerleri ise yukarıya yatakhaneye çıkıyordu. Aradaki kapılar kilitleniyordu. TV'den sonra aşağıda kalanlar da yukarıya çıkıyordu. Gece saat 00.00 yatma saatiydi. Gardiyanlar gece çatı arasından koğuşları kontrol ediyorlardı.

***

5. koğuştaki mahkûmlar yerlisi ve gurbetçisi ile hepsi ağır cezalı mahkûmdular. Cezaevinde siyasi mahkûm olarak sadece ben bulunuyordum. Daha sonra buraya Nihat Erim'in öldürülmesiyle ilgili iki kişi daha getirildi. Onlar ise müşahede hücrelerinde kalıyorlardı. Bizim koğuş gurbet mahkûmunun ağırlıkta olduğu bir koğuştu. Genelde herkes boncuk örüp dışarıya ailelerine gönderiyorlardı. Böylece hem ailelerinin geçimine katkıda bulunuyor hem de az da olsa kendi harçlıklarını çıkarıyorlardı. Ben ise kitap okumak istiyordum. Ancak dışarıdan kitap alınması yasak olduğu için cezaevi kütüphanesinden okuma mecburiyetinde kalıyordum. Mecburiyetinde kalıyordum diyorum çünkü cezaevi kütüphanesindeki kitaplar çok basit veya anlamsız kitaplardı. Öyle de olsa okumak zorundaydım, çünkü başka türlü vakit geçmezdi.

Koğuşa ilk geldiğimde ortak tanıdıklarımızın olması nedeniyle İlhami Tokul isimli arkadaşla bir samimiyetimiz oluştu ve daha sonra kendisiyle yemek ortaklığı

yaptık. Yemek ortaklığı cezaevlerindeki racon gereği kardeşlikten öte bir yakınlaşmaydı. İlhami, çocukluğu dâhil, ömrünün büyük bir kısmını cezaevinde yatmakla geçirmişti. Koğuşa geldikten kısa bir süre sonra idare, beni koğuş başkanı olarak tayin etti.

Bir de mahkûmlardan toplanan para karşılığı mutfaktan karavanamızı getiren, bulaşıkları yıkayan, koğuşun temizliğini yapan "Yamak" olarak adlandırılan mahkûm kişiler vardı. Afyon'un Şuhut kazasından Mehmet Ali isimli biri bizim yamaklığımızı yapıyordu.

Kıran Kıran

Sigarayı aşırı derecede içiyordum. Bir de üzerine Mamak'ta içtiğim gazete kâğıtları eklenirse nefes almakta güçlük çekiyordum, bırakmaya karar verdim. Sigarayı bıraktığımı duyduklarında koğuşta sigara içenlerin hemen hepsi benimle birlikte sigarayı bıraktılar. Siyasi mahkûm ve mühendis olmanın yanı sıra, arkadaşlara yaklaşımım, yaptığım çoğu işte onlara örnek oluyordu. Ancak ikinci, üçüncü gün hepsi sigaraya yeniden başladı. En uzun süre rekabet şeklinde bana İlhami rakip oldu. İkinci aya yaklaştığımızda İlhami de sigaraya başladı. Ancak ona inat olarak ben sigarayı bırakmış oldum. İnatlaşma olmasa belki ben de sigaraya yeniden başlayacaktım.

Sigarayı bıraktıktan sonra her sabah spor yaptım. Öğleden sonraları da avluda futbol oynardık. Dışarıdan top içi getirtip şişirerek üstünü bir kazaktan söktüğümüz yün iplerle sarar, üzerine de kumaştan astar dikerdik. Bu topla hem futbol hem voleybol oynardık.

Afyon Kapalı Cezaevi (1984)

Voleybol kumar amaçlı da olsa zevkine de olsa genelde karşılıklı olarak bir veya iki kişiyle oynanırdı. Futbola "kıran kıran" ismi verilmişti. Futbolda insanlar birbirine bol tekme atarak deşarj oluyordu. Topu alıp saklasanız, ortada top dahi olmasa millet kuru gürültüye birbirinin ayağına tekme atıp duruyordu. Bundan dolayı da futbolun adı Afyon Cezaevi'nde "kıran kıran"dı.

Naci Karaaslan

12 Eylül askeri darbesi, sivil cezaevlerinde de tüm vahşetini göstermekten geri kalmamıştı. Naci Karaaslan adlı mahkûm arkadaşımız da 12 Eylül'den sivil cezaevinde nasibini almış birisi olarak hatıra defterime şunları yazıyor:

"12 Eylül 1980 askeri harekâtından sonra Ödemiş Kapalı Cezaevi'nden bir operasyon sonucu Afyon Kapalı Cezaevi'ne geldik. Ben, Afyon'a gelişimize yolda sevinmiştim. Çünkü Afyon benim vilayetimdi. Ama bu hayalim yolculukla birlikte sona erdi. Kapı altına geldik, "Soyunun bakalım!" dediler. Soyunduk. Arama sırasında vücudumun muhtelif yerlerindeki ameliyat yerlerinin farkına varan gardiyanlar gülerek "Bir psikopat daha geldi" dediler. Konuşmaya başladılar: "Len sen efe misin, len senin ayaklarını kırarız, len falan, len!" vb. "Geçin içeri!" dediler. Bir trafik kazası neticesinde sol bacağımın diz kapağının dış alt tarafı ezildiği için ameliyatla platin yerleştirildi. Bundan dolayı hiç koşamam, tam da düzgün yürüyemiyorum. İçeri girerken bu sakatlığın verdiği yalpalamadan dolayı gardiyanın biri hemen yakaladı. Adını sonra öğrendim.

Hâlâ hasımız. "Ne sallanıyorsun?" diye bir cop salladı, ben de yakaladım, vurdurmak istemedim. "Vay yetişin, gardiyana karşı geliyor!" diye bağırdı. Ne kadar gardiyan var ise yetişip çembere aldılar. "Aç avuçlarını!" dediler, ben de avuç açılacak bir durum olmadığını söyleyip bu isteklerine ret cevabını verdim. "Seni mahvederiz." dediler. Ben de y...rkla değil, dayakla büyüdüğümü söyledim. O zaman bana vurmaya başladılar. Bir iki tanesine ben de vurmaya çalıştım, ama elli kadar gardiyana ne yapayım!

Gözlerimi açtığımda hastanedeydim. Yediğim bir tekme neticesi karın zarım patlamış ve karın fıtığı olmuşu, hâlâ öyleyim. Doktor acil bir durum olmadığını, tahliye sonu bir üniversite hastanesine giderek ameliyat olabileceğimi söyledi ve taburcu etti. Cezaevine geldim, sol müşahede hücreye verdiler. 5-6 gün öyle yattım. Dinarlı biri yanıma geldi, "Geçmiş olsun hemşerim!" dedi. Ben de Dinarlı olduğum için idare onu yanıma göndermişti. Mesleği ispiyonculuk yani, idarenin adamı imiş. "Sağ ol" dedim. Başladı bana masal anlatmaya. Ruhum sıkıldı. Benden uzak durmasını söyledim. Bana diyor ki; "Sakın gardiyandan davacı falan olayım deme, seni öldürürler."Doğru da söylemiş. Tarih 30.12.1980 sabah saat 09.00 civarıydı. Hemşerimiz olan şahıs zeytinyağı tenekesine 0,5 litre kadar su koyup tüpün üstüne koymuş. Galiba iyi oturmamış, teneke devrilmiş. O da orta yere dikilmiş "Benim tenekeyi kim döktü, burada bir sürü çakal var, o...spu çocuğu var," diye rast gele küfür ediyor. O zaman mevcudumuz da otuz civarındaydı. Hemen gürültüyle dışarı çıktım, durumu öğrendim. Dedim ki: "Hemşerim kimse senin

suyuna kasıt yapmaz. Sen yanlış yapıyorsun,", "Sen de bu a...ına koyduğumun çakallarıyla işbirliği yapıyorsun," deyip bir caz yaptı. Ben de yakasından tutup hücresine kapadım ve bir de istemeyerek tokat vurdum, bıraktım. Aradan az bir zaman geçince gardiyanlar koğuşa dağıtım yapmaya, içeri girmezler mi! Hemşerimiz hemen hücresinden fırlar, beni buradan alın, Naci beni dövdü, öldürecek, canım tehlikede!" diye avazı çıktığı kadar feryat etmez mi! Mübarekler zaten fırsat bekliyorlarmış, sen misin o? Vallahi ilk vuranı biliyorum. Hastanede gözlerimi açtım, nefes alamıyorum. İki adet kaburgam kırılmış. Pazar olduğu için durumu nöbetçi doktordan ve röntgen çeken bayandan öğrendim. Tedavi için Isparta Devlet Hastanesi'ne veya Eğridir'de bir hastaneye sevkimin yapılması gerektiğini, duruma yarın servis şefi doktorunun karar vereceğini beyan ettiler. Ertesi gün doktor geldi. Muayene falan yok, yalnız ağrı kesici ilaç ve hemen taburcu! Durumu hemen istihbarat ettirdim. Cezaevi müdür ve savcısı olayı Cumhuriyet Savcısı'na bildirir. Cumhuriyet Savcısı hastane ile irtibat kurar, bizi taburcu ederler. Cezaevine gelirim. Yirmi yedi gün cezalıların yattığı hücreye hapsederler.

Vay anasını! Radyo, televizyon ve gazetelerde "İşkence yok!" diyorlar. Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu! Arkadaş, yazsam inan sonunu bulamam, beni bağışla. Adalet mülkün temeli değil, hakkın temeli olmalıdır!

Naci Karaaslan
Afyon K. Cezaevi 5. Koğuş

Savcısıyla, cezaevi savcısıyla, müdürüyle, doktoruyla, gardiyanıyla, ispiyoncusuyla 12 Eylül adaletinin Afyon Cezaevi'ndeki sakat bir mahkûm olan Naci'ye yansıması da böyle olmuştu.

Pepe Nuri ve Kumar

Koğuşumuz genelde sakindi, herkes kendi halinde bir yaşam sürdürürken koğuşa "Pepe Nuri" lakaplı birini verdiler. Pepe Nuri Kütahyalıydı ve Kütahya'da kulüp işletiyordu. Kekemeydi. Suçu ise yine kumar masası başında adam öldürmekti. Pepe, tam bir kumar hastasıydı. Pepe'nin gelişiyle 8-10 gün içinde 1-2 kişi hariç bütün koğuş gece gündüz kumar oynamaya başlamıştı. Cezaevi süresince birçok uyuşturucu müptelası ile karşılaşmıştım. Ancak kumar hastalığının diğer uyuşturucu hastalıklarının çok ötesinde bir hastalık olduğunu Afyon Cezaevi'nde gözlemiş oldum.

Afyon Cezaevi'nin üzerinden sık aralıklarla uçaklar geçerdi. Cezaevinde uçakların geçtiği bu hatta mahkûmlar Nato Yolu diyorlardı. Sabah sayımını tek sıra dizilerek havalandırmada veriyorduk. Yukarıdan uçak sesi geldiği zaman herkes yanındaki ile "Uçak ne taraftan geliyor?" diye bahse tutuşurdu. Gelen yemekler mercimek, bezelye vb. gibi taneli yiyeceklerse tabaktan kaşıkla alınıp masanın üzerine dökülürdü. Karşıdakine tek mi çift mi diye sorularak yemekte dahi kumar oynanırdı. Sabun veya permatik sapından yapılan zarlarla hemen hemen bütün gün kumar oynanırdı. Kumar gündüzleri yukarı katta tuvaletin olduğu koridorda, akşam ise sayımdan sonra aşağıdaki tuvaletlerin önünde de-

vam ederdi. TV programından sonra tekrar yukarı tuvaletin önünde sabaha kadar yine kumar oynanırdı. Kumar oynayanlar bazen gardiyanların baskınlarına uğrayıp kapı altına götürülüyorlardı. Kapı altında gardiyanlar tarafından dayak yedikten sonra da tekrar koğuşa getiriliyorlardı. Gardiyanlar, Pepe Nuri'yi getirip götürmekten, dayak çekmekten bıkmışlardı. Artık Pepe Nuri'yi kapı altına götürdüklerinde Pepe'ye zar attırıyorlardı. Tek gelirse Pepe dayak yiyor, çift gelirse dayaktan kurtuluyordu. Pepe boş durduğu zaman canı sıkılıyordu. Birini gördüğü zaman elini zar atarmış gibi yaparak kekeme bir şekilde "Gel atak" derdi. Diğeri parasının olmadığını söylese de Pepe "Bende var, gel atak" diyerek karşıdakine borç para verip kumara oturturdu. Çoğu zaman Pepe'nin borç verdiği kişi, zar atarak Pepe'den aldığı borcu öder, Pepe'nin cebindeki paraları alır, bir de yetmezmiş gibi Pepe'yi borçlandırıp kumardan kalkardı.

Birkaç kişi hariç koğuşun hemen hepsi kumarla kalkar, kumarla yatar olmuştu. Herkes bütün enerjisini kumara harcıyordu. Tam bir felaket yaşanıyordu. Ailelerinin zor şartlar altında çoluk çocuklarının nafakalarından keserek gönderdikleri para veya eşyalar kumarda harcanıyordu. Dışarıdakilere de huzur verilmiyordu. Eskiden hesabına para yatırılanlar, bu paranın ne zorluklarla yatırıldığını bilir, yutkunurlardı. Oysa şimdi kumarda harcamak için ailelerinden ısrarla para istemeye başladılar. Dışarıdan gönderilen giyecekleri yarı yarıya, hatta bazen daha az bir fiyata satıp kumara verir oldular.

Kumarın koğuşa girmesiyle artık koğuşta boncuk işi de bitmişti. Ben yine saçma sapan da olsa kütüphanedeki kitapları okumaya devam ediyordum. Kumar oynayanları vazgeçirmek için bir kenara çekiyor, uzun uzun konuşuyordum ama onları ikna etmek olanaksızdı.

Kınalı Kuzu

Mamak Cezaevi'ni zaten anlatmaya gerek yok ancak Afyon Kapalı Cezaevi'nde çıkan yemekler Merkez Kapalı'ya nazaran çok daha kaliteli ve temizdi. Zeytinler herkese sayıyla 2-3 tane verildiğinden zeytinin adı koğuşta "kınalı kuzu"ydu. Yemekleri yamak dağıtıyordu. Ayda bir karavanada sulu köfte çıkıyordu. Sulu köftenin dağıtımı epey riskli bir işti. Birine büyüğü, öbürüne küçüğü gitti, diğerininki niye fazla oldu diyerek kavgalar çıkabiliyordu. Bundan dolayı da sulu köfte çıktığı zaman dağıtımı ben yapıyordum, bana ise kazandibinde bir kepçe su kalıyordu. Bazı arkadaşlar tabağıma kendi paylarından bir iki köfte koyarlardı. 2-3 ay bir süre yemekte sulu köfte çıkmadı. 2-3 ay sonra çıktığında ise bir arkadaş sulu köfteye bakarak "Geçmiş olsun kardeş, içeri yeni mi düştünüz?" diye söyleniyordu.

Hapçılar

Cezaevinde bazı tutukluların doktor raporuyla uyuşturucu hap kullanmalarına izin veriliyordu. Belli saatlerde gardiyanlar dış kapı mazgalından hap verilecek olan mahkûmu çağırır ve bir bardak su getirmesini isterdi. Su geldikten sonra da gardiyan hapı kendi gözü önünde içmesini söylüyordu. Onlar da hapı içer gibi yapıp ağızlarında saklıyorlar, sakladıkları hapları ya biriktirip başka zaman içiyorlar, ya da diğer mahkûmlara para ile satıyorlardı.

İdarece koğuşumuza Murat isminde hücreden çıkarılan birini verdiler. İstanbullu arkadaşlar bu kişiyi tanıyorlardı. Murat'ı hiçbir koğuş kabul etmemiş ve en son bizim koğuşa verilmişti. Murat'ın koğuşa verilmesi diğer arkadaşları da rahatsız etti. Çünkü Murat hap kullanıyor, kendi vücudunu camla çiziyor ve sağa sola saldırıyormuş. Murat bizim koğuşa gelir gelmez hemen kumar kervanına katıldı. Koğuşa geldiğinde yanında birikmiş parası varmış, o parayı hemen kumarda kaptırmış. Bu sefer de eşyalarını satmaya başladı. Bir gün akşam sayımından önce yanıma geldi. Hiç giyilmemiş bir çift botunun olduğunu, dışarıda fiyatı 400 TL olduğunu ama bana bu botu 200 TL'ye verebileceğini söyledi. Ben de böyle bir teklifi biraz da hakarete varan bir cevapla reddettim. Daha sonra botları 200 TL'den başkasına satıyor ve akşam da bu parayı kumarda kaybediyor. Akşam sayımdan sonra kitap okumak için yatakhaneye çıkmıştım. TV programı bittikten sonra aşağıda kalan arkadaşlar da yatakhaneye çıkmışlardı. O esnada ben dâhil yatakhanede kalan bütün arkadaşlar yatıyor-

duk. Yukarıya çıkanların gürültüsü yatanları rahatsız ediyordu. Oysaki saat 00.00'ı geçiyordu. Kurallara göre saat 00.00'da herkesin yatması gerekiyordu. Tabii kurallar böyleydi ama tuvaletin önünde sabaha kadar kumar devam ediyordu. Bunun üzerine saatin 00.00'ı geçtiğini hatırlatarak sessiz olmalarını söyledim. Belli bir süre sessizlikten sonra bir şey yırtılıyormuş gibi sesler ve gürültüler tekrar gelmeye başladı. Ben arkadaşları tekrar uyardım. Tekrar bir süre sessizlikten sonra çok yakınımda bir kavga sesiyle uyandım. Meğerse Murat parasını kumarda kaybettikten sonra camla vücudunu doğruyor. Yaralarını sarmak için de çarşafı yırtıyormuş. Benim ikazım onu sinirlendirmiş, bir de akşamüstü bana bot satmak isterken kendisine sert çıkışımdan dolayı sinirlenerek elindeki camla gelip başıma dikilmiş. Tam bana vuracakken karşı ranzada yatan Bitlisli Maşallah Cengiz Sönmez isimli arkadaş tarafından yumruklanmaya başlanmış. Cengiz aynı zamanda boksör olduğundan dolayı Murat'ı elinden zor aldık. Artık Murat'ı koğuşta barındıramazdık. Gardiyanları çağırdık ve Murat'ı koğuştan aldırdık.

Afyon'da Kur'an Kursu

Halktan kopuk, halkı tanımayan darbeciler akılları sıra cezaevlerinde verecekleri edebiyat, tarih, coğrafya gibi derslerle mahkûmları eğitebileceklerini zannediyorlardı. Mesela edebiyat üzerine sohbete gelen hoca aruz ölçüsünden bahsediyordu. Failatün-failatün-failün'le mahkûmları eğitmiş olacaklardı. Edebiyat hocası gittikten sonra Kütahyalı Ali Dayı şöyle diyordu:

"Falan-filan-falan yalan dedi gitti, şimdi bize ne anlattı?"

Bir müddet sonra bu derslerin yanında cezaevinde Kur'an kursu da açıldı. Din hocası zaten koğuşlara önceden de gelip gidiyordu. Yanma bazen takılır, dışarıyla ilgili sorular sorardım. Devrimci olduğumu bildiği için de kendisi bana mesafeli yaklaşırdı. Sonra da cezaevinde Kur'an kursu açıldı. Değişiklik olsun, canım sıkılmasın düşüncesiyle de Kur'an kursuna ben de yazıldım. Cezaevi idaresince tespit edilen boş bir koğuşun yemekhanesinde çeşitli koğuşlardan gelen mahkûmlara Kur'an kursu verilecekti. Aynı şekilde arıcılık kursuna da gitmiştim. Çeşitli koğuşlardan yeni yeni insanlarla tanışıyordunuz. Kur'an kursu başladı, bizim koğuştan ben, birkaç yaşlı mahkûm, bir de benim zorlamamla Naci Karaaslan kursa gidip geliyorduk. Hocanın tavırlarından beni pek istemediğini sezinliyordum ama aldırmıyordum.

Hocamız Afyon Müftülüğü vaizlerindendi. Önce hepimiz birer tane elif-ba aldık, harfleri ezberlemeye başladık. Maltada Naci'yi elinde Kur'an ile gören gardiyanlar, "Dünyanın sonu geldi galiba, Naci de Kur'an kursuna gidiyor," diye takılırlardı. Naci de onlara küfürle karşılık verirdi.

Kur'an harflerini ezberlemek, harfleri bir araya getirerek okumaya çalışmak, onları üstün, ötre vb. işaretlerle birleştirmek epey zevkli bir işti. Hocamız koğuşlara gelip gitmeye devam ediyordu. Mahkûmlara dinî telkinlerde bulunmak istiyor, ancak kimse hocanın yanına pek yanaşmıyordu. Din işleri, kumar işleriyle uğraşanların işine gelmiyordu. Hocanın yanına yine ben gidi-

yor, dışarıya ilişkin sorular soruyordum. Kur'an kursuna gidip gelmeye başladım diye bazı arkadaşlar bana "Artık hoca oldun, bizi oku, üfle de zarımız iyi gelsin," diyorlardı. Ben de dudaklarımı dua ediyormuş gibi kımıldatıp üstlerine tükürüp gönderiyordum. Bir gün hoca koğuşa geldiğinde ben de hikâye şeklinde çocuklar için yazılmış ince bir dinî kitap okuyordum. Çünkü kütüphanede okunacak bir şey kalmamıştı. Hoca elimde bu kitabı görünce şaşırdı ve "Sen bu tip kitaplar okuyor musun?" diye sordu. Ben de durumu anlattım. Bunun üzerine hoca "Bu tip kitaplar sana çok basit gelir, madem bu tür kitaplar okuyorsun, ben sana dışarıdan kitaplar getirirsem okur musun?" diye sordu. Ben de "Okurum," dedim. "Yalnız bahsettiğim kitaplar on altı cilt ve şu anda yasaklanmış durumda. Ben gizlice getireceğim, sen de gizlice okuyup bana verirsin. Daha sonra ben sana ikinci cildi ve diğerlerini getiririm," dediğinde işin içinde gizlilik ve yasak kelimelerini duyduğum için çok heyecanlandım. Artık yasaklanmış kitapları okuyacağım için çok mutluydum ve kitapların gelmesini sabırsızlıkla bekliyordum. Birkaç gün sonra hocamız gazeteye sarılı, siyah kaplı, kalınca bir kitabı getirdi. Kitap Seyyid Kutub'a ait Fîzılâl-il-Kur'an isminde bir tefsir kitabının 1. cildiydi. Tamamı ise on altı ciltti.

Devrimciliğim ve İnanç Dünyam

Lise son sınıf öğrencisiyken devrimci olmuştum. Marksizm hakkında herhangi bir bilgim yoktu. Ancak yine de kendimi Marksist olarak tanımlıyordum ve Marksist bir insan olarak da Allah'a inancımın olmaması gerekiyordu. Ortaokul son sınıftan başlamak üzere lise 1 ve 2. sınıflarda orucumu tutmuştum. Daha öncesi duaların bir kısmını okulda ezberlemiştim, bir kısmını da annem ezberletmişti. Çok küçük yaşlarda annem namaz kıldığında biz de onunla eğilip kalkıyorduk. Devrimci olduktan sonra akşamları yatağa girdiğimde kafamda Allah'ın varlığını sorgulamaya başladım. Sorgulardım fakat diğer yandan da başımıza taş yağacak diye ödüm kopardı. Nihayetinde bu konuda çaresizdim. O zamanlar Kars'ta bizi bir araya getirerek dernek masrafımızı karşılayıp Marksizm konusunda bir şeyler anlatmaya çalışan bazı esnaf ağabeylerimiz vardı. Bu konuda onlardan yardım istedim. Onlar da bana George Politzer'in Felsefenin Başlangıç İlkeleri diye bir kitabını verdiler. Kalınca bir kitaptı. Merakla okuyordum ama bir şey de anlamıyordum. O zamana kadar Sosyalizmin Alfabesi, Sosyalizmin El Kitabı gibi bazı kitaplar ve Nazım Hikmet'ten şiirler okumuştum. Neticede Marksizm'e olan sempatim ağır bastı ve ne olacaksa olsun diyerek kendi kendime "Allah yoktur," dedim ve bir daha da bu konuyu aklıma getirmemeye çalıştım. Üniversite yıllarında ise arkadaşlarla yapmış olduğumuz eğitim çalışmalarında gerek diyalektik materyalizmi, gerekse Marksizm-Leninizm'e ait diğer kuralları öğrenmeye başladım ve teorik yönden rahatlamış ol-

dum. Okullarda çatışmalı ve çalkantılı bir dönem yaşandığı için annem benden habersiz ceketimin iç cebine mumlu kâğıtlara sarılmış küçük bir Kur'an koyardı. Bazen elimi iç cebime atıp da Kur'an'ı fark ettiğim zaman içimde bir rahatlık ve anneme bir minnet duygusu hissederdim. Annem de Kur'an'ı cebimden eksik etmezdi. Ben de arkadaşlarıma ayıp olur diye cebimdeki Kur'an'ı onlardan saklardım.

Elma Teorisi

12 Mart döneminden itibaren gençlik, politikadan uzak tutulmaya çalışıldığından veya sindirilmiş olduğundan dolayı sola karşı sadece sempati duyuluyordu. Bizim gerek kitlesel eylemlerle, gerekse eğitim çalışmalarıyla bu işe daha fazla gönül veren kişileri tespit edip militanlaştırmamız gerekiyordu. Bunun için beş kişilik bir ekip olarak Ankara genelinde bir eğitim çalışması başlattık. Beş kişi aramızda eğitim çalışması yapacaktık, daha sonra her birimiz kendimizin tespit ettiği beş kişiye bu eğitim çalışmasında öğrendiklerimizi aktaracaktık. Çalışmaları aktardığımız bu beş kişi de ayrı ayrı beşer kişilik ekipler oluşturarak onlara aktardıklarımızı onlar da kurdukları ekibe aktaracaklardı. Neticede zincirleme şekilde Ankara'daki devrimci öğrenciler arasında bir eğitim çalışmasını gündeme getirmiş oluyorduk. Diğer yandan da okullarda pratik içerisinde yeni yeni arkadaşlar edinmeye çalışıyorduk. Hızla gelişen, büyüyen bir devrimci gençlikle karşı karşıyaydık.

Okunulan kitaplar listesinde ilk olarak Diyalektik ve Tarihi Materyalizm'i, daha sonra Nikitin'in Ekonomik-Politik, Lenin'in Emperyalizm vb. bir sıralamayı izlerdik. Diyalektik ve Tarihi Materyalizm bizce çok önemliydi, bu yüzden de kurduğumuz ekiple 2-3 haftadır aynı şeyleri okuyup duruyorduk. Epey sıkıcı olmaya başladığından dolayı ben Ekonomik-Politik'e geçilmesi konusunda ısrar ediyordum. Ancak arkadaşlar da önemli olduğu için Diyalektik'e devam etmemiz konusunda ısrarlıydılar. Çoğunlukta oldukları için neticede onların dediği oluyor, yine aynı şeyleri okumaya devam ediyorduk. Böyle olunca da insan ister istemez kendince muhalefet etmeye başlıyor. Bir gün yine Diyalektik'in "Her şey durum değiştirir" diye bir yasası üzerinde duruyor, bir yandan da elma yiyorduk. Yasaları açıklarken hem maddeden hem toplumdan örnekler vererek konuyu daha iyi anlamaya çalışıyorduk. Maddeden örnek verirken "İşte önümüzdeki masa, idealistlere göre on yıl sonra bu masa yine aynı masadır, herhangi bir değişim söz konusu değildir," derdik. Oysa kullanılmasa dahi on yıl içerisindeki hava sürtünmelerinden dolayı bir yıpranma ve değişim söz konusudur. Yine idealistlere göre toplumlarda da değişimden bahsetmek mümkün değildir. Fakat toplum, ilkel-köleci-feodal-kapitalist bir değişimi yaşamış, şimdi de sosyalist ve komünist toplumu yaşamaya adaydır. Kısacası, idealist felsefe değişimi reddederken diyalektik materyalizm maddede ve toplumda her şeyin durum değiştirdiğini kabul eder," diyorduk.

Arkadaşlara muhalefet etmek amacıyla önümüzdeki elmaları göstererek elmanın niye değişmediğini sor-

dum. "Elmanın neden armuda dönüşmediğini mi soruyorsun?" dediler ve gülüştük. Bunun üzerine oksijenden bahsettim. Oksijen 16 atomlu, yağsız, kokusuz, tuzsuz, bibersiz bir gaz. Herhangi bir oksijen molekülünün elbette tek başına sonsuza kadar kalması mümkün değildir. Bir atom daha alıp ozon, H_2 ile birleşip, su, demirle birleşip oksit halini alabilir. Ancak biz oksijenden bahsederken yaşamın sürmesinde belirli bir özellikteki gazdan bahsediyoruz. Veya sudan bahsederken H_2 ile oksijenin birleşmesinden bahsediyoruz. Burada bu maddelerin özelliğinde bir değişmezlik var. Aksi takdirde tek tek moleküllerin baki olmadığını değişime tabi olduklarını belirttim. Bunun üzerine kafalar karıştı, bu mevzuyu ileride tartışmak üzere erteledik. Daha sonra arkadaşlar okullarda diğer devrimci arkadaşlara "Mahmut yeni bir elma teorisi geliştirdi," diye söylüyorlar. Beni her gören "Elma teorisinde bir gelişme var mı?" diye soruyordu. Bende "S.....tir git," diye cevaplandırıyordum. Zaten yoğun pratik içerisinde arkadaşların adını taktıkları "elma teorisi" unutulup gitmişti. Birkaç hafta sonra ise bu konuya hiç değinmeden eğitim çalışmamızı Ekonomik-Politik isimli kitaptan devam ettirdik.

Seyyid Kutub ve Fîzılâl-il-Kur'an

Seyyid Kutub, önceleri sol fikirleri olan birisiyken daha sonra İslam'a yönelir, İslam'da Sosyal Adalet diye bir kitabı yayınlanır ve Müslüman Kardeşler Örgütü'ne katılır. 1954 yılında Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'a düzenlenen bir suikasttan dolayı birçok Müslüman Kardeşler üyesi gibi o da tutuklanır ve on beş yıl ceza alır. Cezaevindeyken Kur'an tefsiri Fîzılâli-il-Kur'an ve Yoldaki İşaretler adlı eserlerini kaleme almıştır.

1964'te serbest bırakıldıktan sonra 1965'te tekrar tutuklandı. Bu kez de birçok Müslüman Kardeşler üyesi ile birlikte tutuklanmıştı ve tutuklanma nedeni devlete karşı bir darbe girişimi idi. Hakkında idam cezası verildi, 1967 Ağustos ayında idamı infaz edildi. İdam kararı verildiğinde Seyyid Kutub mahkeme heyetine şöyle sesleniyordu: "Eğer Allah kanunu ile mahkûm edilmişsem ben Hakk'ın hükmüne razıyım. Eğer bâtıl kanunlarla mahkûm olmuşsam ondan çok daha üstün bir düşünceye sahip olduğum için bâtıldan ve münafıklardan merhamet dilemem. Allah'a şükürler olsun ki on beş sene cihad ettikten sonra bu mertebeye ulaştım. Ben Allah yolunda yaptığım iş için asla özür dilemem. Namazda Allah'ın birliğine şahadet eden parmağım bir tağutun hükmünü onaylayan tek bir harf bile yazmayacaktır."

Seyyid Kutub da mahkûm olmuş eski bir sosyalistti, idam cezası almış ve yiğitçe idam olmuş birisiydi. Yazdığı kitaplar ise bizim darbeciler tarafından dahi yasaklanmıştı. Bunun üzerine, büyük bir heyecan ve merakla Seyyid Kutub'un Fîzılâl-il-Kur'an adlı eserinin ilk cil-

dini Afyon Cezaevi'nde okumaya başladım. Tefsirin daha ilk bölümünde Bakara Suresi'nde Allah'ın değişmeyen kanunlarından bahsedildiğinde, aklıma geçmişte arkadaşlarla yaptığımız eğitim çalışması yani arkadaşların deyimiyle "elma teorisi" ve oksijen örneğini verip yanıtını alamadığım sorular geldi. Bu sorular Bakara Suresi ile içimde yeniden canlanmıştı. Örneğin yer çekimi kanunu da fiziksel bir kanun değil midir? Neden değişmiyor? Yer çekimi kanununun değişmesiyle âlemde neler olur? Seyyid Kutub Bakara Suresi'ndeki 164.ayeti şu şekilde tefsir ediyor:

"Şu kâinat bütün özellikleriyle Allah'ın birliğinin ve rahmetinin delilleriyle doludur: Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanların yararlı şeyleri denizde taşıyıp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirdiği suyla ölümünden sonra yeryüzünü diriltmesinde, orada her türlü canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için açık işaretler vardır."(Bakara suresi 164. Ayet)

"Duyguların uyandırılmasında kullanılan bu metot, şu kâinatın hayranlık uyandırıcı yönlerini görmek için kalb ve kafa gözlerini açabilir. Hâlbuki kâinatın bu hayranlık uyandırıcı yönleri, tazeliği, kalb ve duygularımızda uyandırdığı ilhamları, alışkanlıklarımız tarafından perdelenmiştir. Bu ayet-i kerime insanoğluna şu kâinatı ilk defa görüyormuşçasına gözü açık, duyguları uyanık, kalbi canlı olarak yeniden ele alması için bir davettir. Her gün tekrarlanıp duran şu kâinat manzaralarında şaşkınlık verecek ne büyük dersler ve alınacak

nice ibretler vardır! Ondaki olağanüstü sahneleri ilk defa gören göz ve gönüller ne büyük heyecana kapılır... Fakat insan bu canlı manzaralar karşısında ilk duyduğu sarsıntı ve hayreti uzun süre yüz yüze olmasının verdiği alışkanlık sonunda kaybediyor. Şu gökler ve yer... Şu korkunç genişlikler, kocaman kütleler, büyüleyici ufuklar ve bilinmezliklerle dolu âlemler... sonra bunların şu baş döndürücü sonsuz boşlukta ve kendi yörüngelerinde ahenk içerisinde hareket ve akışları... Şu bilinmezlik örtüsüne bürünerek insanoğlunun ruhunu hayran bırakan sırlar. Şu gökler ve şu yer... Evet, işte bilimlerin ilerlemesiyle gelişip genişleyen kavrayış yeteneği sayesinde insanların bazı sırlara Allah'ın yardımıyla erişebilmelerine rağmen, yine de gerçek boyut, hacim ve sırlarının meçhul kaldığı gökler ve yer... Gece ve gündüzün birbiri arkasından gelmesi, aydınlıkla karanlığın birbirini takip etmesi... Nur ve zulmetin birbirini kovalaması... Şu doğuş ve batışlar... Bütün bunlara karşı duyguların titreşip gönüllerin mest olması... Bunlar ne kadar hayret vericidir... Sonra bütün bu olaylar tekrarlandıkça insanoğlu ilk hayret ve heyecanını kaybeder. Ancak bu hayret ve heyecan verici sahnelerin devamlı olarak duygularında tekrarlandığı mü'min gönüller müstesna... O, bu sahne ve manzaralar arkasında Allah'ın kudret elinin işlediğini düşünerek zikreder ve tazelenen sahneleri her gün yeniden yaratılıyor gibi hayretle karşılar.

İnsanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemiler... Bu ifadeler karşısında duyduğum hayreti gücüm nispetinde size de duyurmaya çalışacağım: Uçsuz bucaksız okyanusta, bizi taşıyan nokta kadar bir gemi... Etrafı-

mızı saran sonsuz mavilik ve korkunç dalgalar... Şuraya buraya dağılmış, nokta halinde yüzen gemiler... O korkunç dalgaların ve uçsuz bucaksız genişliğin bu nokta kadar gemileri koruyan sadece ve sadece Allah'ın kudret ve himayesidir. Kâinata yerleştirmiş olduğu özel kanun ve yaratılış ilkeleridir. Allah'ın ölü toprağı diriltmek için gökten indirdiği suyla yeryüzünün her noktasına canlılığı yayması... Rüzgârların ve yerle gök arasında emre amade duran bulutların döndürülmesi... Bütün bunlar öyle manzaralardır ki insan (Kur'an'ın mü'min bir kalbe ilham ettiği şekilde) açık bir göz ve şuurlu bir kalble yeniden düşündüğü zaman, bunları meydana getiren kudret ve rahmetin büyüklüğü karşısında tir tir titreyecektir. Yağan yağmurun ardından yeryüzünden fışkıran canlılık... Şu mahiyeti bilinmeyen cevheri gizli hayatın, önce fark edilmez şekilde tohum ve çekirdeklere kımıldamaya başlaması, sonra yavaş yavaş güçlenip serpilmesi... Evet, bu hayat ve canlılık nereden geliyor? Onun tohum ve çekirdeklerde gizli olduğunu söyleyebilirsiniz. Peki, onlara nereden geldi? Hayatın kaynağı nedir? İlk defa bulunduğu yerlere nerden gelmektedir? İnsan zihnine kendiliğinden üşüşen bu sorulardan kaçış mümkün değildir. Ölülere hayat veren bu yaratıcının varlığını kabul etmekten başka cevabı bulunmayan bu soruyu, dinsizler devamlı olarak görmezlikten gelmişlerdir. Sonra sürekli olarak bir taraftan öbür tarafa yön değiştirip duran rüzgârlar... Rüzgârların üzerine bindirilerek yerle gök arasında emre hazır halde tutulan ve Allah'ın şu varlık âlemi için koymuş olduğu kanunlara boyun eğen bulutlar... Şüphesiz rüzgârların esişi ve bulutların meydana

gelişiyle ilgili teorilerin tekrarlanması, soruların çözümü için yeterli değildir. Akılların ermediği asıl sır, bütün bu sebeplerin bir araya nasıl geldiğidir. Kâinatın bu özellikle bu oranlar dâhilinde nasıl olup da bu şekli aldığıdır... Bu özellikler, bu oranlar ve bunların sonucunda ortaya çıkan harika durum, hayatın doğup gelişmesine ve rüzgâr, bulut, yağmur ve toprak gibi uygun şartların oluşmasına imkân vermiş... Daha binlercesi sayılabilecek bütün bu denk gelişlerin sırrı... Öyle ki o tevafuklardan bir tanesi bile ihmale uğrayıp meydana gelmese, hayat diye bir şey olmaz veya en azından bu kadar ahenkle yürümezdi. İşte önemli olan, bu sırrı kavramaktır. Bir irade ve tercihten haber veren, bir rahmet ve iradeden kaynaklanan bu sırrı idrak etmektir."

"...Şüphesiz bunlarda, düşünen kimseler için açık deliller vardır." Evet, insan aklını alışkanlıklar ve gafletten doğan tembellikten kurtararak şu kâinat manzaralarını sürekli tazelenen bir duygu, meraklı bir bakış ve imanın parlattığı bir kalple seyredebilirse; şu varlık âlemine ilk kez gelmiş yabancı bir gezgin merakı ile gezinebilirse; gözlerini her parıltıya, kulaklarını her tıkırtıya, duygularını her harekete çevirebilirse ve gözler, kalpler ve duygular önünde durup dinlenmeden geçit resmi yapan şu hayret verici manzaralarla varlığını şöyle bir sarsabilirse... İşte imanın insana sağladığı şey, bu açılış, bu duyarlılık, bu güzellik, uyum ve yetkinlik karşısındaki bu takdir duygusudur. Şüphesiz ki iman kâinatı yeniden fark edebilmek, güzelliği yeniden idrak etmek ve gece gündüz Allah'ın sanat eserlerinden meydana gelen muhteşem yeryüzü sergisinde yaşamak

demektir. Buna rağmen çevresini göremeyen, düşünmeyen, bütün varlık âleminin fısıldayıp durduğu tevhid inancından ve kâinattaki kanunların hayret verici birliğini kavramaktan uzak kalan insanlar var!"

"Allah'ın varlık âlemi için koymuş olduğu kanunlar, bu kanunların ahengiyle oluşan güzellikler, bu güzelliklere meraklı bir bakış, bu duyarlılık, bu güzellik, uyum ve yetkinlik karşısındaki takdir duygusudur imanın insana sağladığı şey."

Bu ayeti günlerce kendi kendimle tartıştıktan sonra, eski fikirlerimden vazgeçerek Allah (c.c)'ın varlığını kabul ettim. Fîzılâl-il-Kur'an'ı okudukça da eski düşüncelerimden biraz daha sıyrılmaya başladım. Fîzılâl-il-Kur'an'ın on altıncı cildi dışında Hasan El Benna, Mevdudî, Muhammed Bakr Sadr gibi birçok İslam âliminin kitaplarını okudum. Kur'an'm insanın yaratıcısı tarafından, Hz. Muhammed (SAV) aracılığıyla insana gönderilen bir rehber olduğunu gördüm. Afyon'da çarşı esnafına benden bahseden hocam, bazı esnaflarca şahsıma İslamî eserlerin hediye edilmesine vesile oluyordu. O zamana kadar cezaevine Tan diye magazin resimlerinin olduğu bir gazeteden başka bir gazete alınmıyordu. Dışarıdan esnafın da ricasıyla bana Milli Gazete gelmeye başlamıştı. Ayrıca Sızıntı, Zafer, İslam, Ribat gibi dergileri de takip etme olanağım vardı.

Fıtrat Üzerine

İnsan yaradılışında paylaşma gibi özelliklerin yanı sıra kendinde birikim yapma, sahiplenme gibi özelliklerin de var olduğunu görüyoruz. Fıtratın birinci bölümünü yani paylaşma gibi özellikleri abartarak sosyalizm, komünizm gibi beşeri sistemler geliştirilirken, fıtratın sahiplenme gibi bir özelliğinin başıboş bırakılmasından da kapitalizm gibi bâtıl bir sistemin oluşumu sağlanmıştır.

Önü alınmaz bu tehlikeli bencillikler ve servet edinme duygusu, dünya paylaşım savaşlarının, açlığın, sefaletin, zulmün kaynağını oluşturmaktadır. İşte bu sapık sistemlerin karşısında, insanın fıtratına uygun, onu her iki dünyada da mutlu ettirecek sistem Kur'an'ın ortaya koymuş olduğu sistemidir. Çünkü Kur'an, insanın ve âlemin yaratıcısı Allah (CC) kelamıdır.

Bizim Gazete

Düşüncelerim ve davranışlarımla da artık farklı bir insan olmuştum. Cezaevi gerçekten benim için bir Medrese-i Yusufiye idi. Geçmişte çektiğim tüm haksızlıklara rağmen vermiş olduğu hidayetten dolayı Allah (CC)'a şükrediyordum.

Namaz dualarını okuldan, annemden ve Mamak'ta hücre arkadaşım Mahmut Eren'den öğrenmiştim. Namaz kılmasını ve Kur'an okumasını ise cezaevindeki hocamdan öğrendim. Namazımı vakit geçirmeden kılıyordum. Bu ara mümkün olduğunca kaza namazlarını da kılmaya çalışıyor, pazartesi ve perşembe günleri

oruç tutuyordum. Cezaevindeki şartların kısıtlı olması, nefsimin de daha rahat olmasını sağlıyordu. Yeniden Müslüman olmanın heyecanını, dünyaya yeni bir bakış açısını, nefsimin rahatlığını ömrümün en huzurlu yılları olarak tanımlayabilirim. Bundan böyle bana düşen görev yirmi dört saat kumar oynanan bu koğuşta insanları bu günahın içerisinden çekip çıkarabilmekti. Onlara doğru yolu göstermekti. Bunun için de koğuştaki arkadaşlarla daha yakın samimiyetler geliştirdim, onların sorunlarını dinledim ve dertlerine ortak olup çözümleri onlarla birlikte tartıştım.

İdareden izin alarak koğuşta Bizim Gazete diye bir duvar gazetesi çıkarmaya başladım. Duvara yapıştırdığım ve üzerine "Bizim Gazete" yazdığım yeşil bir kartona mahkûmların ilgisini çekecek bazı yazılar yazarak karton üzerine iliştiriyordum. Yazdığım yazılar gusül abdesti nasıl alınır, sahabenin hayatından örnekler gibi yazılardı. Ayrıca gazete adına şiir yarışması düzenlemiş, bunun için de yine mahkûm arkadaşlardan jüri oluşturmuştum. Şiirde birinci gelenlere görüş günleri babama kalem getirttirip onu hediye olarak veriyordum. Gazeteyi koğuştaki arkadaşların hepsi defalarca okuyordu. Nihayet koğuşta önceleri 5–6 kişilik, daha sonraları yeni arkadaşların katılımıyla daha geniş ölçüde bir cemaat gelişti. Koğuşumuzdan Pepe Nuri gibi kumar müptelaları da ayrıldı ve kumar meselesi de böylece halledilmiş oldu. Artık bizim koğuş cezaevinde hocalar koğuşu, ben de "Mahmut Hoca" olarak anılıyordum.

Cezaevinde Ramazan ve Teravih Namazları

Cezaevlerindeki idari kurallardan biri de, suça neden olan bazı eşya, yiyecek ve mekânlara yasak getirilmesiydi. Mesela içeriye yiyecek alındığı dönemlerde eğer baklavanın içinden esrar çıkmışsa baklava yasaklanır, ama kadayıfın içeriye alınmasına devam edilirdi. Afyon Cezaevi'nde de iki yıl önce teravih namazı için cezaevi camiine gelen mahkûmlar arasında kavga çıkmış ve bir kişi öldürülmüş olduğundan camiye gitmek mahkûmlara yasaklanmıştı.

Lise yıllarından sonra ilk defa oruç tutacaktım. Oruçla birlikte teravih namazını kılmayı da çok istiyordum. Bunun için de Cezaevi Müdürü ile görüştüm, Müdür böyle bir talebi önceleri kabul etmedi, olay çıkmayacağına dair cezaevindeki bütün arkadaşlar adına benden söz aldıktan sonra da cami Ramazan ayı boyunca açılacak, bizler de teravih namazını kılmış olacaktık. Bunun üzerine bütün koğuşlara haber göndererek teravihe gelecek arkadaşların bu konuda hassas davranmaları için ricada bulundum. Arkadaşlar da bu ricama olumlu yaklaştılar ve Ramazan ayı boyunca teravih namazımızı rahat bir şekilde kıldık.

Cezaevinde Görüş ve Babamın Endişesi

Cezaevine girdikten sonra annem hastalanmıştı. Rahatsızlığıyla babam ilgileniyordu. Ayrıca babam her hafta Afyon'a görüşüme geliyordu. Annem Ankara'da yalnız olduğundan dolayı, cezaevi savcısının izni dâhilinde görüş günlerinin dışında haftanın bir günü ziyare-

time gelir, çok kısa bir görüşmeden sonra tekrar Ankara'ya dönerdi. Babamın görüş günü dışında sık sık ziyarete gelmesi, gardiyanlar tarafından da tanınmasını sağlamıştı. Ziyaretlerde dışarıdakiler üzülmesin diye mahkûmlar içeriyi bir tatil köyü gibi anlatıp iyi oldukları mesajını veriyorlardı. Hatta bazı ziyaretçiler, "İçeri bu kadar güzelse biz de gelelim," diye şaka yaparlardı. Ziyaretçiler de dışarıda hiçbir sorun yokmuş, her şey güllük gülistanlıkmış, tek sorun yakınlarının mahkûm olmasıymış gibi cümlelerle yakınlarını teselli etmeye çalışırlardı. Daha doğrusu mahkûm olan, dışarıdakileri üzmek istemez, onların üzülmesine kıyamazdı. Ziyaretçiler de mahkûm olan yakınlarını üzmek istemez, onların üzülmesine kıyamazlardı. Oysaki mahkûm da ziyaretçi de birbirlerine yalan söylüyorlar ve karşılıklı yalan konuştuklarını aslında her iki taraf da biliyordu. Bu konuda ben de babama çok yalanlar konuşmuştum, özellikle annemin üzülmesini istemiyordum. Namaza başladıktan sonra ziyaretlerde babama defalarca "Baba, ben namaza başladım," diyordum. O da söylediklerime inanmazdı, ama yine de "İyi oğlum, iyi, namazını kıl," deyip geçiştirirdi.

Bir gün yine babam savcılıktan izin alarak beni ziyarete gelmişti. Gardiyanlara "Mahmut'u çağırır mısınız?" der. Gardiyanlar da babama "Hangi Mahmut? Amca, Mahmut Hoca'yı mı çağıralım?" derler. Babam da "Ne hocası, her zaman çağırdığınız Mahmut'u çağırın" der. Gardiyanlar da "Amca senin oğlun Mahmut'un ismi artık Mahmut Hoca. Koğuştakilere namaz kıldırıyor. Biraz bekle, çağıralım," diyorlar. O anda babam benim akli dengemi bozduğum düşüncesiyle

endişeleniyor. Namaz kılabileceğime asla ihtimal vermiyor. Görüş yerine vardığımda beni endişe içerisinde derin derin süzdüğünü fark ettim, bunun üzerine "Hayırdır baba, bir şey mi var?" diye sordum. O da "Bir şey yok, iyiyiz de sen gerçekten namaz mı kılıyorsun?" diye sordu. Ben de "Namaz da kılıyorum, Kur'an da okuyorum, önceden de sana demiştim ya" diye cevapladım. "İyi oğlum, çok iyi, namazını kıl da. Canını sıkan bir şey yok, kafanın rahatı yerinde değil mi?" diye sordu. Yani benim namazı kılmama hâlâ inanamayıp, kafayı yiyip yemediğimi soruyordu. Neyse pek emin olmasa da beni rahat görünce o da biraz rahatlayarak görüşten ayrıldı. Ertesi hafta görüşüme geldiğinde ise bana seccadeler, takkeler ve tespihler getirmişti. Daha sonraları görüşmelerimizde beni manevi olarak rahat gördüğü için o da rahatlamış bir şekilde Ankara'ya dönüyordu.

Afyon Yarı Açık Cezaevi

1986 yılının Nisan ayında Afyon Kapalı Cezaevi'nden Afyon Yarı Açık Cezaevi'ne geçtim. Yarı Açık Cezaevi'nin çok büyük bir bahçesi, bahçesinde de ağaçlar ve çiçekler vardı. Yıllar sonra ilk defa yeşilliklerle karşılaşıyor ve ayağım toprağa basıyordu. Bu inanılmaz güzel bir şeydi.

Yarı açıkta mahkûmlar inşaatlarda çalıştırılıyorlardı. Buradaki mahkûmlar Türkiye'nin her yerine giderek oradaki adliye saraylarının ve lojmanların tadilat işlerini yapıyorlardı. Yarı açık içerisinde bir inşaat işi olduğundan biz bu inşaatta tuğla, çimento taşıyorduk. Bazen

dışarıya açılan demir kapının önünden geçen arabaları görüyor, kendi kendime "Arabaları da gördüğümüze göre herhalde ciddi ciddi dışarıya çıkacağız galiba," diye söyleniyordum. Babamla açık görüş yapıyor, hatta babam yattığım koğuşa dahi gelebiliyordu. Bir inşaat mühendisi olarak tuğla, çimento, demir taşımam, amele işleriyle uğraşmam, babamı derinden üzüyordu. Bunu sezinliyordum fakat babam üzüldüğünü bana belli etmemeye çalışıyordu.

Özgürlüğe Adım

1986 yılının bahar aylarında Turgut Özal Hükümetince çıkarılan infaz yasasından faydalanarak tahliye oldum. Cezaevinden çıkışta beni babamla birlikte hocamız karşıladı. Oradan otobüs garına kısa bir yolculuktan sonra, hocam, babamla beni Ankara'ya uğurladı. Otobüsün ön koltuklarında oturmanın vermiş olduğu rahatlıkla ayaklarımı uzatmış, baharın, hayatın yeniden dirilişini seyrederek Ankara'ya doğru ilerliyordum. O anda aklıma cezaevi ring arabasıyla Ankara'dan Afyon'a zincirlenerek götürülüşüm geldi, içim burkuldu. Ama bunca acıdan sonra İslam'a kavuşarak yeni bir bahar yaşıyordum. Bu bahar her acıya değerdi. Daha sonra otobüsün penceresinden dışarıdaki baharı, yani yeniden dirilişi seyrederek Ankara'ya, aileme kavuşmuş oldum.

2 01234568 34 12 1

Emperyalist-kapitalist sistemin zaman zaman kendi içinde düştüğü krizin faturası, emperyalizme bağımlı az gelişmiş ülkelerin halklarına ödetilmektedir. Kendi iç dinamikleri ile gelişemeyen cılız kapitalist ülkelerin veya az gelişmiş ülkelerin sık karşılaştığı felaketlerden biri de kısa süreli aralıklarla gündeme gelen darbeler veya darbe girişimleridir. Dolayısıyla ülkelerde az da olsa var olan demokratik haklar ortadan kaldırılarak yerini daha baskıcı iktidarlara bırakmaktadırlar.

Gençlik, yapı itibari ile önceden görebilen, gördüğünü değiştirmek isteyen, fedakâr, cesur ve dinamik bir yapıya sahiptir. Bundan dolayı da dünyadaki tüm toplumsal dönüşümlerde ilk kıvılcım özellikle üniversite gençliğinden başlamak üzere toplumun diğer kesimlerini kapsar. Gençliğin bu özelliklerinin farkında olan egemen sınıflar karanlık hesaplarını gençlik üzerinden yapmaya çalışırlar. Nitekim darbe dönemleri aslında genç olmanın suç sayıldığı dönemlerdir.

Emperyalist-kapitalist sistemin içine düştüğü bunalımlar, bu sistemin cılız bir halkası olan ülkemizi de haliyle olumsuz etkilemiştir. Bu yüzden ülkemiz sık sık darbelere tanıklık etmektedir. Darbelerin varlığı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gençlik üzerinden izah edilmeye çalışılmıştır. 12 Mart ve 12 Eylül darbelerinde gençlik, devrimci/ülkücü adı altında birbirleriyle kavga ettirilirken 28 Şubat'ta ise bazı tarikat ve cemaatlerden yola çıkılarak özellikle gençliğin giyim kuşam ve inançlarından hareketle darbeye kılıf hazırlanmıştır.

12₺

ISBN: 978-605-4685-68-4

SOKAK KİTAPLARI YAYINLARI